

Historisch Vooronderzoek

Niet Gesprongen Explosieven

BGO Maassluis en Midden-Delfland

RO-170288 versie 2.0
7 februari 2018

Historisch Vooronderzoek

Niet Gesprongen Explosieven

BGO Maassluis en Midden-Delfland

Opdrachtgever : Iv-Infra b.v.

Kenmerk : 72828 / RO-170288 versie 2.0

Plaats en datum : Riel, 7 februari 2018

Auteur : dhr. T.P. Kloosterman, MA

Gecontroleerd door : dhr. R. Frickel, Senior OCE-deskundige

Goedgekeurd door : dhr. M. Taks, Hoofd Advies

REASeuro

dhr. M. Taks
Hoofd Advies

**Opdrachtgever
Iv-Infra b.v.**

dhr. M. van der Neut
Projectleider

Informatiebescherming. Op grond van artikel 6:162 BW mag niets uit dit document worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze, inclusief digitale verwerking, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van REASeuro. De opdrachtgever mag voor intern gebruik duplicaten maken.

INHOUDSOPGAVE

Pagina

1	INLEIDING	4
1.1	AANLEIDING.....	4
1.2	WERK- EN ONDERZOEKSGBIEDEN	4
1.3	DOEL.....	6
1.4	METHODIEK	6
1.5	LEESWIJZER	6
2	INVENTARISATIE BRONNENMATERIAAL	8
2.1	GERAADPLEEGDE BRONNEN.....	8
2.2	BEVINDINGEN INVENTARISATIE BRONNENMATERIAAL	11
3	BEOORDELEN EN EVALUEREN BRONNENMATERIAAL	13
3.1	CLUSTER 1: AANWEZIGHEID VAN DUITSE MILITAIRE INFRASTRUCTUUR	13
3.2	CLUSTER 2: OORLOGSHANDELINGEN MEI 1940.....	15
3.2.1	Gevechtshandelingen nabij Den Hoorn en Sion op 10 mei 1940.....	15
3.2.2	Bombardement op Den Hoorn en Sion op 10 mei 1940	17
3.2.3	Gevechtshandelingen nabij Den Hoorn op 12 mei 1940.....	19
3.3	CLUSTER 2: BOMBARDEMENT OP DE KOGELGIETERIJ IN DE NACHT VAN 20 OP 21 JULI 1941.....	22
3.4	CLUSTER 2: BOMBARDEMENT NABIJ SION IN DE NACHT VAN 16 OP 17 AUGUSTUS 1941.....	23
3.5	CLUSTER 2: AANWEZIGHEID VAN DUITSE MILITAIRE INFRASTRUCTUUR	25
3.6	CLUSTER 2: NAOORLOGS AANGETROFFEN MUNITIE	27
3.7	LEEMTEN IN KENNIS	28
4	CONCLUSIE EN ADVIES	30
4.1	CONCLUSIE HVO-NGE.....	30
4.2	ADVIES.....	30
5	BIJLAGEN	32
BIJLAGE 1	BEGRIPPENLIJST (3 BLADEN)	33
BIJLAGE 2	OVERZICHT VAN DE (ARCHIEF)INSTELLINGEN	36
BIJLAGE 3	GERAADPLEEGDE LITERATUUR	37
BIJLAGE 4	GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN	54
BIJLAGE 5	OVERZICHT LUCHTFOTO'S.....	80
BIJLAGE 6	UITSNEDE GEALLIEERDE STAFKAART EN THE NATIONAL ARCHIVES.....	81
BIJLAGE 7	EOD: MUNITIERRUIMRAPPORTEN	87
BIJLAGE 8	EOD: MIJNENVELDKAART EN MMOD.....	89
BIJLAGE 9	DEFENCE OVERPRINT	90
BIJLAGE 10	IN HET VERLEDEN UITGEVOERDE ONDERZOEKEN	93
BIJLAGE 11	CHECKLIST WSCS-OCE EN VERZENDLIJST	97
BIJLAGE 12	TEKENINGEN.....	98

1. Algemene informatie

1 INLEIDING

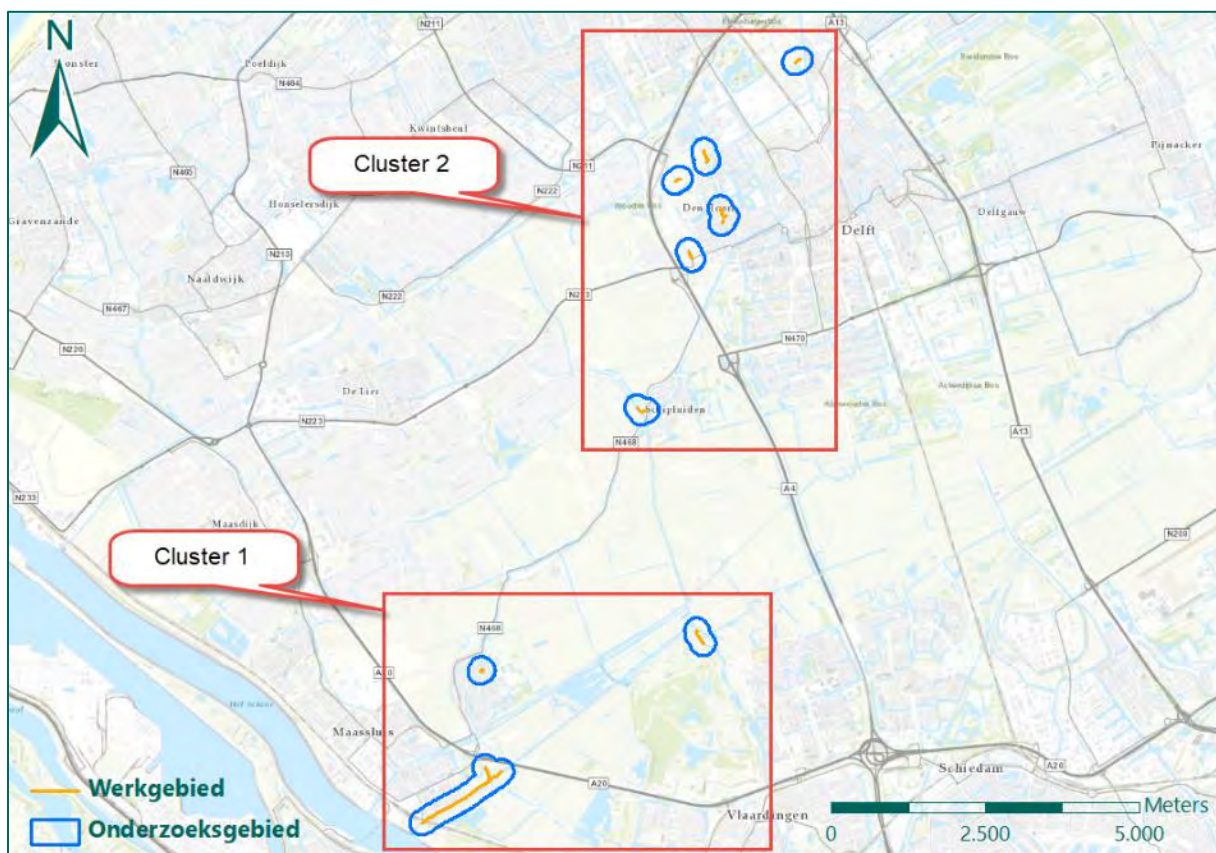
In dit hoofdstuk is beschreven wat de aanleiding is voor het uitvoeren van het Historisch Vooronderzoek-Niet Gesprongen Explosieven (HVO-NGE). Daarnaast zijn de onderzoeksgebieden, het doel van het onderzoek en de methodiek beschreven. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een leeswijzer.

1.1 AANLEIDING

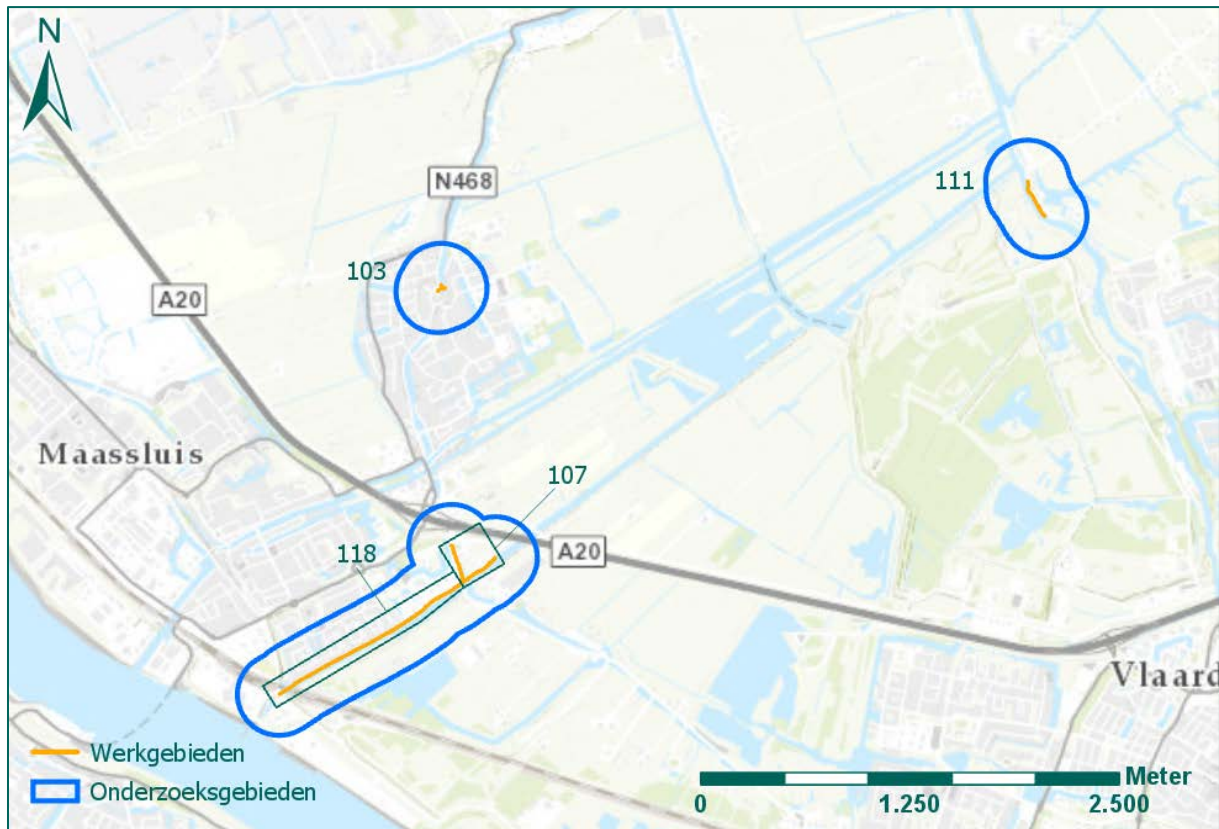
Het Hoogheemraadschap van Delfland is voornemens om een aantal dijkversterkingsmaatregelen te (laten) treffen aan diverse dijktrajecten te Maassluis, Midden-Delfland, Rijswijk en Vlaardingen. Vanwege de voorgenomen grondroerende werkzaamheden voert REASeuro in opdracht van Iv-Infra b.v. een HVO-NGE uit.

1.2 WERK- EN ONDERZOEKSGBIEDEN

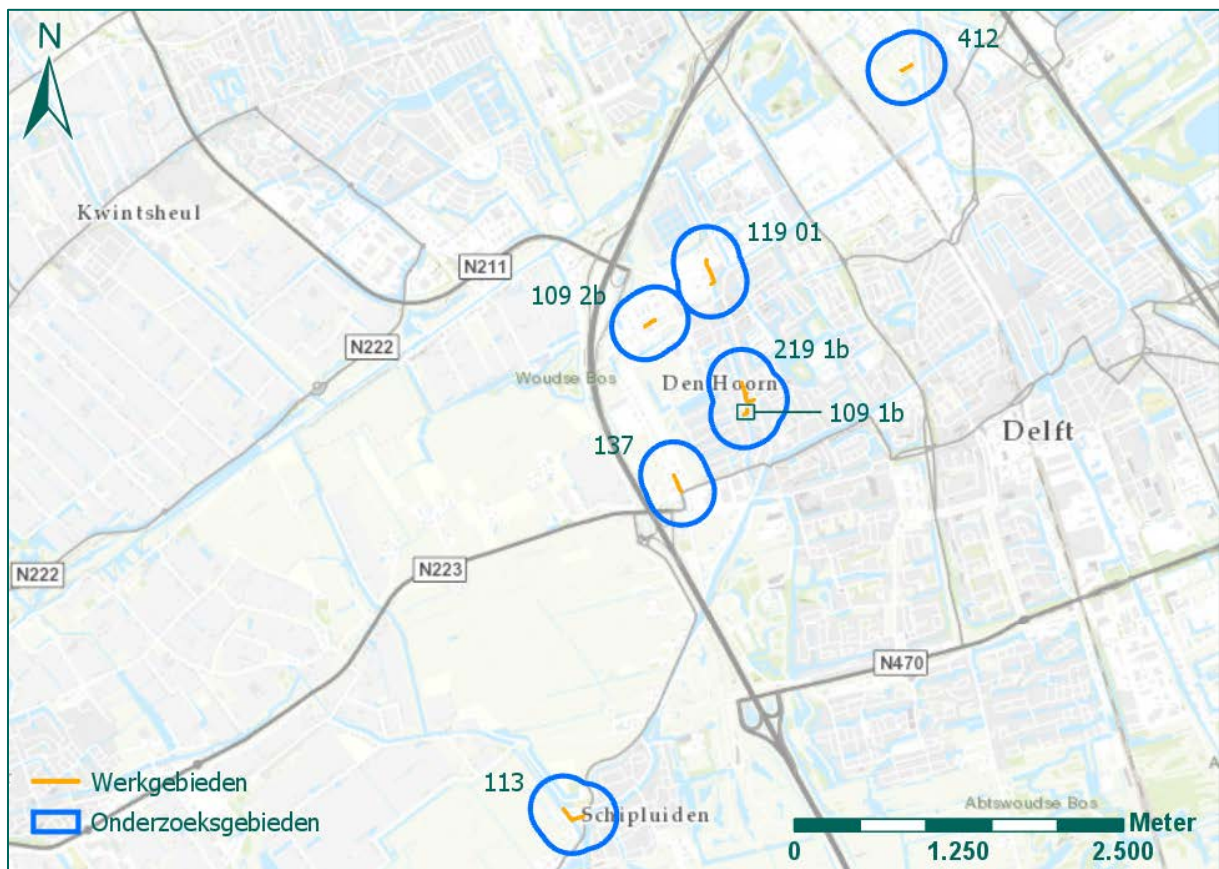
De werkgebieden betreffen twaalf dijktrajecten binnen de huidige gemeenten Maassluis, Midden-Delfland, Vlaardingen en Rijswijk. De onderzoeksgebieden betreffen een straal van 250 meter rond de werkgebieden om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de omgeving van het werkgebied ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. Vanwege de grote onderlinge afstand zijn de onderzoeksgebieden verdeeld over twee clusters, zie Figuur 1. In Figuur 2 en Figuur 3 zijn de trajecten binnen Cluster 1 en Cluster 2 weergegeven, De trajectnummers zijn binnen voorliggend HVO-NGE in de bijschriften van figuren weergegeven,

Figuur 1: Werk- en onderzoeksgebieden en clusterindeling.

Figuur 2: Trajecten binnen Cluster 1.

Figuur 3: Trajecten binnen Cluster 2.

1.3 DOEL

Doel van het HVO-NGE is antwoord te geven op de volgende vragen:

- Is sprake van een NGE-Risicogebied in (gedeelten van) de werkgebieden naar de situatie van 1945 (het einde van de oorlog)?
- Welke soort, hoeveelheid en verschijningsvorm van de vermoede Niet Gesprongen Explosieven (NGE) kunnen worden verwacht?
- Wat is het advies met betrekking tot de (voorbereiding op de) uit te voeren werkzaamheden?

1.4 METHODIEK

De rapportage is opgesteld volgens het Werkveldspecifiek certificatieschema voor het Systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven (WSCS-OCE).

Aan de hand van een aantal bronnen wordt NGE-gerelateerde informatie van de onderzoeksgebieden geïnventariseerd. In de inventarisatie van het bronnenmateriaal wordt gezocht naar:

- gebeurtenissen die hebben geleid tot het in de bodem komen van NGE;
- gebeurtenissen die hebben geleid tot het verwijderen van NGE uit de bodem.

Op basis daarvan wordt beoordeeld en geëvalueerd of binnen de onderzoeksgebieden een verhoogd risico bestaat op het aantreffen van NGE. Als dat het geval is, wordt het NGE-Risicogebied horizontaal afgebakend naar de situatie van 1940-1945 en wordt een advies gegeven. Het eindresultaat betreft deze rapportage en een bijbehorende NGE-Risicokaart.

Het onderzoek is uitgevoerd door een projectteam bestaande uit Historici en een Senior OCE-deskundige. Op pagina 1 van dit rapport staan de betrokken deskundigen vermeld.

1.5 LEESWIJZER

In hoofdstuk 2 is een samenvatting van de belangrijkste bevindingen van het geïnventariseerde bronnenmateriaal weergegeven. De inventarisatie van het geraadpleegde bronnenmateriaal is weergegeven in de bijlagen. Het geraadpleegde bronnenmateriaal wordt beoordeeld en geëvalueerd in hoofdstuk 3. Het HVO-NGE wordt afgesloten met hoofdstuk 4: Conclusie en advies.

In de bijlage is eerst een tabel opgenomen van de gehanteerde begrippen, zie bijlage 1. Vervolgens is in bijlage 2 een overzicht weergegeven van de geraadpleegde (archief)instellingen. In de bijlagen 3 tot en met 10 zijn de geraadpleegde bronnen uitgewerkt. Bijlage 11 bevat een checklist en de laatste bijlage bevat de tekeningen.

2. Inventarisatie bronnenmateriaal

2 INVENTARISATIE BRONNENMATERIAAL

In dit hoofdstuk is beschreven welke bronnen zijn geraadpleegd. Per geraadpleegde bron is in de bijlagen een overzicht opgenomen van het verzamelde bronnenmateriaal. Op basis van de informatie die uit de bronnen is afgeleid, is een overzicht gemaakt van de belangrijkste oorlogsgelateerde gebeurtenissen in de onderzoeksgebieden. Deze gebeurtenissen vormen de leidraad voor de beoordeling en evaluatie van het bronnenmateriaal in hoofdstuk 3 van dit rapport.

2.1 GERAADPLEEGDE BRONNEN

Volgens het WSCS-OCE dient een aantal bronnen verplicht en aanvullend te worden geraadpleegd. REASeuro voldoet aan de gestelde eisen in het WSCS-OCE en raadpleegt daarnaast aanvullende bronnen die niet verplicht zijn gesteld. Deze bronnen betreffen onder andere het archief van de Mijnen en Munitie Opruimingsdienst (MMOD), de bombardementsgegevens, de geallieerde stafkaarten, de in het verleden uitgevoerde NGE-gelateerde onderzoeken en het NIOD. Voor dit HVO-NGE zijn de volgende bronnen geraadpleegd:

Literatuur

In bijlage 3 is een overzicht opgenomen van de geraadpleegde literatuur. In de literatuur is gezocht naar beschrijvingen van voor de onderzoeksgebieden mogelijk relevante gebeurtenissen. Deze gebeurtenissen zijn per tijdvak in de in bijlage 3 opgenomen tabellen weergegeven. Per gebeurtenis is een verwijzing opgenomen naar de betreffende bron en bladzijde.

Verliesregister Studiegroep Luchtoorlog (SGLO)

De Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945 houdt een onlineregister bij van alle militaire vliegtuigverliezen in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het betreft een overzicht van meer dan zesduizend neergekomen vliegtuigen. Dit register is geraadpleegd, de resultaten zijn verwerkt in bijlage 3.

Gemeentelijk en Provinciaal Archief

De gemeentearchieven van de gemeenten Maassluis en Vlaardingen zijn in het Gemeentearchief Vlaardingen geraadpleegd en in het Gemeentearchief Schiedam is het gemeentearchief van de voormalige gemeente Schipluiden geraadpleegd. In het Stadsarchief Delft zijn de gemeentearchieven van Maasland en Rijswijk en het provinciaal archief van Zuid-Holland ingezien. In de archieven is gezocht naar voor de onderzoeksgebieden mogelijk relevante informatie. In bijlage 4 is een gedetailleerd overzicht opgenomen van alle geraadpleegde archieven en inventarissen en de informatie die in de archieven en inventarissen is aangetroffen.

Nationaal Archief (NA) in Den Haag

In het NA zijn onder andere het archief van de Hulpverleningsdienst, de Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen en de Commissie van Proefneming geraadpleegd. Dit heeft relevante informatie opgeleverd voor de onderzoeksgebieden, zie bijlage 4.

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) in Den Haag

Het NIMH beheert onder andere de collecties Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940 (Collectie 409), De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II (Collectie 492) en Duitse verdedigingswerken (Collectie 575). Deze collecties dienen volgens het WSCS-OCE te worden geraadpleegd indien er aanwijzingen zijn dat grondgevechten hebben plaatsgevonden in mei 1940 of dat er Duitse stellingen hebben gelegen. Vanwege indicaties dat in de nabijheid van de onderzoeksgebieden in Cluster 2 grondgevechten hebben plaatsgevonden, zijn Collecties 409 en 492 voor voorliggend onderzoek geraadpleegd. Daarnaast is aanvullend Collectie 575 geraadpleegd. De resultaten zijn verwerkt in bijlage 4.

NIOD instituut voor oorlogs-, holocaust- en genocidestudies (NIOD) in Amsterdam

Het NIOD beschikt over de archieven van de diverse bezettingsautoriteiten tijdens de Tweede Wereldoorlog. Voorbeelden hiervan zijn archieven van de Duitse politie-instanties en de archieven van de Duitse militaire staf in Nederland. Ook beschikt het NIOD over een uitgebreid knipselarchief en over archieven van verzetsgroepen. In het NIOD is relevante informatie aangetroffen voor de onderzoeksgebieden, zie bijlage 4.

Luchtfoto's

Via de volgende luchtfoto-instanties zijn luchtfoto's van tijdens en vlak na de oorlog verkregen:

- Luchtfotocollectie van de Universiteit Wageningen, afdeling Speciale Collecties (Wageningen UR).
- Luchtfotocollectie Topografische Dienst Kadaster Zwolle, afdeling GEO-informatie (Kadaster).
- Luchtfotocollectie The National Collection of Aerial Photography in Edinburgh (NCAP).
- Luchtfotocollectie van de Haagse Beeldbank.

In bijlage 5 is een overzicht opgenomen van de gegeorefereerde en geanalyseerde luchtfoto's van het onderzoeksgebied. De luchtfoto's geven informatie over de situatie in oorlogstijd en mogelijk zijn sporen van de oorlog, zoals kraters en verdedigingsstellingen, waar te nemen. De luchtfoto's zijn ingepast in tekening 01.

Kadaster

Bij de afdeling GEO-informatie van het Kadaster in Zwolle is de geallieerde stafkaart besteld. De geallieerde stafkaart is nodig om te achterhalen of bombardementen in het onderzoeksgebied hebben plaatsgevonden. Tijdens de Tweede Wereldoorlog maakten de geallieerden gebruik van het zogenaamde Nord du Guerre-coördinaatsysteem. Deze coördinaten staan op de stafkaarten vermeld. Op de stafkaart zijn de voor het onderzoeksgebied relevante kaartvierkanten geselecteerd, zie bijlage 6. Met behulp hiervan is vastgesteld of er bombardementen binnen de kaartvierkanten of de onderliggende coördinaten hebben plaatsgevonden.

The National Archives (TNA) in Londen

REASeuro beschikt over kopieën van diverse gegevens uit The National Archives in Londen. Het betreft voornamelijk kopieën van de Operations Record Books (ORB's) van de 2nd Tactical Air Force. Dit luchtleger voerde in 1944 en 1945 inleidende bombardementen uit vooruitlopend op de geallieerde troepenbeweging. Daarnaast beschikt REASeuro over een groot aantal ORB's van de Engelse luchtlegers Coastal Command, Bomber Command en Fighter Command. Er is gezocht naar luchtaanvallen die hebben plaatsgevonden in de onderzoeksgebieden. In bijlage 6 is deze informatie opgenomen.

The National Archives Records Administration (NARA) in Washington

REASeuro beschikt over een collectie archiefstukken uit de Amerikaanse National Archives and Records Administration. Het betreft stukken met betrekking tot de activiteiten van de Amerikaanse luchtmacht, zoals de Mission Reports, luchtfoto's en stukken van de militaire inlichtingendienst. Het raadplegen van de NARA heeft geen relevante resultaten opgeleverd voor dit onderzoek.

Library and Archives Canada (LAC) in Ottawa

REASeuro beschikt over verschillende Defence Overprints en luchtfoto's uit de collectie van de Library and Archives Canada. Defence Overprints betreffen geallieerde stafkaarten waarop de ligging van Duitse verdedigingswerken zijn ingetekend. Van de onderzoeksgebieden zijn twee Defence Overprints geraadpleegd van het LAC, zie bijlage 9.

Bundesarchiv-Abteilung Militärarchiv (BAMA) in Freiburg

De database van REASeuro bevat diverse stukken uit het Bundesarchiv-Abteilung Militärarchiv in Freiburg. Deze afdeling van de Duitse nationale archieven bevat stukken van de Duitse krijgsmacht tussen 1495 en 1990. REASeuro beschikt over krijgsdagboeken, kaarten, correspondentie en luchtfoto's van de Duitse landmacht, luchtmacht en marine uit de Tweede Wereldoorlog. In deze stukken is gezocht naar relevante informatie voor het werkgebied. Het raadplegen van het BAMA heeft relevante resultaten opgeleverd voor dit HVO-NGE, zie bijlage 4.

Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD)

De EOD heeft de inventarissen van de munitieruimrapporten¹ beschikbaar gesteld. Dit zijn de munitieruimingen die zij van 1971 tot en met heden door heel Nederland hebben uitgevoerd. In bijlage 7 is een overzicht opgenomen van de in of in de nabijheid van de onderzoeksgebieden verrichte ruimingen.

Daarnaast is bij de EOD nagevraagd of in de onderzoeksgebieden mijnenvelden of mijnenverdachte gebieden hebben gelegen. De EOD heeft overzichtskaarten aangeleverd, waarop te zien is dat er geen mijnenverdacht gebieden zijn gelegen in de onderzoeksgebieden. De mijnenveldkaart is weergegeven in bijlage 8.

Tot slot is het MMOD-archief geraadpleegd. De MMOD is een voorloper van de EOD en heeft direct na de oorlog veel munitie geruimd. Het MMOD-archief is ondergebracht in de Semi-Statistische Archiefdiensten (SSA) in Rijswijk. In het MMOD-archief is geen relevante informatie voor het onderzoeksgebied aangetroffen.

V1 en V2 inslagen

De website <http://www.vergeltungswaffen.nl> geeft een overzicht van neergekomen Vergeltungswaffen (Vergeldingswapens) in Nederland. Het vormt een aanvulling op de overige bronnen over V-wapens zoals de gemeentearchieven. Vanaf 1944 tracht het Duitse leger de oorlog te winnen door de inzet van speciale V-wapens. De V1 is een onbemand straalvliegtuig met explosieven, de V2 is een ballistische raket met explosieven. De raadpleging van de website heeft geen resultaten opgeleverd voor de onderzoeksgebieden.

In het verleden uitgevoerde gerelateerde NGE-bodemonderzoeken

Bij REASeuro is bekend dat in het verleden reeds NGE-bodemonderzoeken zijn uitgevoerd nabij de onderzoeksgebieden van het voorliggende HVO-NGE. Er wordt gekeken of in dit NGE-bodemonderzoek relevante informatie staat die kan worden meegenomen voor dit onderzoek. In bijlage 10 is weergegeven welke in het verleden uitgevoerde onderzoeken in de omgeving van de onderzoeksgebieden zijn uitgevoerd.

Getuigenverklaringen

Aangezien de bronnen beschreven in paragraaf 2.1 voldoende informatie hebben opgeleverd om een goed beeld te krijgen van de onderzoeksgebieden in oorlogstijd zijn geen getuigenverklaringen geraadpleegd in dit onderzoek.

¹ Beschikbaar van 1971 tot heden. De munitieruimrapporten worden ook wel MORA's of UO's genoemd.

2.2 BEVINDINGEN INVENTARISATIE BRONNENMATERIAAL

Uit de inventarisatie van het bronnenmateriaal is gebleken dat de volgende oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden die mogelijk relevant zijn voor de onderzoeksgebieden:

Cluster 1

- De aanwezigheid van Duitse militaire infrastructuur.

Cluster 2

- Gevechtshandelingen tijdens de Duitse inval op 10 en 12 mei 1940.
- Luchtaanvallen in de nacht van 20 op 21 juli 1941 en op 17 augustus 1941.
- De aanwezigheid van Duitse militaire infrastructuur.
- Naoorlogs geruimde munitie door de EOD.

In hoofdstuk 3 worden deze mogelijk relevante oorlogshandelingen beoordeeld en geëvalueerd om vast te stellen of er mogelijk NGE kunnen zijn achtergebleven in de werkgebieden.

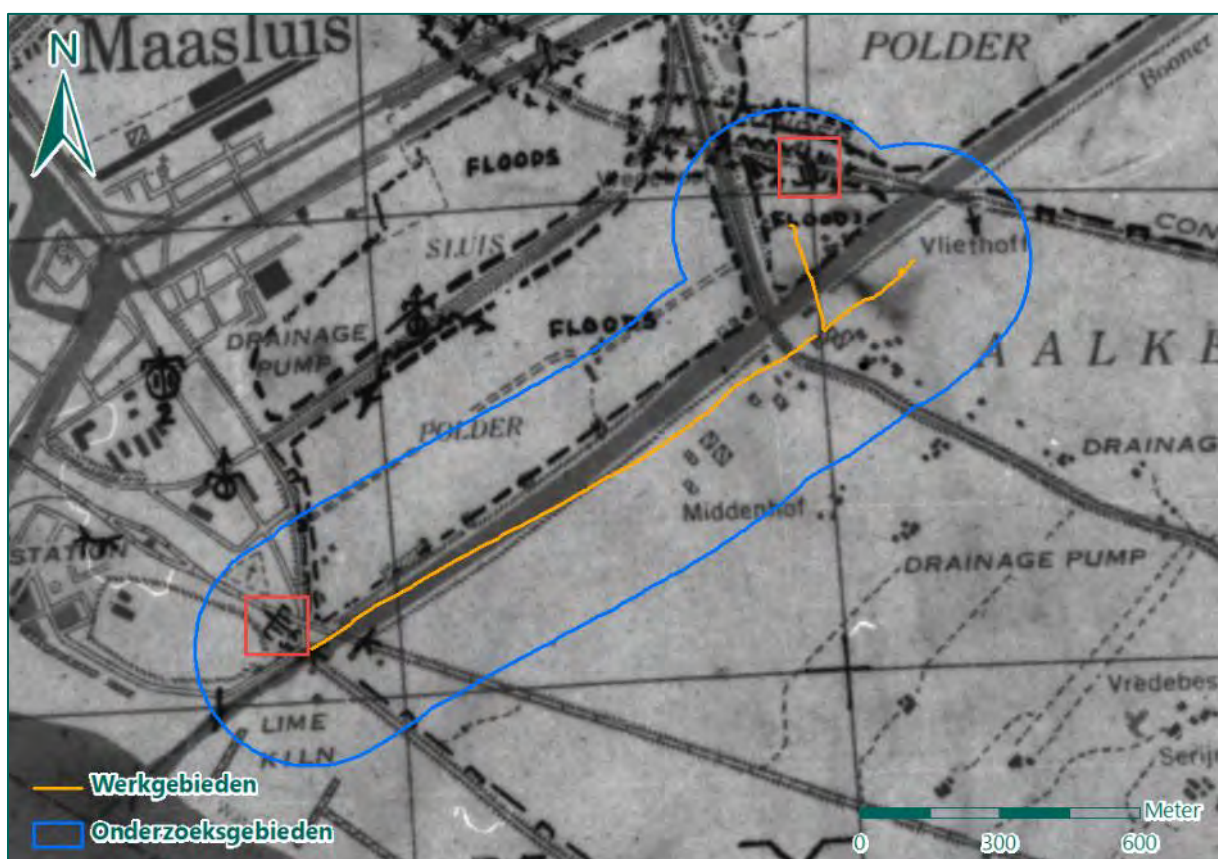
3. Beoordelen en evalueren

3 BEOORDELEN EN EVALUEREN BRONNENMATERIAAL

Uit de inventarisatie van het bronnenmateriaal blijkt dat er diverse oorlogshandelingen in en nabij de onderzoeksgebieden hebben plaatsgevonden. In dit hoofdstuk is het bronnenmateriaal beoordeeld en geëvalueerd. Op basis van die beoordeling en evaluatie is vastgesteld of sprake is van (een) NGE-Risicogebied(en) en is de soort, hoeveelheid en verschijningsvorm van het NGE bepaald.

3.1 CLUSTER 1: AANWEZIGHEID VAN DUITSE MILITAIRE INFRASTRUCTUUR

In het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH, zie bijlage 4) zijn verschillende kaarten aangetroffen met de locaties van Duitse militaire infrastructuur binnen de onderzoeksgebieden in Cluster 1. Zo was door de Duitse bezetter een versperringsmuur aangelegd bij de spoorbrug bij Maasluis. Daarnaast is een Defence Overprint van 25 maart 1945 geraadpleegd (zie bijlage 9). Op een Defence Overprint is Duitse militaire infrastructuur ingetekend op een geallieerde stafkaart. Uit die Defence Overprint blijkt dat drie geschutopstellingen binnen de onderzoeksgebieden van Cluster 1 waren geplaatst, zie Figuur 4 en Figuur 5.

Figuur 4: Geschutopstellingen die zijn ingetekend op een Defence Overprint (rood omkaderd). (Bron: LAC, zie bijlage 9). Trajecten 107 en 118.

Figuur 5: Geschutopstelling die is ingetekend op een Defence Overprint (rood omkaderd). (Bron: LAC, zie bijlage 9). Traject 111.

Geschutopstellingen zijn posities voor het opstellen van grotere wapens, zoals mortieren, stukken Artillerie of luchtafweergeschut. Conform de richtlijnen van het WSCS-OCE dient een geschutopstelling afgebakend te worden als NGE-Risicogebied, waarbij de opstelling met een straal van 25 meter wordt afgebakend. De precieze locaties, zo schrijft het WSCS-OCE voor, dienen echter bij voorkeur vastgesteld te worden op basis van luchtfotoanalyse. Hiervoor is gebruik gemaakt van luchtfoto's van 24 maart 1945 en 13 april 1945.

Eén van de geschutopstellingen is op een luchtfoto van 13 april 1945 waarneembaar, zie Figuur 6. Deze geschutopstelling lag echter op 38 meter van het werkgebied. Vanwege deze afstand wordt niet verwacht dat NGE naar aanleiding van de geschutopstelling in het werkgebied terecht zijn gekomen. Op de luchtfoto van 13 april 1945 zijn daarnaast aan de rand van het werkgebied verschillende verstoringen en een loopgraaf te zien. Het is niet bekend waardoor de verstoringen zijn veroorzaakt. In het overige geraadpleegde bronnenmateriaal is geen informatie aangetroffen over oorlogshandelingen op deze locatie. De contour van de loopgraaf dient volgens de richtlijnen van het WSCS-OCE als NGE-Risicogebied afgebakend te worden. Hierbij dient rekening te worden gehouden met cartografische onnauwkeurigheid als gevolg van het inpassen van luchtfoto's in ArcGIS. Aangezien de loopgraaf echter op 18 meter van het werkgebied was gelegen, wordt naar aanleiding van de loopgraaf geen NGE-Risicogebied afgebakend.

Figuur 6: De locatie van een geschutopstelling (rood omkaderd) nabij het werkgebied in Maassluis op een luchtfoto d.d. 13 april 1945. Verstoringen in het landschap zijn groen omkaderd. (Bron: Wageningen UR, zie bijlage 5). Traject 118.

Op de overige twee locaties waar op de Defence Overprint geschutopstellingen waren ingetekend, zijn op luchtfoto's geen geschutopstellingen waarneembaar. Aangezien de precieze locaties aan de hand van luchtfoto's niet kunnen worden bepaald, kan geen specifiek NGE-Risicogebied worden afgebakend ter plaatse van de werkgebieden.

Conclusie

Naar aanleiding van de geschutopstellingen die waren ingetekend op een Defence Overprint worden ter plaatse van de werkgebieden in Cluster 1 geen NGE-Risicogebieden afgebakend.

3.2 CLUSTER 2: OORLOGSHANDELINGEN MEI 1940

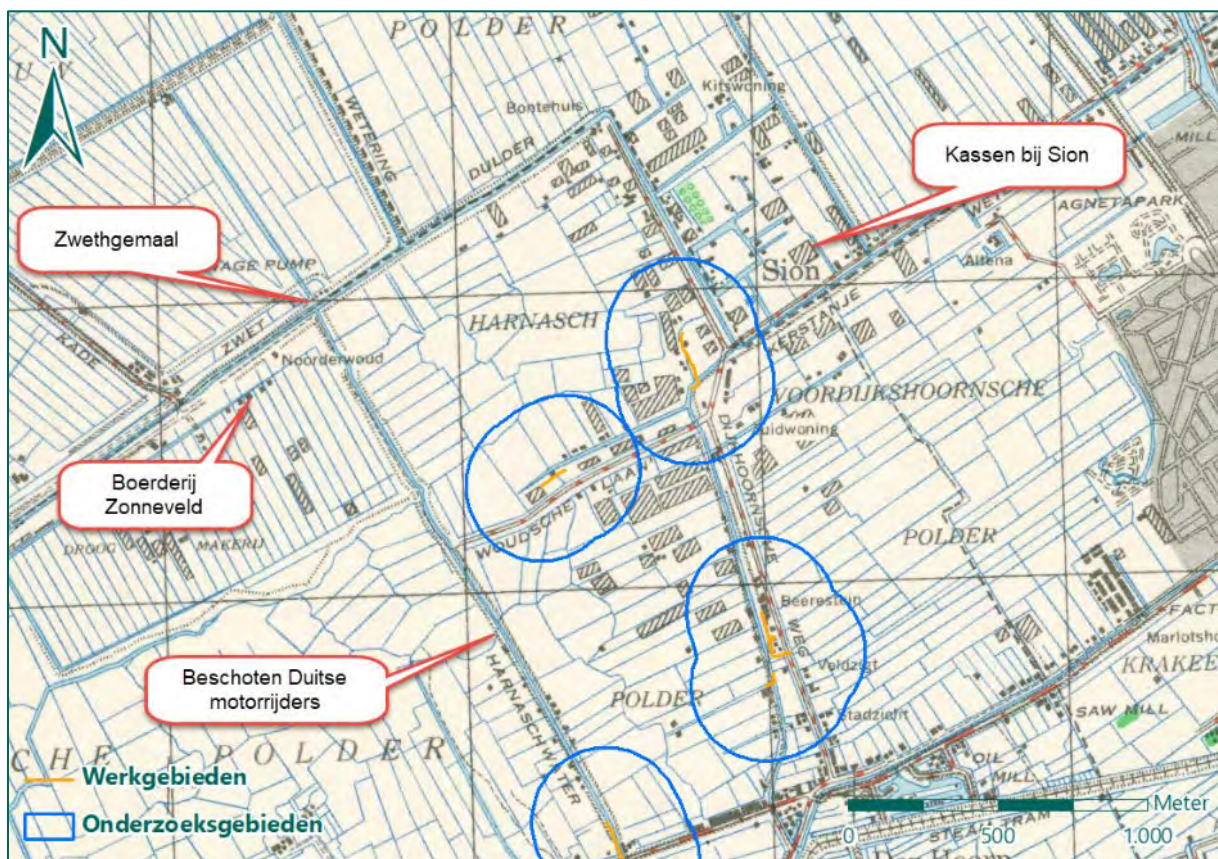
Op 10 mei 1940 vielen Duitse eenheden Nederland binnen. Eén van de belangrijkste operaties binnen het Duitse aanvalsplan was de snelle verovering van Den Haag, waardoor de Nederlandse regering en de koninklijke familie gevangen konden worden genomen. Duitse parachutisten werden in de omgeving van de vliegvelden rondom Den Haag gedropt en dienden deze vliegvelden binnen korte tijd te veroveren. Op deze vliegvelden konden vervolgens Duitse transportvliegtuigen landen. Nederlandse eenheden die gelegerd waren bij Delft en Den Haag wisten zich echter goed te verdedigen. In onderstaande paragrafen zijn de oorlogshandelingen geanalyseerd die plaatsvonden nabij de werkgebieden in Cluster 2 gedurende de Duitse inval in mei 1940.

3.2.1 Gevechtshandelingen nabij Den Hoorn en Sion op 10 mei 1940

Uit de literatuur (zie bijlage 3) is gebleken dat een Duits driemotorig Ju-52 transportvliegtuig met soldaten en motorfietsen aan boord was geland bij de Noordhoorn op 10 mei 1940. Twee

motorfietsen met drie Duitse soldaten verlieten het vliegtuig en reden via de Woudseweg naar de weg langs het Harnaschwater, maar halverwege werd de weg geblokkeerd door een hek. Plotseling werden drie schoten gelost en zakten de Duitse soldaten in elkaar. Er staat niet beschreven van welke kant het vuur werd geopend op de Duitse soldaten.

Volgens de gevechtsverslagen van Nederlandse soldaten op 10 mei 1940 (geraadpleegd in het NIMH, zie bijlage 4) trokken Nederlandse soldaten vanuit de Spiritusfabriek in Delft tot aan het buurtschap Sion. Bij Sion stonden enkele Duitse vliegtuigen, van waaruit werd gevraagd. De Nederlandse soldaten stelden zich op met mitrailleurs in een paar kassen. Deze kassen werden onder vuur genomen door Duitse soldaten, wiens aandacht was getrokken door burgers die stonden te schreeuwen en te zwaaien. Volgens de literatuur vuurde één stuk 2 cm luchtafweergeschut tienmaal op de kassen, waarbij een Duits vliegtuig zeven treffers kreeg te verduren. De Duitse overmacht bleek echter te groot en aan het begin van de middag op 10 mei 1940 keerde de Nederlandse soldaten weer terug naar Delft. In Figuur 7 zijn de bovenstaande locaties weergegeven.

Figuur 7: De locaties waar gevechtshandelingen plaatsvonden op 10 mei 1940. Trajecten 109 1b, 109 2b, 119 01, 137 en 219 1b.

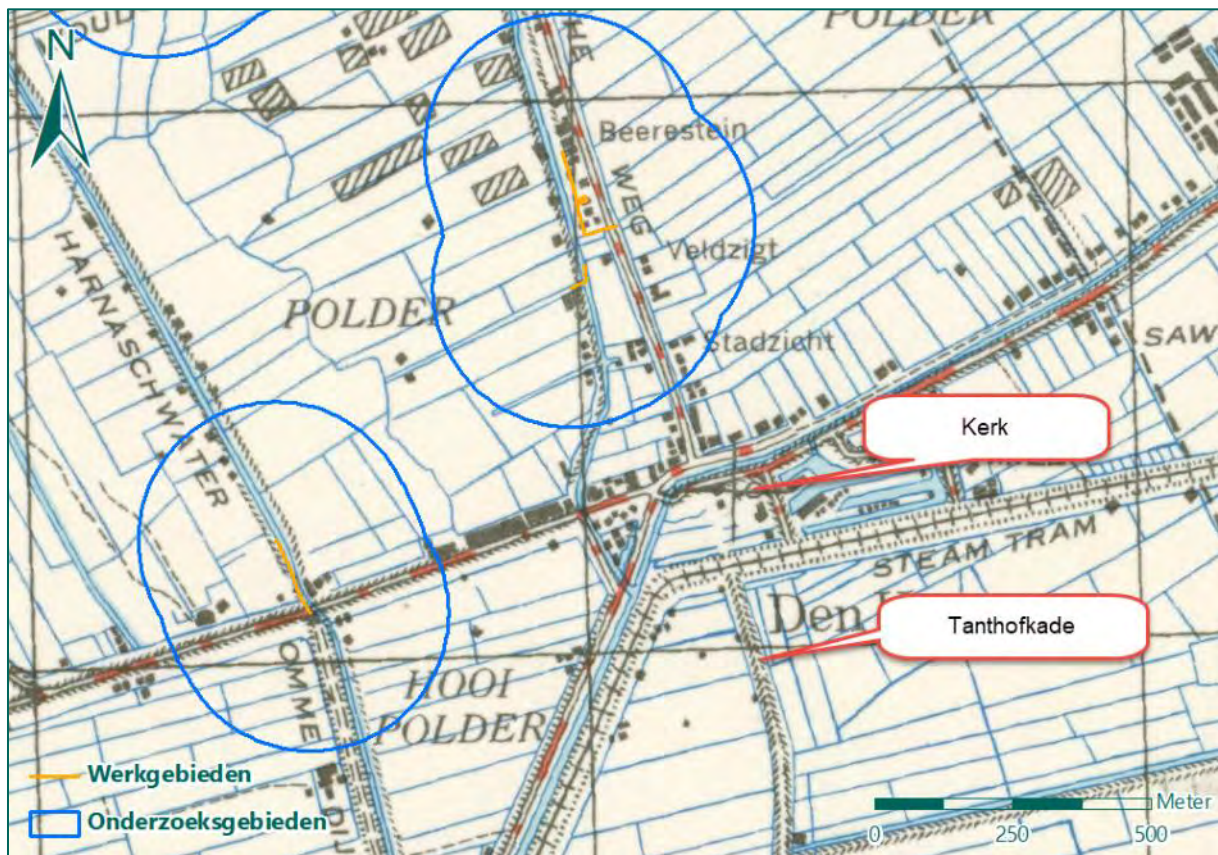
De locaties waar volgens de literatuur en de gevechtsverslagen uit het NIMH grondgevechten plaatsvonden tussen Nederlandse en Duitse soldaten op 10 mei 1940 liggen allen buiten de onderzoeksgebieden van Cluster 2. Derhalve wordt niet verwacht dat als gevolg van de grondgevechten op 10 mei 1940 NGE zijn achtergebleven in de werkgebieden van Cluster 2. Verder is het niet duidelijk op welke kassen bij Sion precies is geschoten door Nederlands luchtafweergeschut op 10 mei 1940. De kassen stonden immers verspreid over het buurtschap. Vandaar dat naar aanleiding van de beschieting door Nederlands luchtafweergeschut op Sion geen NGE-Risicogebied kan worden afgebakend.

Conclusie

Naar aanleiding van de grondgevechten tussen Nederlandse en Duitse eenheden op 10 mei 1940 in de omgeving van Den Hoorn en Sion wordt geen NGE-Risicogebied afgebakend ter plaatse van de werkgebieden van Cluster 2. Daarnaast kan naar aanleiding van de beschieting door Nederlands luchtafweergeschut op Sion geen specifiek NGE-Risicogebied worden afgebakend.

3.2.2 Bombardement op Den Hoorn en Sion op 10 mei 1940

Den Hoorn werd op 10 mei 1940 om 5.30 uur getroffen door vier Duitse bommen, zo blijkt uit de literatuur (zie bijlage 3). Een Duits vliegtuig werd getroffen door een granaat van Nederlands luchtafweergeschut en moest in nood zijn bommen afwerpen. De bommen kwamen terecht in de omgeving van de kerk en het daarnaast gelegen zusterhuis. De bommen kwamen niet midden op het centrum van Den Hoorn neer, maar vielen vooraan in Tanthof. Met de Tanthof wordt vermoedelijk de Tanthofkade genoemd, zie Figuur 8.

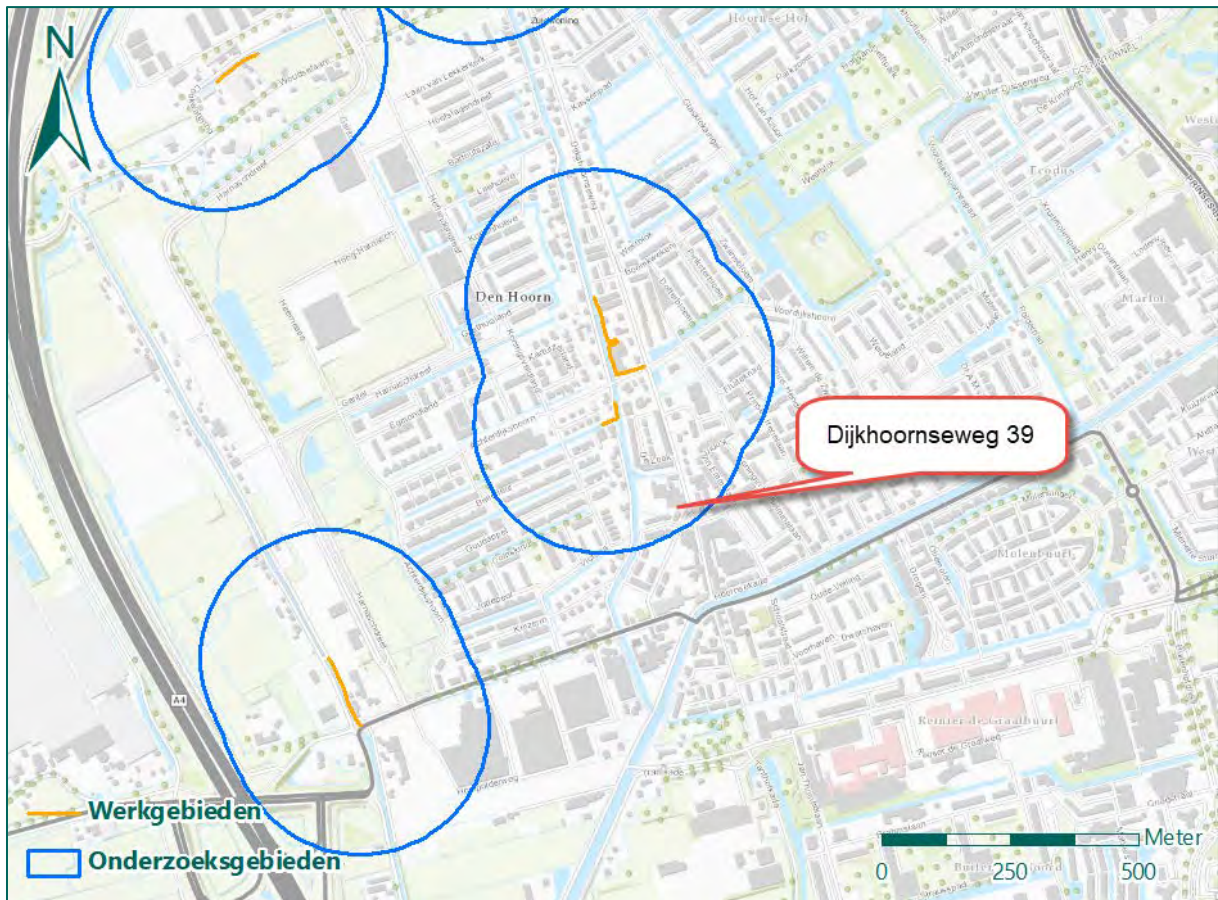
Figuur 8: De locaties van de kerk en de Tanthofkade op de geallieerde stafkaart. Trajecten 109 1b, 137 en 219 1b.

Het Bundesarchiv-Abteilung Militärarchiv, waar Duitse gegevens met betrekking tot de oorlog zijn opgeslagen, is aanvullend geraadpleegd. In het Bundesarchiv-Abteilung Militärarchiv is echter geen informatie aangetroffen over de afgeworpen bommenlast en precieze locaties van de bombardementen op 10 mei 1940. De gegevens van de Duitse Luftwaffe zijn bijna geheel vernietigd door geallieerde bombardementen, waardoor informatie over de precieze hoeveelheid en het type van afgeworpen bommen niet meer kan worden achterhaald. Op een luchtfoto van 25 mei 1940 zijn geen bominslagen te zien in de omgeving van de kerk of de Tanthofkade, zie Figuur 9.

Figuur 9: Luchtfoto d.d. 25 mei 1940. (Bron: NCAP, zie bijlage 5). Trajecten 109 1b, 137 en 219 1b.

Uit de munitieruimrapporten van de EOD (zie bijlage 7) blijkt dat in 2004 op aanwijzingen van een getuige een onderzoek was ingesteld door de EOD naar een mogelijk achtergebleven blindganger bij het perceel Dijkhoornseweg 39. De getuige was stellig in haar conclusie dat er een gat in de grond was geslagen tijdens de oorlog, waarin vermoedelijk nog een blindganger van een vliegtuigbom was achtergebleven. Er staat in het munitieruimrapport geen datum vermeld waarop de bom in de grond terecht zou zijn gekomen. De EOD concludeerde na onderzoek dat er geen luchtaanvallen hebben plaatsgevonden in de omgeving van deze locatie en bracht het advies uit om geen verdere stappen te ondernemen. De locatie van Dijkhoornseweg 39 is weergegeven in Figuur 10. Aangezien onduidelijk is wanneer en waar precies de bom is gevallen, kan niet met zekerheid worden gesteld dat de bom daar op 10 mei 1940 terecht is gekomen.

Figuur 10: De locatie van Dijkhoornseweg 39 binnen één van de onderzoeksgebieden. Trajecten 109 1b, 137 en 219 1b.

De locaties die in de literatuur worden vermeld waar op 10 mei 1940 vier Duitse bommen neerkwamen lagen op ruim 475 meter van het werkgebied. De melding van de blindganger bij de Dijkhoornseweg 39 lag op ruim 216 meter van het werkgebied. Aangezien de precieze locaties waar de bommen neerkwamen op 10 mei 1940 niet kunnen worden bepaald en de vermelde locaties op ruime afstand liggen van het werkgebied, kan naar aanleiding van de neergekomen bommen in Den Hoorn op 10 mei 1940 geen NGE-Risicogebied worden afgebakend ter plaatse van de werkgebieden.

Conclusie

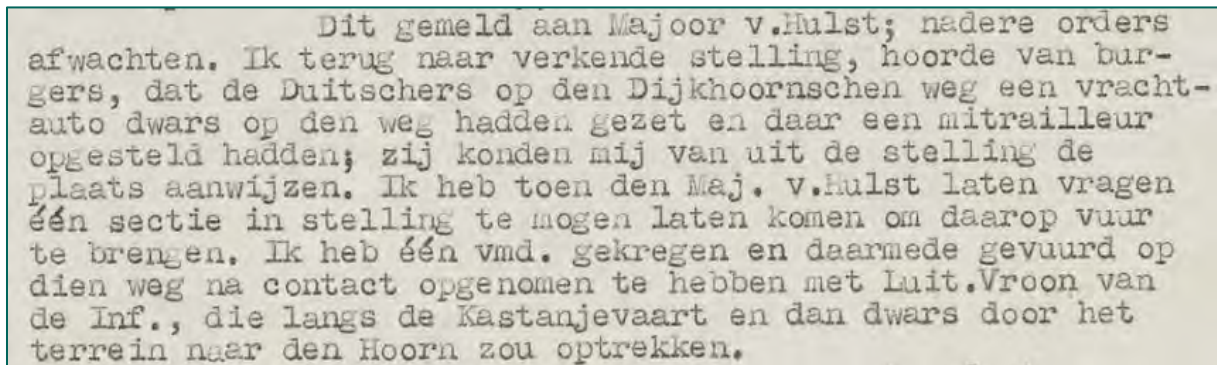
Naar aanleiding van de neergekomen bommen in Den Hoorn op 10 mei 1940 wordt geen NGE-Risicogebied afgebakend ter plaatse van de werkgebieden van Cluster 2.

3.2.3 Gevechtshandelingen nabij Den Hoorn op 12 mei 1940

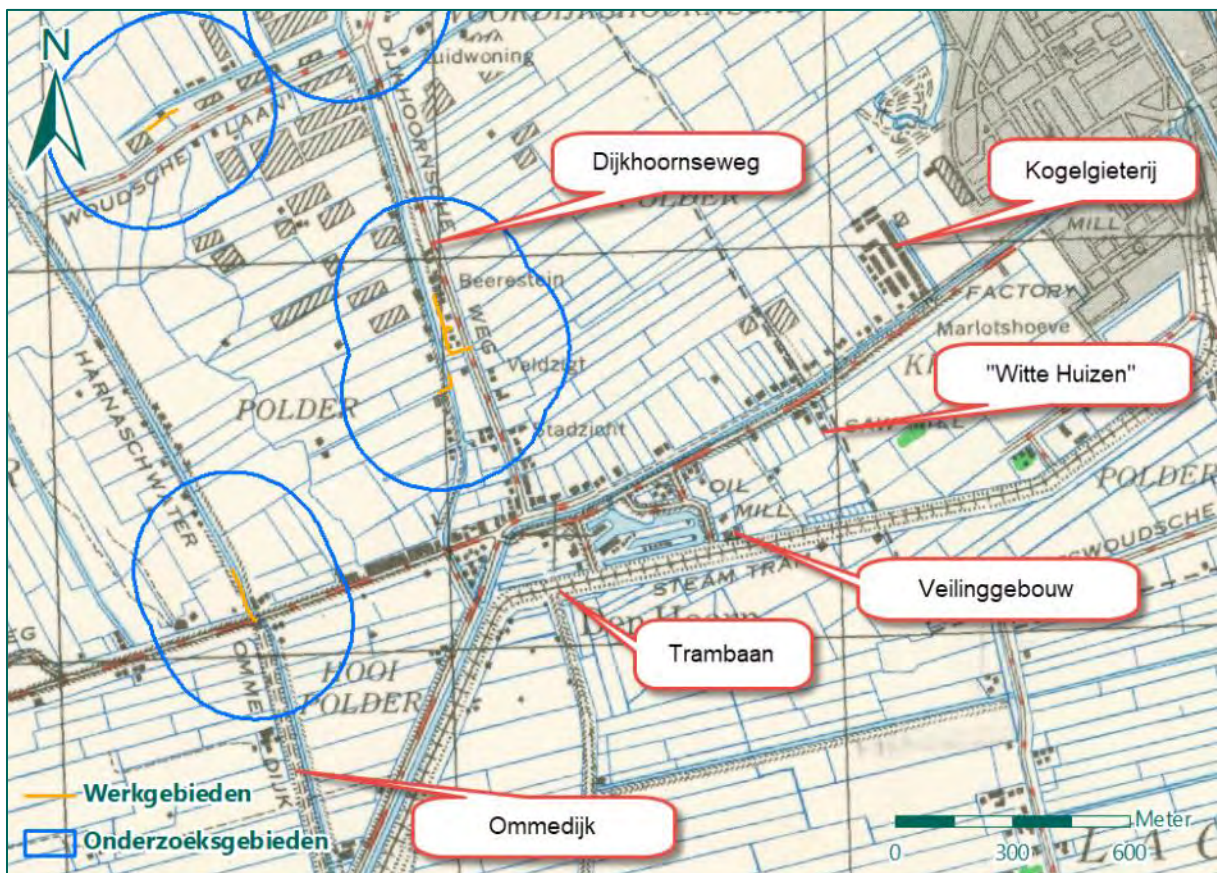
Op 12 mei 1940 wisten Duitse soldaten vanuit de Woudsepolder Den Hoorn te bezetten, zo blijkt uit de literatuur (zie bijlage 3). De Duitse soldaten probeerden door te stoten naar Delft, maar werden door zwaar tegenvuur van Nederlandse soldaten, die stonden opgesteld bij de Kogelgieterij op het eind van de Buitenwatersloot, tegengehouden. De gevechtsverslagen uit het NIMH (zie bijlage 4) bieden aanvullende informatie over deze gevechten. Op 12 mei 1940 probeerden de soldaten van de 1^e compagnie van het 6^e depotbataljon om rond 10.00 uur op te rukken vanaf de Kogelgieterij in de richting van Den Hoorn. De Nederlandse militairen kwamen tot aan de "Witte Huizen" waar zij in gevecht raakten met Duitse soldaten, die in een schuurtje lagen.

De Nederlandse soldaten wisten de Duitse soldaten in het schuurtje uit te schakelen door middel van geweervuur en het gebruik van handgranaten. Bij de "Witte Huizen" zaten de Nederlandse eenheden

echter vast en verschillende pogingen om de soldaten te ontzetten mislukten. Om ongeveer 15.00 uur werd een nieuwe groep Nederlandse soldaten naar voren gestuurd vanaf de Kogelgieterij en werden de Duitse soldaten, die zich bij het veilinggebouw in Den Hoorn hadden genesteld, met mortieren onder vuur genomen. Rond 16.00 uur kwam tevens versterking van geschut van 7-veld, dat de trambaan naar Den Hoorn, de Dijkhoornseweg, de Omedijk en de "Witte Huizen" onder vuur begon te nemen. Op de Dijkhoornseweg werd een vrachtwagen onder vuur genomen, zie Figuur 11. De Duitse soldaten verlieten vanwege de felle tegenstand Den Hoorn in de richting van Schipluiden en rond 18.00 trokken de Nederlandse soldaten Den Hoorn in.

Figuur 11: Uitsnede uit het gevechtsverslag van de commandant van de 2^e batterij van de IIe afdeling van het 2^e regiment artillerie kapitein R. Dufour. (Bron: NIMH, zie bijlage 4).

Figuur 12: Locaties waar grondgevechten plaatsvonden en op geschoten is door Nederlands artilleriegeschut op 12 mei 1940. Trajecten 109 1b, 109 2b, 137 en 219 1b.

Van de genoemde locaties in de literatuur en de gevechtsverslagen uit het NIMH liggen de Dijkhoornseweg en de Ommedijk, waar door Nederlandse artillerie op is gevraagd, binnen de onderzoeksgebieden. Een luchtfoto van 25 mei 1940 is geraadpleegd, maar op deze luchtfoto zijn geen verstoringen waarneembaar die duiden op het neerkomen van granaten, zie Figuur 13. In het overige geraadpleegde bronnenmateriaal zijn geen aanwijzingen gevonden met betrekking tot een artilleriebeschieting op 12 mei 1940. Vandaar dat niet precies kan worden bepaald op welke locatie de Nederlandse artillerie heeft geschoten op de Dijkhoornseweg en Ommedijk.

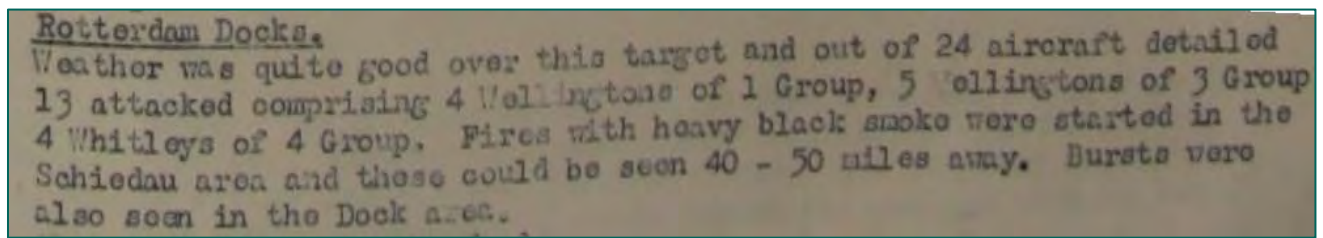

Figuur 13: Luchtfoto d.d. 25 mei 1940. (Bron: NCAP, zie bijlage 5). Trajecten 109 1b, 109 2b, 119 01, 137 en 219 1b.

Uit het geraadpleegde bronnenmateriaal is gebleken dat de grondgevechten bij Den Hoorn buiten de onderzoeksgebieden van Cluster 2 hebben plaatsgevonden. Van de beschieting door Nederlandse artillerie op de Dijkhoornseweg en de Ommedijk is slechts één kort verslag overgebleven, waarin niet specifiek staat beschreven waar op de Dijkhoornseweg en de Ommedijk is geschoten op Duitse eenheden. Aangezien niet precies kan worden bepaald waar de granaten van 7-veld neerkwamen op 12 mei 1940, kan geen NGE-Risicogebied afgebakend worden naar aanleiding van de Nederlandse artilleriebeschieting.

Conclusie

Naar aanleiding van de grondgevechten bij Den Hoorn op 12 mei 1940 wordt geen NGE-Risicogebied afgebakend. Daarnaast kan geen specifiek NGE-Risicogebied afgebakend worden naar aanleiding van de beschieting door Nederlandse artillerie op Dijkhoornseweg.

Figuur 15: Uitsnede uit de ORB van Bomber Command in de nacht van 20 op 21 juli 1941. (Bron: The National Archives, AIR 24/233).

Aan de hand van analyse van luchtfoto's is getracht de locaties te bepalen waar bommen zijn neergekomen. Bij verschillende luchtfoto-instanties (zie bijlage 5) is gezocht naar luchtfoto's van kort na het bombardement, maar gebleken is dat van de omgeving van de Kogelgieterij geen luchtfoto's kort na het bombardement zijn genomen. Aanvullend is het Actueel Hoogtebestand Nederland² geraadpleegd, om mogelijke verstoringen waar te nemen in de omgeving van de Kogelgieterij die op luchtfoto's niet waarneembaar zijn. Op het Actueel Hoogtebestand Nederland zijn echter ter plaatse van de omgeving van de voormalige Kogelgieterij geen verstoringen meer waar te nemen.

In de munitieruimrapporten van de EOD (zie bijlage 7) wordt in 2004 melding gemaakt van een mogelijk achtergebleven blindganger (zie paragraaf 3.2.2, Figuur 10). Mogelijk is deze blindganger neergekomen in de nacht van 20 op 21 juli 1941, maar aangezien de getuige geen datum van het neerkomen van de bom heeft vermeld kan dat niet met zekerheid worden gesteld. Van de genoemde locaties in de literatuur is alleen de melding dat bommen neerkwamen in tuinen aan de oostzijde van de Dijkhoornseweg relevant voor de onderzoeksgebieden van Cluster 2. Het is echter niet bekend welke tuinen worden bedoeld en aangezien op luchtfoto's en het Actueel Hoogtebestand Nederland geen verstoringen zijn waar te nemen, kan de exacte locatie waar bommen neerkwamen ten oosten van de Dijkhoornseweg in de nacht van 20 op 21 juli 1941 niet worden bepaald. Derhalve kan ter plaatse van het werkgebied geen NGE-Risicogebied afgebakend worden.

Conclusie

Naar aanleiding van het bombardement in de nacht van 20 op 21 juli 1941 kan ter plaatse van de werkgebieden van Cluster 2 geen NGE-Risicogebied worden afgebakend.

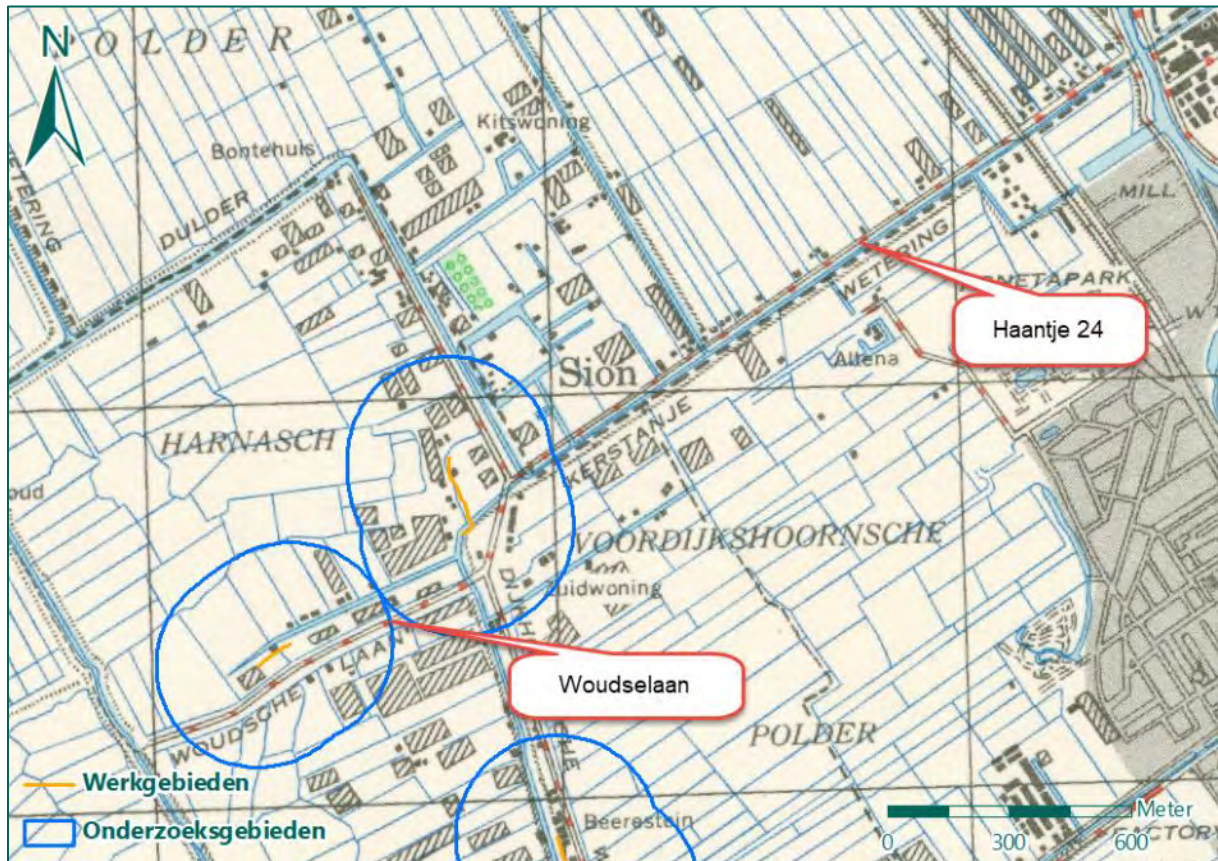
3.4 CLUSTER 2: BOMBARDEMENT NABIJ SION IN DE NACHT VAN 16 OP 17 AUGUSTUS 1941

In dossiers uit het Nationaal Archief (NA, zie bijlage 4) zijn twee meldingen aangetroffen van afgeworpen bommen in de omgeving van het buurtschap Sion in de nacht van 16 op 17 augustus 1941. De eerste melding betreft een proces-verbaal van een ooggetuige, die verklaarde dat rond 3.45 uur in enkele tuinen in het buurtschap Sion brandbommen waren neergekomen. Op alle plaatsen waar de brandbommen waren neergekomen en ingeslagen, vertoonden zich kleine gaten in de grond. In de tuin van de woning Haantje 24, kwamen veertig tot vijftig brandbommen neer. In deze tuin werden verschillende kleine kraters met een middellijn van tien cm aangetroffen.

In de tweede melding staat beschreven dat in de gemeente Schipluiden aan de Woudselaan in het vrije veld tien brisantbommen en enige brandbommen waren gevallen om 4.00 uur. Van de brisantbommen waren er negen ontploft en was er één als blindganger in de grond terecht gekomen bij het perceel Schipluiden D4. Aangezien omnummeringslijsten ontbreken, kan niet met zekerheid

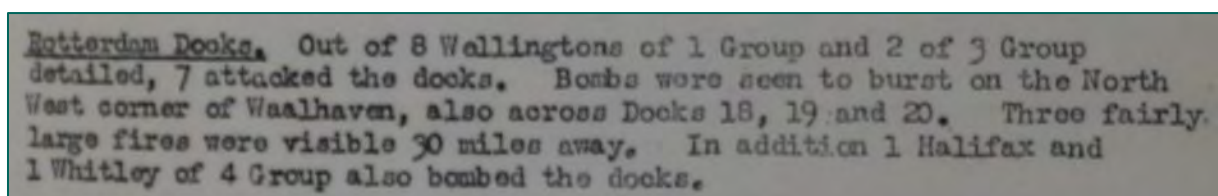
² Het Actueel Hoogtebestand Nederland is een bestand met gedetailleerde hoogtegegevens voor heel Nederland en is beschikbaar gesteld door Rijkswaterstaat, <https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>.

worden vastgesteld waar het perceel Schipluiden D4 moet hebben gelegen, maar afgaande op de melding dat de bommen neerkwamen aan de Woudselaan, wordt vermoed dat het perceel in deze straat lag. In Figuur 16 zijn de locaties weergegeven die werden vermeld in de dossiers uit het Nationaal Archief.

Figuur 16: De locaties waar volgens het archiefmateriaal in de nacht van 16 en 17 augustus 1941 bommen neerkwamen. Trajecten 109 2b en 119 01.

Uit de ORB's van de Engelse luchtmacht (zie bijlage 6) blijkt dat meerdere vliegtuigen bombardementen uitvoerden op de havens van Rotterdam, zie Figuur 15. Daarnaast vonden onder meer bombardementen plaats op Keulen, Duisburg en Düsseldorf. Geen van de vliegtuigen maakt melding van een uitgevoerd bombardement in de omgeving van Delft. Mogelijk heeft één van de vliegtuigen zich vergist en zijn bommen afgeworpen nabij het buurtschap Sion, maar er kan niet worden bepaald welk vliegtuig dit is geweest, aangezien de tijdstippen van de bombardementen niet worden vermeld.

Figuur 17: Uitsnede uit de ORB van Bomber Command in de nacht van 16 op 17 augustus 1941. (Bron: The National Archives, AIR 24/234).

De eerstvolgende, beschikbare luchtfotoserie die kort na het bombardement is genomen, dateert van 1 september 1941. Van deze luchtfotoserie is één luchtfoto besteld, waarop de locatie van Haantje 24

is te zien. De kwaliteit van de luchtfoto bleek echter van zeer slechte kwaliteit, aangezien deze van grote hoogte is genomen en onscherp is. Derhalve is geen luchtfoto besteld waarop ook de Woudselaan waarneembaar is, aangezien verstoringen wegens de slechte kwaliteit niet gezien kunnen worden, zie Figuur 18. Ook op het aanvullend geraadpleegde Actueel Hoogtebestand Nederland zijn ter plaatse van buurtschap Sion, Haantje 24 en de Woudselaan geen verstoringen meer waarneembaar die duiden op het ontploffen van vliegtuigbommen.

Figuur 18: De locatie van Haantje 24 op een luchtfoto d.d. 1 september 1941. (Bron: NCAP, zie bijlage 5).

Aan de hand van het geraadpleegde bronnenmateriaal kunnen de precieze locaties niet worden achterhaald waar in de nacht van 16 op 17 augustus 1941 bommen vielen. Daarnaast kan niet met zekerheid worden vastgesteld hoeveel bommen zijn afgeworpen boven het buurtschap Sion. Om deze redenen kan naar aanleiding van het bombardement in de nacht van 16 op 17 augustus 1941 geen exact NGE-Risicogebied afgebakend worden.

Conclusie

Naar aanleiding van het bombardement in de nacht van 16 op 17 augustus 1941 kan geen NGE-Risicogebied ter plaatse van de werkgebieden van Cluster 2 afgebakend worden.

3.5 CLUSTER 2: AANWEZIGHEID VAN DUITSE MILITAIRE INFRASTRUCTUUR

Uit de Defence Overprint van Delft uit het de Library and Archives Canada (LAC, 381 Delft, zie bijlage 9) blijkt dat nabij één van de werkgebieden in Cluster 2 verschillende verdedigingswerken waren aangelegd door de Duitse bezetter, zie Figuur 19. Op luchtfoto's van 7 april 1944 zijn nabij het werkgebied geen Duitse stellingen waarneembaar, zie Figuur 20. Aangezien de Duitse stellingen niet in de directe nabijheid van het werkgebied liggen en niet waarneembaar zijn, wordt ter plaatse van het werkgebied geen NGE-Risicogebied afgebakend naar aanleiding van de aanwezigheid van Duitse militaire infrastructuur binnen één van de onderzoeksgebieden van Cluster 2.

Figuur 19: Duitse stellingen binnen één van de onderzoekgebieden van Cluster 2 op een Defence Overpint. (Bron: LAC, zie bijlage 9). Trajecten 109 2b en 119 01.

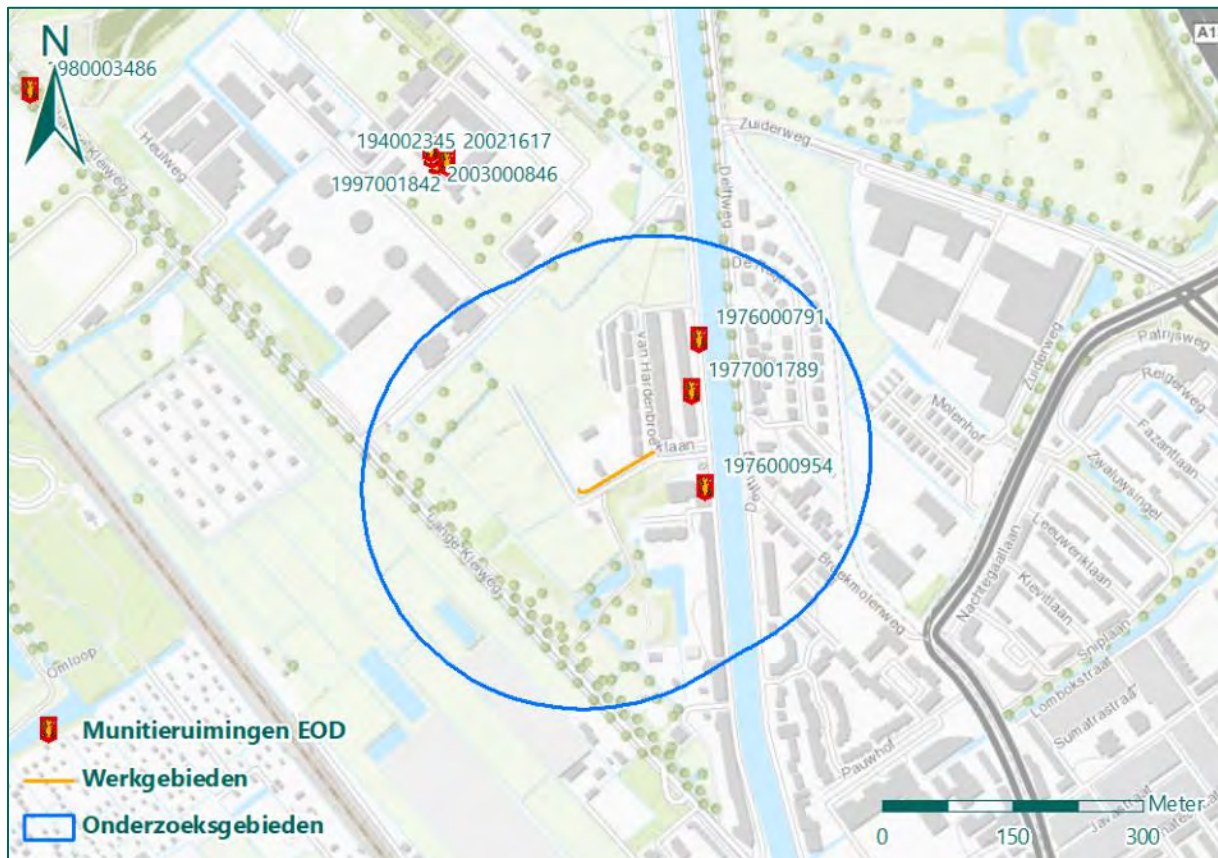
Figuur 20: Luchtfoto d.d. 7 april 1945. Traject 119 01.

Conclusie

Naar aanleiding van de aanwezigheid van Duitse militaire infrastructuur binnen één van de onderzoeksgebieden wordt ter plaatse van de werkgebieden van Cluster 2 geen NGE-Risicogebied afgebakend.

3.6 CLUSTER 2: NAOORLOGS AANGETROFFEN MUNITIE

Binnen het onderzoeksgebied nabij Het Haantje ten noordwesten van Delfzijl heeft de EOD driemaal een munitieruiming uitgevoerd (Figuur 21 en bijlage 7). Tijdens deze ruiming werden uiteenlopende munitieartikelen geruimd door de EOD, zie Tabel 1. In het overige geraadpleegde bronnenmateriaal is gezocht naar oorlogshandelingen die verklaren waarom zoveel munitie op het Jaagpad is geruimd door de EOD. Uit stukken uit het Bundesarchiv-Abteilung Militärarchiv (zie bijlage 4) blijkt dat in de nabijheid van het onderzoeksgebied Duitse parachutisten zijn geland in mei 1940, maar er worden geen grondgevechten vermeld op deze locatie. Ook uit de Nederlandse gevechtsverslagen die geraadpleegd zijn in het NIMH wordt geen melding gemaakt van oorlogshandelingen in de omgeving van het huidige onderzoeksgebied. Aangezien niet bekend is hoe de munitieartikelen, die de EOD heeft geruimd bij het Jaagpad, terecht zijn gekomen binnen het onderzoeksgebied, kan geen NGE-Risicogebied afgebakend ter plaatse van het onderzoeksgebied bij Het Haantje.

Figuur 21: Munitieruimingen door de EOD binnen het onderzoeksgebied bij Het Haantje. Traject 412.

UO-nummer	Locatie	Geruimde NGE
19760791	Jaagpad (indicatief)	1x Antitankmijn (Teller-mijn No. 35) 1x Patroon
19760954	Jaagpad tussen nr. 74 en 76	1x Pantsergranaatpatroon 4,7 cm
19771789	Jaagpad 61	2x Restanten van tijdbuis nr. 3 1x Tijdbuis nr. 3 1x Pantsergranaat platkop 4,7 cm (Oud-Hollands, verschoten)

		5x Hulzen KKM 1x Motor 3,5 inch raket (leeg) 3x Patronen KKM
--	--	--

Tabel 1: Munitieruimingen door de EOD binnen het onderzoeksgebied bij Het Haantje.

Conclusie

Naar aanleiding van de geruimde munitieartikelen door de EOD bij het Jaagpad kan geen NGE-Risicogebied afgebakend worden ter plaatse van het werkgebied van Cluster 2 bij Het Haantje.

3.7 LEEMTEN IN KENNIS

Uit dit HVO-NGE is gebleken dat er een aantal leemten in kennis is, namelijk:

- Het is onvoldoende bekend of er gedurende de periode mei 1945 tot en met 1970 blindgangers en/of resten van vliegtuigbommen (en/of andere soorten NGE) aangetroffen dan wel verwijderd zijn binnen het onderzoeksgebied.
- Bij de munitieruimrapporten van de EOD is de locatie van de vindplaats vaak niet nauwkeurig weergegeven en is gebleken dat de kalibers niet altijd kloppen.
- De precieze locaties waar op 10 mei 1940 en 12 mei 1940 door Nederlands geschut op is geschoten zijn niet bekend.
- De precieze locaties waar op 10 mei 1940 en in de nachten van 20 op 21 juli 1941 en van 16 en 17 augustus 1941 bommen neerkwamen, is niet bekend.
- Het is niet bekend waarvan de munitie die is geruimd door de EOD bij Het Haantje afkomstig is.

4. Conclusie en advies

4 CONCLUSIE EN ADVIES

4.1 CONCLUSIE HVO-NGE

In dit HVO-NGE zijn de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

- Is er sprake van een NGE-Risicogebied in (gedeelten van) de werkgebieden naar de situatie van 1945 (het einde van de oorlog)?
 - o Nee, er is geen sprake van een NGE-Risicogebied binnen de werkgebieden naar de situatie van 1945. Naar aanleiding van oorlogshandelingen tijdens de Duitse inval op 10 mei 1940, bombardementen in de nachten van 20 op 21 juli 1941 en van 16 op 17 augustus 1941, de aanwezigheid van Duitse militaire infrastructuur en naoorlogs geruimde munitie zijn geen NGE-Risicogebieden afgebakend.
- Welke soort, hoeveelheid en verschijningsvorm van de vermoede NGE kunnen worden verwacht?
 - o Er worden geen NGE verwacht binnen de werkgebieden.
- Wat is het advies met betrekking tot de (voorbereiding op de) uit te voeren werkzaamheden?
 - o Het advies is opgenomen in paragraaf 4.2.

4.2 ADVIES

In dit HVO-NGE is geconcludeerd dat geen NGE worden verwacht binnen de werkgebieden. Mocht er echter tijdens werkzaamheden spontaan een NGE aangetroffen worden, dan dienen de volgende acties te worden ondernomen:

- Het werk ter plaatse van de vindplaats dient te worden stilgelegd.
- De werklocatie, in ieder geval rondom het NGE, dient te worden afgezet. Het aanwezige personeel dient op de hoogte te worden gebracht van de vondst en geïnstrueerd te worden uit de buurt te blijven.
- Er dient contact te worden opgenomen met de politie (0900-8844). De vondst dient gemeld te worden aan de politie. De politie neemt vervolgens contact op met de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD).
- Als de EOD op locatie is, wordt een afspraak gemaakt voor de vernietiging. De EOD maakt deze afspraak met de gemeente, of de politie namens de gemeente.
- De EOD geeft aan de gemeente, of de politie namens de gemeente, advies over de in acht te nemen veiligheidsmaatregelen.
- Indien de te nemen veiligheidsmaatregelen dit toelaten, kan de gemeente aan de EOD advies vragen over de mogelijkheden tot doorwerken op de betreffende locatie, dan wel elders in de nabijheid van het werk en de daarbij in acht te nemen veiligheidsmaatregelen totdat het NGE wordt geruimd.
- Het NGE wordt geruimd.

Indien NGE worden aangetroffen binnen (een van) de werkgebieden, is dit nieuwe feitelijke informatie. Als deze situatie zich voordoet, moet in overleg met een ter zake deskundige worden vastgesteld of sprake is van een incident of dat er aanleiding is de werkwijze aan te passen.

5. Bijlagen

5 BIJLAGEN

BIJLAGE 1	BEGRIPPENLIJST (3 BLADEN)	33
BIJLAGE 2	OVERZICHT VAN DE (ARCHIEF)INSTELLINGEN	36
BIJLAGE 3	GERAADPLEEGDE LITERATUUR	37
BIJLAGE 4	GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN	54
BIJLAGE 5	OVERZICHT LUCHTFOTO'S.....	80
BIJLAGE 6	UITSNEDE GEALLIEERDE STAFKAART EN THE NATIONAL ARCHIVES.....	81
BIJLAGE 7	EOD: MUNITIERUIMRAPPORTEN	87
BIJLAGE 8	EOD: MIJNENVELDKAART EN MMOD.....	89
BIJLAGE 9	DEFENCE OVERPRINT	90
BIJLAGE 10	IN HET VERLEDEN UITGEVOERDE ONDERZOEKEN.....	93
BIJLAGE 11	CHECKLIST WSCS-OCE EN VERZENDLIJST	97
BIJLAGE 12	TEKENINGEN	98

BIJLAGE 1 BEGRIPPENLIJST (3 BLADEN)

Begrip	Afkorting	Definitie
Werkveldspecifiek certificatieschema voor het systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven	WSCS-OCE	Het WSCS-OCE is het Werkveldspecifiek certificatieschema voor het opsporen van Conventionele Explosieven. Hierin zijn onder andere richtlijnen, proceseisen en deskundigheidseisen opgenomen. Het WSCS-OCE is sinds 1 juli 2012 de opvolger van de Beoordelingsrichtlijn Opsporen Conventionele Explosieven (BRL-OCE) en is wettelijk verankerd in de Arbowet. Om het maatschappelijk belang – veiligheid en gezondheid van en rondom de arbeid – te waarborgen, is door de overheid gekozen voor een wettelijk verplichte certificatieregeling voor de borging van de kwaliteit/veiligheid van het opsporen van conventionele explosieven.
Conventionele Explosieven	CE	Elk explosief dat niet als geïmproviseerd, nucleair, biologisch of chemisch kan worden aangemerkt. Bij het opsporingsproces wordt aan CE gelijkgesteld en als zodanig behandeld: - CE die geen explosieve stoffen (meer) bevatten; - Restanten van CE die door leken als zodanig herkenbaar zijn; - Voorwerpen die door leken kunnen worden aangemerkt als CE; - Wapens of onderdelen daarvan.
Niet Gesprongen Explosieven	NGE	Door REASeuro gehanteerd begrip waaronder wordt verstaan: alle explosieven of onderdelen/restanten van explosieven die niet of gedeeltelijk hebben gefunctioneerd. Onder NGE vallen: - Conventionele Explosieven (CE); - Geïmproviseerde explosieven; - Explosieven voor civiel gebruik; - Chemische explosieven; - Biologische explosieven; - Nucleaire explosieven.
Niet Gesprongen Explosieven - Bodemonderzoek	NGE-Bodemonderzoek	Werkwijze van REASeuro waaronder wordt verstaan: de integrale totaal aanpak voor de NGE-problematiek bestaande uit vijf afzonderlijke fasen. Hierdoor kan de opdrachtgever telkens een weloverwogen besluit nemen en zijn vervolgacties plannen met als doel dat de opdrachtgever de regie over het project in handen houdt. De vijf fasen zijn: 1. HVO-NGE (Historisch Vooronderzoek NGE). 2. PRA-NGE (Projectgeboden Risicoanalyse NGE). 3. Projectplan-NGE. 4. Uitvoering-NGE. 5. PwO-NGE (Proces-verbaal van Oplevering).
Historisch Vooronderzoek - Niet Gesprongen Explosieven	HVO-NGE	Bureaustudie waarin het beschikbare feitelijke bronnenmateriaal van de periode 1940-1945 (incl. naoorlogse munitieruimingen en opsporingsactiviteiten) wordt beoordeeld en geëvalueerd. Doel

Begrip	Afkorting	Definitie
		is om vast te stellen of in het onderzoeksgebied sprake is van een NGE-Risicogebied in relatie tot het werkgebied. Het HVO-NGE bestaat uit: - Rapportage. - Positief of negatief advies. - In het geval van een positief advies: Horizontale afbakening NGE-Risicogebied(en). - NGE-Risicokaart.
Werkgebied	-	Het door de opdrachtgever aangegeven gebied waarbinnen reguliere werkzaamheden (niet NGE-gerelateerd) uitgevoerd gaan worden of waar een functieverandering wordt doorgevoerd.
Onderzoeksgebied	-	Gebied waarop het HVO-NGE zich richt. Het onderzoeksgebied is ruimer dan het werkgebied om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de situatie in oorlogstijd.
Conflictzone	-	Een globaal afgebakend gebied waarbinnen (intensieve) gevechtshandelingen hebben plaatsgevonden. De afbakening is gebaseerd op het beschikbare bronnenmateriaal, maar kan gezien de aard van de gevechtshandelingen niet nauwkeurig worden begrensd.
Positief advies	-	Beoordeling en evaluatie van het feitelijk bronnenmateriaal heeft aangetoond dat NGE kunnen worden aangetroffen in het onderzoeksgebied. Een vervolgstap van het NGE-bodemonderzoek wordt geadviseerd. Tevens vormt een positief advies de legitimatie voor het indienen van een Raadsbesluit t.b.v. van een Rijksbijdrage.
Negatief advies	-	Op basis van de beoordeling en evaluatie van het feitelijk bronnenmateriaal wordt niet verwacht NGE aan te treffen in het onderzoeksgebied. Een vervolgstap van het NGE-bodemonderzoek wordt niet geadviseerd. De geplande werkzaamheden kunnen regulier worden uitgevoerd.
Niet Gesprongen Explosieven - Risicogebied	NGE-Risicogebied	Gebied waar op basis van feitelijk bronnenmateriaal een risico op het aantreffen van NGE bestaat naar de situatie van 1940-1945 (inclusief naoorlogse munitieruimingen en opsporingsactiviteiten). Het NGE-risicogebied is horizontaal afgebakend, waarin zijn opgenomen: - Eventuele onzekerheden en onnauwkeurigheden uit het bronnenmateriaal (o.a. cartografische onnauwkeurigheden). - De maximale horizontale verplaatsing van NGE in de bodem.
Niet Gesprongen Explosieven - Risicokaart	NGE-Risicokaart	Cartografische weergave van het (de) NGE-Risicogebied(en).
Projectgebonden Risicoanalyse -Niet	PRA-NGE	Bureaustudie waarin het verdachte gebied binnen het NGE-Risicogebied wordt afgebakend. Daarnaast worden de risico's

Begrip	Afkorting	Definitie
Gesprongen Explosieven		van de voorgenomen reguliere werkzaamheden in relatie tot de aan te treffen NGE vastgesteld. De PRA-NGE bestaat o.a. uit: - Indien nodig het opvullen van leemten in kennis van het HVO-NGE. - De horizontale en verticale afbakening van het verdachte gebied. - Een NGE-Risicoanalyse. - Het bepalen van aanvaardbare risico's. - Het opsporingsadvies - De mogelijkheid tot een proefdetectie.
Verdacht gebied	-	De horizontale en verticale afbakening van het NGE-Risicogebied. Bij de afbakening is o.a. rekening gehouden met: - Het vaststellen van de horizontale verplaatsing van de NGE in de bodem (inkaderen NGE-Risicogebied). - De mogelijke inperking van de onzekerheden en onnauwkeurigheden uit het bronnenmateriaal. - De naoorlogse werkzaamheden (zoals ontgravingen, ophogingen etc.). - De bodemkundige parameters (zoals grondsoort en draagkracht van de grond).
Opsporingsgebied	-	Het verdachte gebied binnen het werkgebied waar voorafgaand aan de reguliere werkzaamheden de opsporing naar NGE wordt geadviseerd.
Bijdragebesluit / Gemeentefonds	-	Regeling voor Rijksfinanciering van (een deel) van de kosten voor het NGE-bodemonderzoek.
Proefdetectie	-	Een steekproef die binnen het opsporingsgebied kan worden uitgevoerd om de mate van detectieverstoring vast te stellen (de proefdetectie is non-destructief). Op basis van een proefdetectie kan de meest efficiënte opsporingsmethodiek worden bepaald en het voor de opsporing benodigde budget en de doorlooptijd worden onderbouwd.
Reguliere werkzaamheden	-	Alle door de opdrachtgever voorgenomen niet NGE-gerelateerde werkzaamheden. Enkele voorbeelden zijn civieltechnische, milieutechnische en archeologische werkzaamheden.

BIJLAGE 2 OVERZICHT VAN DE (ARCHIEF)INSTELLINGEN

- Archief van de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD) in Soesterberg;
- Bundesarchiv-Abteilung Militärarchiv (BAMA) in Freiburg, Duitsland;
- Gemeentearchief Schiedam in Schiedam;
- Gemeentearchief Vlaardingen in Vlaardingen;
- Library and Archives Canada (LAC) in Ottawa, Canada;
- Luchtfotocollectie en stafkaartcollectie van de afdeling GEO-informatie van het Kadaster in Zwolle (Kadaster);
- Luchtfotocollectie van de Universiteit en Researchcentrum, afdeling Speciale Collecties in Wageningen (Wageningen UR);
- Luchtfotocollectie The National Collection of Aerial Photography (NCAP) in Edinburgh, Schotland;
- Nationaal Archief (NA) in Den Haag;
- Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) in Den Haag;
- NIOD instituut voor oorlogs-, holocaust- en genocidestudies in Amsterdam (NIOD);
- Semi-Statistische Archiefdiensten (SSA) in Rijswijk;
- Stadsarchief Delft in Delft;
- The National Archives (TNA) in Londen;
- REASeuro bibliotheek.

BIJLAGE 3 GERAADPLEEGDE LITERATUUR

Voor dit HVO-NGE is de volgende literatuur geraadpleegd:

Afkorting	Auteur	Titel	Relevant
AME	Amersfoort, H. e.a.,	<i>Mei 1940. De strijd op Nederlands grondgebied</i> (Den Haag 2012).	Nee
AND1	Anderson, J. en H. Theunissen,	<i>De donkere jaren van Vlaardingen van mobilisatie tot bevrijding</i> (Vlaardingen 2005).	Nee
AND2	Anderson, J. en H. Theunissen,	<i>De donkere jaren van Vlaardingen van mobilisatie tot bevrijding 2</i> (Vlaardingen 2010).	Nee
AND3	Anderson, J. en H. Bakker,	<i>Honderd keer tijdig gered: bijzondere voorwerpen uit de Tweede Wereldoorlog</i> (Vlaardingen 2014).	Nee
AND4	Anderson, J. en L. Bovee,	<i>Kroniek van de bezettingstijd in Vlaardingen</i> (Vlaardingen 1985).	Nee
AND5	Anderson, J.,	<i>"Nooit weer": Vlaardingen tijdens de Tweede Wereldoorlog</i> (Vlaardingen 1980).	Nee
AND6	Anderson, J. en L.F. Jansen, L	<i>"Nooit weer 2": Vlaardingen tijdens de Tweede Wereldoorlog</i> (Vlaardingen 1985).	Nee
BLI	Blij, de, J.W.,	<i>Oorlog en Verzet in de Prinsstad 1940-1945. Een overzicht van de gebeurtenissen in Delft in en rond de bezettingstijd</i> (Delft 2005).	Ja
BOE	Boelema, H.G.O.,	<i>Delft in bezettingstijd 1940-1945</i> (Delft 1990).	Ja
BRA	Brabander, H.G.J. e.a.,	<i>10 mei 15 mei 1940 In en rond Wateringen</i> (Wateringen 2000).	Ja
BRU	Brugge, ter, J.P.,	<i>Het luchtdoelgeschut bij boerderij Hoogstad (1939)</i> (Vlaardingen 2004).	Nee
BUI	Buijnsters, L.A.,	<i>Britse bommenwerper stortte neer te Vlaardingen</i> (Vlaardingen 1990).	Nee
FOR	Fortuin, W., e.a.,	<i>Maassluis 1945 rond de bevrijding</i> (z.p. 1985).	Ja
GOU	Gouw, van der, J.L.,	<i>Honderd jaar Provinciale Waterstaat in Zuid-Holland</i> (Den Haag 1975).	Nee
HUU	Huurman, C.,	<i>Het spoorwegbedrijf in oorlogstijd, 1939-'45</i> (Eindhoven 2001).	Ja
HVO	Historische Vereniging 'Oud Schipluiden'	<i>Schipluiden Den Hoorn 1940-1945</i> (Schipluiden 1995).	Ja
JAN	Jansen, H.E.,	<i>Vlucht 648. Het relaas van een op 26 september 1944 boven het Westland neergeschoten Amerikaanse bommenwerper met haar elfkoppige bemanning</i> (Rijswijk 1985).	Nee
KLE	Klep, C. en B. Schoenmaker,	<i>De bevrijding van Nederland 1944-1945. Oorlog op de flank</i> (Den Haag 1995).	Nee
KOR	Kornaat, K.,	<i>De schok van het onbekende. Vlaardingen tijdens crisis, bezetting en bevrijding (1936-1947)</i> (Zaltbommel 1994).	Nee
LUT1	Luth, H.J.,	<i>Het bombardement op de Hoogstraat en omgeving – 11 oktober 1940</i> (Vlaardingen 1988).	Nee
LUT2	Luth, H.J.,	<i>Nog eens: bommen op Vlaardingen</i> (Vlaardingen 1988).	Nee
MEI	Meijer, J.,	<i>Maasland en Maassluis in de Tweede Wereldoorlog. Het leven van twee plattelandsgemeenschappen in vijf donkere en moeilijke jaren</i> (Maasland 1993).	Ja
MOL	Molenaar, F.J.,	<i>De Luchtverdediging in de Meidagen 1940</i> (2 dln., Den Haag 1970).	Nee
MID	Middlebrook, M. en C. Everitt,	<i>The Bomber Command War Diaries. An operational reference book 1939-1945</i> (Leicester 1996).	Nee
OND	Onderwater, H.,	<i>En toen was het stil... De lucht oorlog boven Rotterdam en IJsselmonde 1940-1945</i> (Baarn 1981).	Nee
PAT	Pater, de, B.C. e.a.,	<i>Grote Atlas van Nederland 1930-1950</i> (Zierikzee 2005).	Nee

SCH	Schlebaum, P.,	<i>Neergestort in de Holierhoekse Polder. Het verhaal van de Wellington Z1321 en haar bemanning</i> (Vlaardingen 2012).	Nee
SGLO	Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945	http://www.studiegroepluchtoorlog.nl/	Ja
VEL1	Velden, G.,	'Bombardement 18 Maart 1943', http://wo2maassluis.tumblr.com/bombardement_1943	Ja
VEL2	Velden, G.,	'Twitter #WO2MS Tijdlijn', http://wo2maassluis.tumblr.com/wo2tijdslijn	Ja
ZWA 1&2	Zwanenburg, G.J.,	<i>En Nooit was het Stil. Kroniek van een Luchtoorlog</i> (2 dln. & supplement; Oldemarkt).	Ja

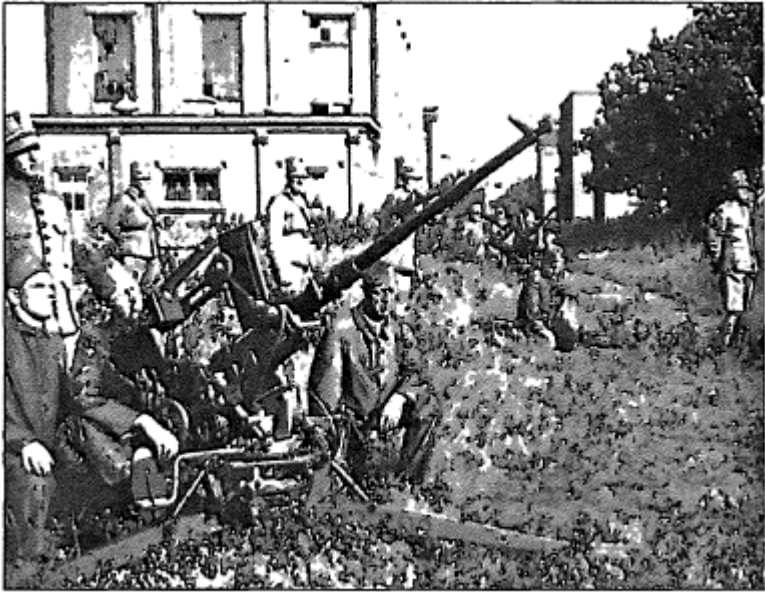
Tabel 2: Verwijzing literatuur.

In de onderstaande tabellen wordt per periode de gebeurtenissen die betrekking hebben op het onderzoeksgebied weergegeven.

Vooroorlogse periode en de Duitse inval mei 1940

Duitsland was al tijden bezig met de voorbereidingen voor een overweldigende (lucht-) aanval op West-Europa. Tijdens de Duitse inval van 10 mei 1940 werden door de bombardementen voornamelijk militaire doelen en vliegvelden in het westen van Nederland getroffen. Rond Den Haag werden op verschillende plaatsen parachutisten gedropt. Het bombardement op Rotterdam van 14 mei 1940 dwong Nederland tot overgave. In het oosten van het land lagen slechts mondjesmaat kleine groepen grenstroepen en langs de IJssel lag een verdedigingslinie. Bij de Grebbelinie heeft het Nederlandse leger drie dagen hard gevochten. Voor dit project is de volgende informatie aangetroffen:

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
10 mei 1940	[Ooggetuigenverslag:] Toen het middaguur gepasseerd was, werd het duidelijk, dat de 'overval' mislukt was maar niet, zoals in het boek van Rauschning stond: 'Die Eroberung van Holland (war) eine Sache von acht Stunden.' Er kwam bericht dat Ypenburg weer in onze handen was en ook uit Rotterdam hoorden wij dat Waalhaven door harer majesteit Jan van Galen zwaar beschoten werd. Toch maakten wij nog spannende ogenblikken mee. Batterij Vetharding meldde dat een door een haar aangeschoten vliegtuig een noodlanding had gemaakt in een aantal broeikassen bij Sion en dat duidelijk te zien was, dat de staart van het vliegtuig was afgebroken. De bemanning had met een lichtpistool seinen gegeven en nu landde een ander vliegtuig in een weiland er vlakbij. Toen mij bij een meting op de kaart bleek, dat dit binnen schootsafstand van de batterij lag, gaf ik opdracht om over het vizier voor landdoelen richtende te vuren. Tien afzonderlijke schoten werden afgegeven met vrij grote tussenpozen. Reeds na een goed kwartier kwam ons een tuinder rapporteren, dat zeven treffers het vliegtuig tot een ruïne hadden gemaakt. Hij had tijdens het vuren in de komkommerrijen gelegen en gezien hoe het vliegtuig beetje voor beetje onbruikbaar werd gemaakt. De Vetharding werd later onze succesvolste opstellingsplaats. Er stonden hier twee kanonnen. Er was ook de commandopost van de afdelingscommandant gevestigd.	BLI	51-79

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	 luchtafweergeschut bij de Vetharding (foto GAD) Een zeer belangrijke rol ter beveiliging van Delft en van de Delftse industrieën was toebedeeld aan de afdeling Delft van het Vrijwillig Landstormkorps Luchtafweerdienst (LAD), bestaande uit vijf batterijen twee cm Oerlikon luchtdoelkanonnen. Eind maart 1939 werd het korps, waarvoor zich 180 vrijwilligers, voor het merendeel in dienst van Delftse bedrijven, hadden opgegeven, officieel geïnstalleerd. De vijf batterijen geschut werden successievelijk geplaatst op het dak van de vroegere vethardingsfabriek van Calvé, bij het zwembad aan de Tweemolentjeskade, bij de tegenwoordige afslag Delft noord ter hoogte van het nu niet meer bestaande Shellstation, ten westen van Delft bij de toenmalige bocht in de Abtswoudseweg en aan de Rotterdamseweg ter hoogte van de zogenaamde Hammenwoning. Het stafkwartier was gevestigd in het vethardingsgebouw, waar ook instructie werd gegeven en oefeningen met het geschut werden gehouden. o <i>Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.2.1.</i>		
	Boven Den Hoorn heeft een [Duits] vliegtuig, na te zijn geraakt door de Delftse luchtafweer, zijn bommen moeten afwerpen. Dat gebeurde al om half zes in de ochtend van 10 mei. Ze vielen in de omgeving van de kerk en het zusterhuis. Beide gebouwen werden flink beschadigd. Er was een aantal zwaargewonden maar er vielen geen doden. o <i>Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.2.2.</i>	BLI	121
	De Vrijwillig Landstormkorps Luchtafweerdienst (L.A.D.) was uitgerust met vijf batterijen 2 cm Oerlikon luchtdoelkanonnen. Deze stonden op het dak van de vroegere vethardingsfabriek van Calvé, bij het zwembad aan de Tweemolentjeskade, bij de tegenwoordige Rijksweg 13 ter hoogte van het Shell-station, ten westen van Delft bij de toenmalige bocht in de Abtswoudseweg en aan de Rotterdamseweg ter hoogte van de zogenaamde Hammenwoning, tegenover het kantoor van de Lijm- en Gelatinefabriek. Het stafkwartier was gevestigd in het vethardingsgebouw, waar ook instructie werd gegeven en oefeningen met het geschut werden gehouden. De beide pelotons luchtdoelmitrailleurs hadden opdracht de gebouwen van de Artillerie-inrichtingen aan de Van Leeuwenhoeksingel en het station te verdedigen. Het 64ste peloton lag met vier mitrailleurs 200 meter ten zuidwesten van de begraafplaats Jaffa en het 65ste peloton lag met vier mitrailleurs 300 meter ten zuidwesten van het station Delft. Tenslotte bevond	BOE	9

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	zich in de omgeving Delft nog de 3de sectie van de VIIe Afdeling Zoeklichten tegen luchtdoelen, bestaande uit vier zoeklichten. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>		
	Dagboekfragment van C.L.F. Tetteroo: 'Opeens ... een kort gierend geluid en een donderende knal. In de richting Den Hoorn stijgt een zuil van vuur, rook en grond de lucht in. 'Ze gooien met bommen,' schreeuw ik en duik weg. Een vliegtuig komt recht op ons aan, maar daar blijft het gelukkig bij. De radio meldt: 'Messerschmitts ... bommenwerpers ... Junkers .. , jagers; hier. .. daar ... overal ... in grote getale, steeds meer!' En intussen zoemen ook boven ons ontelbare vliegtuigen. Angstig laag soms en steeds diep dreunend, zodat de vloer onder onze voeten trilt. Over de weg langs ons huis lopen een paar vrouwen en kinderen. Ze komen van Den Hoorn en vertellen dat een viertal bommen vlak bij het dorp is gevallen en dat het er een geweldige ruïne is. Als ik wat later besluit om even naar Den Hoorn te fietsen, biedt dat 'n droeve aanblik. Ik moet aan de rand van het dorp mijn fiets achterlaten, want het wegdek is er bedekt met glasscherven, dakpannen, enzovoort. Er is nauwelijks een ruit meer heel. Sigarenmagazijn Sosef is leeggeblazen, de sigaren zijn op straat geslingerd. Deuren en kozijnen liggen langs de huizen en de gordijnen hangen in flarden aan de ramen. Vier bommen waren naast de kerk gevallen en hadden die ravage aangericht. Voor het eerst van mijn leven zie ik hier een bomtrechter en het verbaast me dat bommen zo'n gat kunnen slaan.' Langs Het Harnas rijden drie Duitsers op twee motorrijwielen. Ze waren bij de Noordhoorn met een Ju-52 geland. Via de Woudseweg rijden ze bij Kleijweg het pad langs Het Harnas op tot ze bij een hek niet verder kunnen. Plotseling klinken er drie schoten. Getroffen zakken ze in elkaar. Kroniek van de Zusters Franciscanessen: 'Kort daarop hoorden we de deurbel. Twee zusters waagden het om naar boven te gaan. Er stonden enkele bewoners van de Hoornse kade voor de deur met grote snijwonden, veroorzaakt door glasscherven, want ook daar bleken alle ruiten vernield. Die mensen vertelden ons, dat er vier bommen uit een Duits toestel waren gegoooid. De vlieger was door het Delftse luchtafweergeschut geraakt en moest een noodlanding maken. Gelukkig kwamen de projectielen vooraan in Tanthof terecht en niet op het centrum van Den Hoorn, anders zou er van het dorp niets overgebleven zijn. Intussen was het vliegtuiggeronk wat minder geworden en durfden we weer uit de kelder te komen. Wat zag ons huis eruit! De deuren waren er uitgeslagen en lagen versplinterd in de gang. Alleen de voordeur kon nog worden gesloten. Toen naar de school. Geen ruit was er heel. Van onder tot boven alles glasscherven en kalk. Zo was het ook in de kerk. De glas-in-loodramen waren naar beneden gekomen en een deel van het gewelf was ingestort. Op het kerkhof waren veel grafzerken vernield en er lagen stukken van tafels en stoelen uit De Burcht, het jeugdhuis vooraan in Tanthof. Dat was helemaal vernietigd.' o <i>Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.2.2.</i>	HVO	12, 14 en 33
	Op 10 mei 1940 crashte een Heinkel He-111 bij Den Hoorn. o <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i>	SGLO	T0123
	Op 10 mei 1940 crashte een Junkers Ju-52 nabij Sion, ten noordwesten van Delft na te zijn geraakt door luchtafweergeschut. o <i>Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.2.1.</i>	SGLO	T0233
11 mei 1940	In de omgeving van Wateringen werd op bevel van Stafcommandant Beets in de vroege morgen bij het aanbreken van de dag (11 mei) een actie ingezet	BRA	70

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	om het gemaal aan de Zweth waarin de Duitsers zich de dag tevoren hadden genesteld weer in handen te krijgen. Drie zware mitrailleurs ondersteunden de actie van Infanterie en Jagers. Belet moest worden dat de Duitsers via 't Woudt zouden kunnen ontsnappen. De sergeanten H.J. Groenendaal en G.H. Jongen hebben elk later van deze actie een verslag opgemaakt ten behoeve van de Commissie Militaire onderscheidingen die op 29 augustus 1949 bijeenkwam. Op de viersprong Middenweg - Dorpskade werd een stuk in stelling gebracht onder leiding van sergeant Schuurman. De groep trok verder tot aan 'De Bonte Haas' waarna een aantal, waaronder de sergeanten Wijsen en Tobben, de Zwethbrug overtrokken en de andere bij 'De Bonte Haas' bleven. Bij aankomst daar troffen wij een sectie Jagers aan die de weerstand moest helpen breken. Ter verkenning van de situatie gingen we onder de brug over de Zweth zitten terwijl we de stukken bij het huis achterlieten. Op die plaats ontvingen we vuur. Onderwijl was één van de twee mitrailleurs bij het café 'De Bonte Haas' in stelling gebracht tegen eventuele luchtaanvallen die er niet zijn geweest. De Jagers waren inmiddels voorwaarts gegaan maar een korporaal kwam terug naar kapitein Verhoeven of luitenant Slits met de boodschap dat zijn mensen het niet hielden. De luitenant wilde nu de stukken om de hoek van het huis in stelling brengen om de vijand onder vuur te kunnen nemen maar dat raadden wij af omdat we meenden dat voor er een schot gelost zou kunnen worden wij neergeschoten zouden zijn en bovendien zouden de eigen mensen door ons vuur in gevaar gebracht worden. De groep Jagers was inmiddels opgerukt tot bij het gemaal. De luitenant meende evenwel dat op zijn verantwoording het stuk toch daar op die plaats opgesteld moest worden. Sergeant Groenendaal kreeg van hem de opdracht het stuk in stelling te brengen en moest daarvoor over de oprit bij het huis zien te komen dat onder vijandelijk vuur lag. Met een steen voor zijn hoofd schoof Groenendaal op zijn rug over de oprit waarna de luitenant nieuwe stenen achter de oprit gooide waarmee een barricade werd opgeworpen. Daarachter kon de mitrailleur worden opgesteld die de luitenant en sergeant Jongen toeschoven. Omdat de soldaten nauwelijks opleiding hadden gehad hebben de sergeanten steeds zelf gevuurd. Dat gebeurde in de richting van het gemaal. Rookwolkjes van het schieten verraadden waar de Duitsers ongeveer lagen. Hoewel het gevaar voor de eigen Jagers groot was kon toch op die wolkjes worden gericht. Op een gegeven moment rende de luitenant naar voren. Opstaande zagen we de Duitsers meteen witte vlag zwaaien. De Duitsers wilden zich overgeven en hadden hun uitrusting al afgelegd. Ze stonden daar met de handen omhoog. Op dat moment kwam van de andere zijde van de Zweth, al zwemmend sergeant Tobben. In onderbroek en met het pistool in de hand begaf hij zich naar de Duitsers. Hij was op eigen initiatief de Zweth overgezwommen. Tobben bleek bij de compagnie steeds de man die alle karweitjes opknapt. De gevangenen en veel wapenbuit werden afgevoerd naar Wateringen. Twee Jagers, Van Oort en Esso, die zich langs de Zwethdijk verplaatsten sneuvelden bij deze actie, Van Doorn raakte gewond. Sergeant Tobben heeft deze actie eveneens gerapporteerd. Over het laatste gedeelte vertelt hij dat nadat zijn groep de vijand onder vuur had genomen de Duitsers met witte vlag tevoorschijn kwamen. Ze liepen aan de overkant van het water en schreeuwden: 'Bitte, Bitte, nicht schiessen!!!'. Na het bevel dat ze naast elkaar moeten gaan staan en de uitrusting moeten afleggen, houdt de achter Tobben aangekomen soldaat Heck ze met de karabijn op hen gericht in het vizier. Tobben ontkleedt zich dan gedeeltelijk en zwemt met het pistool op de Duitsers gericht de Zweth over en fouilleert hen. De Duitsers werden		

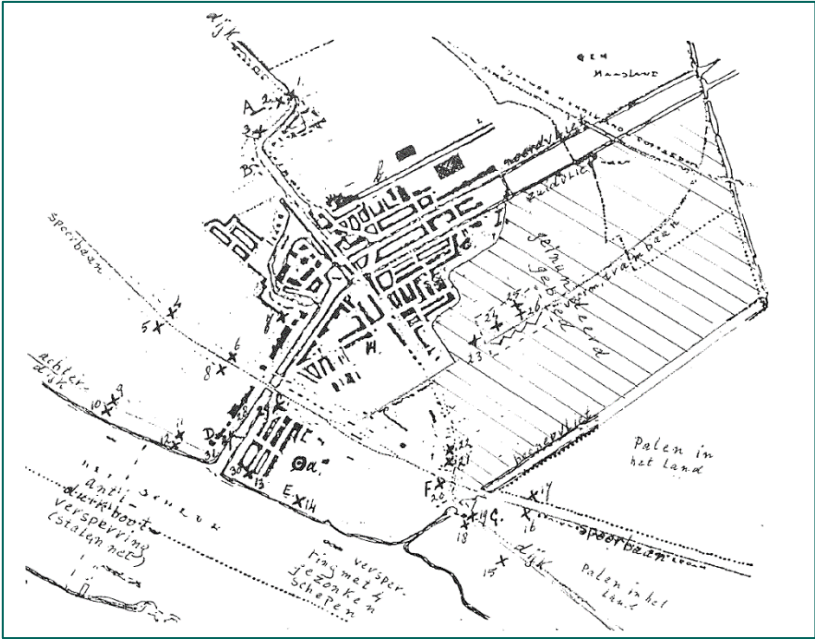
Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	afgevoerd. In de 'De Bonte Haas' ziet Tobben nog de twee gesneuvelde Jagers liggen als hij zich daar verkleet. Een hospitaalsoldaat verzorgt er een gewonde. Wanneer hij dan weer buiten komt naderen er negen Duitsers met een witte vlag van uit 't Woudt. Wanneer die tot op honderd meter zijn genaderd laten ze zich in een greppel vallen en vuren op onze mensen, die een goed heenkomen zoeken. Met de soldaten Houtte en Heck ziet Tobben kans een lichte mitrailleur op te stellen maar de vijand was inmiddels verdwenen. Nadat allen zich weer verzameld hebben wordt de uitrusting van de 26 gevangen genomen Duitsers verzameld en opgeladen. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>		
	Ooggetuigenverslag: 'De boerderij van Zonneveld is door bosjes omringd en de bewegingen van de Duitsers zijn daardoor nogal moeilijk waar te nemen. Maar zodra er zich ook maar een buiten het beschermend groen waagt, wordt er vanaf de Wateringse Zwet direct op hem geschoten. Op zeker moment zie ik [de ooggetuige] toch verscheidene Duitsers uit een bosje komen en in de richting van Het Harnas kruipen. Gewapend met een verrekijker zit ik op het dak. Soms rennen ze even door het land, vallen neer en kruipen dan weer verder. Dat duurt even, als er plotseling een Duitser opstaat en met een witte doek gaat zwaaien. De Hollanders stoppen met schieten. Door mijn kijker zie ik de Duitsers met opgeheven handen lopen, op een na, die draagt iets. Plotseling laten ze zich allemaal vallen en de achterste begint met een machinegeweer, want dat is 't wat hij draagt, op de Nederlanders te vuren. Die laten zich bliksemsnel vallen en schieten terug. Door zigzaggend te lopen proberen de Duitsers weer buiten het vuurbereik van de Hollanders te komen. Een van de Duitsers moet gewond geraakt zijn. Al kruipend slepen zijn kameraden hem met zich mee. Opnieuw zwaaien de Duitsers met een witte vlag, maar nu blijven de Hollanders doorgaan. Ook vanuit de Zwet wordt geschoten, zodat de kogels me welhaast rond de oren vliegen. Intussen rennen de koeien als gekken over het land, totdat de Duitsers zich ten slotte weer hebben teruggetrokken op de boerderij van Zonneveld. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	HVO	16
12 mei 1940	Vanuit de Woudsepolder gelukte het een troep Duitsers op Pinksterzondag 12 mei 1940 Den Hoorn te bezetten. De poging om daarna naar Delft op te rukken mislukte, onder andere door het zware tegenvuur wat zij kregen vanuit de kogelgieterij, op het eind van de Buitenwatersloot, waar flink wat Hollandse soldaten lagen. Ze kwamen niet verder dan halverwege de smalle en brede kant van de Hoornse vaart en groeven 29 schuttersputten in de wegberm. Ze konden Delft niet bereiken. Vervolgens trokken zij zich weer op Den Hoorn terug en verdwenen in de richting Schipluiden. o <i>Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.2.3.</i>	BLI	61
	Kroniek van de Zusters Franciscanessen: 'Vanuit de Woudse polder gelukte het een troep Duitsers op 12 mei 1940 Den Hoorn te bezetten. Een poging om van hieruit naar Delft door te stoten mislukte evenwel. Ze kregen zwaar tegenvuur van Nederlandse soldaten, die zich hadden verschanst in De Kogelgieterij, aan het eind van de Buitenwatersloot. De Duitsers trokken zich weer terug op Den Hoorn en verdwenen in de richting Schipluiden. o <i>Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.2.3.</i>	HVO	34
13 mei 1940	Het zesde depot infanterie, met de ondersteunende afdelingen infanterie van parate regimenten van het Veldleger, kreeg ter verdediging aangewezen de sector in de lijn Wateringen, Den Hoorn, Kruithuis, Ruiven. Deze troepen waren versterkt met pantserafweergeschut, artillerie, mortieren en zware mitrailleurs om steun te verlenen in de strijd tegen tanks en pantserwagens. o <i>Niet relevant, opstelling bevond zich buiten onderzoeksgebieden.</i>	BLI	61

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	Op 13 mei 1940 kwamen om 14.00 uur twee Junkers Ju-52 transportvliegtuigen neer bij Schipluiden. Om 16.15 uur kwam wederom een Junkers Ju-52 neer bij Schipluiden. o <i>Niet relevant, geen specifieke locaties bekend.</i>	SGLO	T0610 T0611 T0612

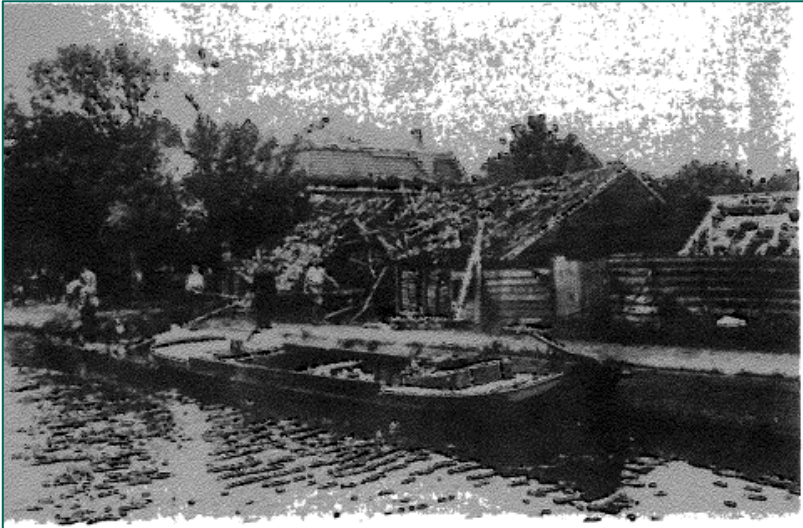
Tabel 3: Overzicht gebeurtenissen Duitse inval mei 1940.

De bezetting van 1940 tot juni 1944 (*D-Day*)

Nadat in 1941 de geallieerde verliezen waren gestegen en de luchtoperaties beperkt bleven, kwam er in februari 1942 een verandering in de Britse strategie. De strategie van de nachtelijke precisiebombardementen werd verlaten voor wat betreft Duitsland en vervangen door bombardementsvluchten op Duitse (industrie)steden. Op deze wijze hoopten de geallieerden het moreel van de Duitse burgers te breken. Voor de bezette gebieden gold nog altijd dat de bevolking zoveel mogelijk gespaard moest blijven en slechts doelen die voor de Duitse oorlogvoering van groot belang waren, bestookt mochten worden. In de zomer van 1942 verscheen de Amerikaanse luchtmacht ten tonele. In tegenstelling tot de Engelse *Royal Air Force (RAF)* voerden de Amerikanen hun acties overdag uit en hielden zij vast aan de precisiebombardementen. Voor dit project is de volgende informatie aangetroffen:

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
1940-1945	De Duitse bezetter legde veldversterkingen aan, onder andere bij de spoorwegovergangen Buitenwatersloot en 't Haantje. o Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.	BLI	334
	Steeds vaker kwamen Engelse vliegtuigen overdag overvliegen om Waalhaven of Wilton te bombarderen, hevig beschoten door het Duitse luchtafweergeschut. Honderden granaatscherven regenden dan omlaag [in Maassluis en Maasland], vaak dwars door de ruiten van de kassen heen. Ook de boeren hadden het er niet erg op, want er moest nogal eens een koe worden geslacht 'met scherp in'. o Niet relevant, luchtafweergranaten kunnen overal terecht komen. Hierdoor is afbakening van een specifiek NGE-Risicogebied niet mogelijk.	MEI	30
	Kaart met Duitse versterkingen in en rond Maassluis. 	MEI	60
	o Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.1.		
25 mei 1940	Vliegtuig RAF werpt bommen af op weiland bij spoorlijn Vlaardingen – Maassluis. Bij boer Doeleman springen de ruiten eruit. o Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.	VEL2	-

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
29 juni 1940	Bomber Command. Wellingtons deden met succes een aanval op Schiphol, dat ook werd aangevallen door één Whitley. Andere Whitleys bombardeerden binnenschepen in een kanaal bij Maassluis maar resultaten werden hier niet waargenomen. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	ZWA1	52
4 oktober 1940	Bomber Command. Dertig Blenheims kregen opdracht voor aanvallen op doelen in Duitsland. Veertien keerden onverrichterzake terug en als alternatieve doelen werden in Nederland verschillende doelen aangevallen. Zo ook op schepen bij Maassluis waar inslagen werden gerapporteerd op de kanaal oevers. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	ZWA1	110
2 maart 1941	Er vallen (brand)bommen achter de huizen aan de Haven en tussen de Logger- en Buiswoning. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	VEL2	-
	Bomber Command. In de nacht van 1 op 2 maart 1941 vlogen vijf vliegtuigen uit voor bombardementen op militaire doelen in Noordwest-Duitsland en Nederland, waaronder Maassluis. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	ZWA1	161-163
26 maart 1941	Om ca. 23.00 uur, kwam een Engels vliegtuig laag overvliegen, gaf ineens gas en steeg plotseling snel. Er klonk een geluid als van een aanzwellende wind en daarna volgden drie harde knallen. Vlakbij de trambrug bij de Maaslandse dam waren drie bommen geworpen. Er lag een dikke modderlaag over de weg, een paal van het elektrische bovennet was met draden en al op de weg gevallen en bij verschillende omwonenden waren de deuren opengevglogen door de luchtdruk. De trambrug was echter slechts licht beschadigd; de trams konden er, langzaam rijdend, nog overheen. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	MEI	38
29-30 april 1941	Bomber Command. Van de twaalf Hampdens, elf Wellingtons en acht Whitleys met als opdracht een aanval op de Petroleumhaven bij Rotterdam, voerden veertien deze opdracht uit. De aangevallen oliedoelen waren te Rotterdam, Vlaardingen en Maassluis. o <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i>	ZWA1	186-188
10-11 mei 1941	In de nacht van 10 op 11 mei 1941 vloog een groot aantal Engelse vliegtuigen over, naar later bleek om het Roergebied te bombarderen. Dichtbij Maasland werden door aangeschoten vliegtuigen tien bommen neergegooid in de weilanden, gelukkig zonder ernstige schade aan re richten. De volgende nacht gebeurde dat nogmaals, nu uitsluitend in de Oostgaag; toen was er wel schade: er bleken twaalf koeien te zijn gedood. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	MEI	41
	Bomber Command. Achttien Blenheims naar schepen tussen Duinkerken en Wangerooze. Eén Blenheim voerde een aanval op twee kustvaarders van elk 500 ton, aan de zuidelijke oever van de Nieuwe Waterweg bij Maassluis. Twee inslagen werden gezien en treffers geplaatst. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	ZWA1	198
27 juni 1941	Molen De Hoop en het pand Koningin Wilhelminalaan 2 worden 's nachts zwaar beschadigd bij een bombardement. In de Kapelpolder vallen bommen, kraters met een diameter van zo'n vier meter. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	VEL2	-
27-28 juni 1941	Bomber Command. Vijftien vliegtuigen voor individuele aanvallen op militaire doelen in Noordwest-Duitsland en Nederland, o.a. op Den Helder. Ook vielen bommen bij het schijnvliegveld bij Ouddorp en bij Maassluis. o <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i>	ZWA1	215

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
30 juni 1941	RAF bommenwerper voert een aanval uit op Kriegsmarine in de haven, wordt geraakt door Duitse Flak en stort neer in Schipluiden. o <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i>	VEL2	-
Juli 1941	Gedurende een nacht in juli [1941] was het geluid van Engelse bommenwerpers wel erg hard en het jankende gehuil was ook niet normaal. Dat bleek, want nabij het Huis te Velde werden enkele 300-kg-bommen in het weiland gegooid, hun doel, het zoeklicht etc., helaas missend. De kraters, vlakbij de boerderij waren er twee, hadden een doorsnede van zo'n 15 meter. Kinderen uit de buurt gebruikten ze wel als zwembad. De boerderij had alleen schade aan ruiten en dakpannen. In de Maaslandse Westgaag werden diezelfde nacht op verschillende plaatsen brandbommen gegooid; gelukkig waren de beginnende brandjes snel gedoofd. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	MEI	42
20-21 juli 1941	Eén van de meest spraakmakende acties van de geallieerden in Delft was een luchtaanval - uitgevoerd door vier Vickers Wellingtons - die plaats vond in de nacht van 19 op 20 juli 1941 [het bombardement vond plaats in de nacht van 20 op 21 juli 1941] op de Kogelgieterij aan de Buitenwatersloot. Deze werd als munitiedepot gebruikt door de Duitsers. Het moment van de aanval was door de Engelsen goed gekozen want er lagen op dat moment 22 miljoen geweerpatronen en duizenden stuks 20 mm munitie opgeslagen. Waarschijnlijk om bluspogingen te voorkomen, wierpen de bommenwerpers een eerste lading brandbommen in een cirkel om het munitiedepot. In een tweede run werden brisant- en brandbommen op het doel geworpen. De ontplofende munitie zorgde voor een hels inferno: de Kogelgieterij werd totaal vernietigd. De bommen kwamen echter niet alleen op het munitiedepot terecht. Ook huizen en gebouwen in de directe omgeving werden getroffen, waaronder de leerfabriek 'Alex Adam' met drie voltreffers en een aantal brandbommen. Ook werden een paar woonhuizen geraakt, waarbij een persoon het leven verloor en een aantal mensen gewond raakte. Eén bom kwam terecht in het Westplantsoen; volgens een Delftenaar lagen daarna de vissen in de Van der Heimstraat. 15 - RAVAGE OP DE HOORNSEKADE NA HET BOMBARDEMENT OP DE KOGELGIETERIJ o <i>Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.3.</i>	BOE	80
	Wat later in juli [aangenomen wordt 20-21 juli 1941 bedoeld] kwamen rond 17.00 uur meer dan 40 Engelse vliegtuigen over Den Hoorn, Schipluiden en Maasland gevlogen, slechts enkele meters boven de grond. Op diezelfde avond werd in Den Hoorn een kazerne gebombardeerd, waar veel munitie	MEI	42

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	was opgeslagen. De enorme vuurzee en de rookwolken waren bij ons goed te zien en het geknetter van de ontploffende munitie was, ondanks de afstand, hier goed te horen. o <i>Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.3.</i>		
	In de nacht van 20 op 21 juli 1941 gooide een aantal van in totaal twaalf Engelse Vickers Wellington bommenwerpers brand- en brisantbommen op het Duitse munitiedepot kogelgieterij aan de Buitenwatersloot. Een paar dagen daarvoor hadden lange colonnes vrachtwagens de munitie in die loodsen gebracht. Volgens de kroniek van het klooster van de zusters Franciscanessen in Den Hoorn schrokken ze allemaal 's nachts om 1.00 uur plotseling allemaal wakker door ontzettende knallen. Ze sprongen tegelijk uit bed en zagen zware bommen, nogal dichtbij, en toen ze boven uit de ramen keken, zagen ze dat de gebouwen achter de kogelgieterij aan het eind van de Buitenwatersloot één grote vuurzee waren. Door een voltreffer brandde het munitiedepot als een fakkel. Heel de nachtelijke hemel was roodgekleurd. Tientallen Engelse bommenwerpers ronkten hoog in de lucht. De Duitse zoeklichten probeerden ze in hun lichtbundels te krijgen ten behoeve van hun afweergeschut. Er kwam weer een nieuwe serie bommen neer, soms ver buiten hun doelwit, ook in de tuinen aan de oostzijde van de Dijkhoornseweg. Rond de kerk en op de Hoornsekade lagen brandbommen en fosforstaafbommen te branden. Het was inderdaad goed raak. Dicht bij de kogelgieterij werden de huisjes Buitenwatersloot 238-240 en 242 zo zwaar beschadigd dat zij afgebroken moesten worden. Nog in de oorlogsjaren werden deze huizen onder rijkstoezicht herbouwd. Andere huizen waren beschadigd maar konden behouden blijven. Ook in het Westerkwartier vluchtte een groep mensen naar elders aangezien er projectielen in de buurt waren terechtgekomen en wegens de aanhoudende ontploffingen die, hemelsbreed, vlakbij waren. Een afzwaaiër raakte de worstenmakerij van slagerij Lander in de Graswinkelstraat gelukkig achter het woonhuis waar de familie lag te slapen. Deze kon ongedeerd weggkomen, maar een gedeelte van het pand brandde af (door gebrek aan bouwmaterialen werd het provisorisch herstelde pand pas in 1948, in Delftse stijl herbouwd). Brandbommen vielen vervolgens in de Tuinstraat en Handboogstraat. Toen een vrouw de bom weg schopte, verloor ze later door de brandende fosfor haar been. Bij de Laan van Vollering en Madelaan kwam eveneens het een en ander neer en beschadigde de sportvelden. Door de klap sprong een van de grote ramen van de Nicolaas en Gezellenkerk in de Raamstraat en ontstonden er diverse scheuren aan de achterzijde van de in 1940 gebouwde huizen aan de oneven kant van de Justus van Schoonhovenstraat. Brand- en brisantbommen vielen er ook in de Voordijkshoornsepolder en zoals gezegd, zelfs in Den Hoorn. Volgens Boelema kwam er ook een bom terecht in de vijver van het Westplantsoen waarna, 'de vissen tot in de Van der Heimstraat lagen' (tot aan het eind van de oorlog kwamen geallieerde bombardementen op militaire en andere doelen, hoe goed voorbereid men ook was, vaak verkeerd neer en veroorzaakten duizenden slachtoffers). Ook de drijfriemenfabriek Alex Adam was doel van de aanval. Daar werd voor de Duitse oorlogsindustrie leerwerk vervaardigd. Deze fabriek was omstreeks 1890 gebouwd voor de NV Delftse distilleerderij, gist- en spiritusfabriek de	BLI	143-144

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	Postduif, van Lambert van Meerten. In 1923 kwam ze in handen van leerlooier Alexander Adam. Het degelijke gebouw ging niet geheel verloren maar had zeer zware schade opgelopen. De munitie, die nog urenlang uit elkaar bleef springen, zorgde ervoor dat de kogelgieterij voor een groot deel werd verwoest en dat de buurt rondom het doel bezaaid lag met granaatscherven en resten munitie. Door de talrijke explosies kon de brandweer niet dichtbij komen en moest men deze brand laten voor wat hij was. Alleen de Haagse motorspuit heeft, toen het ergste voorbij was, aan de kogelgieterij nog wat hunnen nablussen. In totaal werden dertien kleine binnenbranden, twee uitslaande branden en twee grote uitslaande branden geteld. Volgens sommigen had de Duitse luchtdoelartillerie in blinde paniek granaten afgeschoten waardoor zelfs hun eigen mensen gevaar liepen. Vermoedelijk waren het niet goed getempeerde (afgestelde) luchtdoelgranaten die de vliegtuigen hadden hebben gemist en in Delft terugvielen. Sommige Delftenaren zijn daardoor nog steeds van mening dat de Duitsers hun eigen munitiedepot in de lucht hebben geblazen. De heer H. de Gier uit Den Hoorn had daags na het bombardement, het volgende bericht via Radio Oranje gehoord: 'Kogelkerk en Adams kathedraal gebombardeerd.' Bedoeld waren uiteraard de kogelgieterij en de Alex Adam drijfriemenfabriek. <i>o Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.3.</i>		
	Kroniek van de Zusters Franciscanessen: 'Tot en met het eerste halfjaar van 1941 ging alles betrekkelijk rustig voorbij. Maar in de nacht van 20 op 21 juli 1941 was het weer helemaal mis. 's Nachts om 1.00 uur schrokken we plotseling wakker door ontzettende knallen. We sprongen uit ons bed. Dat waren bommen, zware bommen en niet zo ver weg. Toen we boven door de ramen keken, zagen we dat de gebouwen achter De Kogelgieterij een grote vuurzee waren. Een voltreffer uit Engelse vliegtuigen was op het munitiedepot terechtgekomen en dat brandde nu als een fakkelt. Heel de nachtelijke hemel was roodgekleurd. Een paar dagen geleden hadden lange colonnes vrachtwagens munitie in de loodsen van De Kogelgieterij gebracht en die was nu in de lucht gevlogen.	HVO	35

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	Tientallen Engelse bommenwerpers ronkten hoog in de lucht. Er kwam een nieuwe serie bommen neer, soms ver buiten hun doelwit. Ook in de tuinderijen aan de oostzijde van de Dijkshoomseweg. Enorme zuilen van stof en aarde tot hoog in de lucht en een vreselijk glasgerinkel waren het gevolg. En toen viel er een regen van brandbommen. In de Schoolstraat lag het al snel vol met brandende staaftbommen. De kerk kreeg er drie. Die waren gelukkig snel met zand geblust. Maar tot onze grote schrik zagen we ook rook uit het dak van de school komen. De naaischoolzuster Mathilda rende onverschrokken met twee emmers zand de school in, de trappen op naar de zolder. Daar aangekomen met haar zware emmers, zag ze door de rook heen, dat de bom al een gat in de vloer had gebrand en in de klas daaronder was gevallen. Zij rende de trap weer af en dat lokaal in, waar ze, godzijdank, erin slaagde met het zand de bom te blussen.' o <i>Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.3.</i>		
	Bomber Command. Vijftien Wellingtons en negen Whitleys kregen opdracht voor een aanval op Rotterdam. Hoewel in geen enkel Brits bericht of rapport genoemd, viel de grootste klap deze nacht in Delft. Mogelijk was dit de gemelde brand ten noorden van de havens. Daar kwamen de bommen terecht op de Kogelgieterij aan de Buitenwatersloot. Hoewel elders naar verhouding geringe schade werd aangericht, was dit in feite een bombardement volgens het boekje. De schade voor de Duitsers, die de Kogelgieterij als opslagplaats gebruikten, was aanzienlijk. Vier grote barakken vernield, de fabriek beschadigd en in het munitiedepot gingen 22 miljoen stuks geweerpatronen en enkele duizenden stuks 20 mm granaten de lucht in. o <i>Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.3.</i>	ZWA1	235
9 oktober 1942	Op 9 oktober 1942 maakte een Ju-88 vanwege een motorstoring een noodlanding bij Maassluis. o <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i>	SGLO	R0381A
6 november 1942	Ventura van het 21^e Squadron RAF bombardeert Duitse schepen <i>Kriegsmarine</i> in de Buitenhaven van Maassluis. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	VEL2	-
	Bomber Command. Tien Ventura's uitgestuurd. Vier naar een smeeroliefabriek te Maassluis, twee naar het spoorwegemplacement in Roosendaal, twee naar IJmuiden en twee naar Den Helder. Resultaten in Maassluis: Eén deed om 14.30 uur op een hoogte van 15 meter een aanval op schepen in de haven van Rotterdam. De tweede, van 150 meter, een aanval op een sleepboot met sleep, in de haven ten zuidoosten van Maassluis. Inslagen gezien tussen de twee vaartuigen. Eén keerde voortijdig terug, één wordt vermist. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	ZWA1	418
18 maart 1943	Bij het bombardement op Maassluis op 18 maart 1943 werd de gereformeerde Noorderkerk aan de Nieuwe Kerkstraat geheel verwoest. Ook de Grote Kerk werd ernstig beschadigd. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	FOR	45
	Twaalf Ventura's (tweemotorige bommenwerpers) van het 464^e Squadron vallen op donderdag 18 maart 1943 om circa 15.30 uur vanaf 3.300 meter hoogte de oliaffinaderij bij Maassluis aan. De vliegtuigen werpen 27 bommen van 500 lbs en 42 bommen van 250 lbs af (totaal 10,7 ton). De vliegtuigbemanningen zien de bommen aan de zuidkant van de oliaffinaderij vallen. De spoorbaan bij Maassluis wordt daarbij over een lengte van 200 meter vernield. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	HUU	249
	Op 18 maart 1943 wierp, om ca. 15.30 uur, een zestal Britse bommenwerpers dertig brisant- en zestig brandbommen op Maassluis. Ze kwamen ongeveer	MEI	66

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	in een rechte noord-zuidlijn neer, gedeeltelijk op en verder evenwijdig aan en enkele tientallen meters ten oosten van een aantal industrieën als de Verenigde Touwfabrieken, scheepswerf De Haas, kisten fabriek Van Toor, oliefabriek de Witol, e.a. Er vielen 22 doden, de gereformeerde kerk brandde geheel uit en de eeuwenoude hervormde kerk werd zwaar beschadigd. Het unieke en beroemde orgel bleef op miraculeuze wijze gespaard. In de Schans, op de Noorddijk, in de Wagenstraat en omgeving werden in totaal ca. 240 huizen vernield. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>		
	Omstreeks 15.35 uur komen de twaalf Ventura bommenwerpers boven Maassluis en laten hun dodelijke lading vallen boven hun doelwit. Maar in plaats van een precisiebombardement op hun strategische doelwit [olietankers van Witol], viel een tapijt van bommen in oostelijke richting op het Schanseiland en het oude centrum. De bommenwerpers missen hun eigenlijke doel want de Witol wordt niet of nauwelijks geraakt. Om 15.38 uur loeit het luchtalarm maar het is te laat want in die drie minuten waren er dertig brisantbommen van 250 kilo, vijftig à zestig fosforbommen en een ontelbaar aantal brandbommen afgeworpen. Bij de politie kwamen de eerste brandmeldingen binnen: in de Verenigde Touwfabrieken, een pand aan de Noordvliet en diverse panden aan de Wagenstraat en Geerkade. Het Duitse Sprengkommando zou nog enige dagen bezig zijn met het opruimen van de blindgangers. Deze werden onder andere gevonden achter de gashouder aan de Heldringstraat en achter de Groote of Nieuwe Kerk. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	VEL1	-
	Bomber Command. Maassluis olieraffinaderij. Twaalf Ventura's uitgestuurd om met jagerescorte, rendez-vous om 15.00 uur, een aanval uit te voeren op dit doel. Alle Ventura's voerden de opdracht uit en lieten hun bommen op een hoogte van 3.500 meter los. Het was boven het doelgebied een beetje heilig, maar er waren geen wolken en het zicht was goed. Sommige bommen moeten dwars over de zuidoostkant van de raffinaderij zijn gevallen en andere ten zuiden en oosten van het doel. Geen Flak, maar er werden verscheidene vijandelijke vliegtuigen gezien, die door de escortejagers werden aangevallen. Noot: De Duitsers rapporteerden: 'Om 15.40 uur werden brisant- en een groot aantal fosforbommen afgeworpen op Maassluis. Eén soldaat vermist en	ZWA1	479

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	één gewond. Achttien burgers kwamen om, 47 werden gewond. Een touwen en een werktuigfabriek en twee kerken werden grotendeels vernield. 25 – 30 woonhuizen verbrandden.’ Zoals ook al uit het RAF-rapport blijkt, vielen er vrijwel geen bommen op het eigenlijke doel. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>		
22 maart 1943	Rond 14.00 uur, verschenen weer – nu 16 – Britse bommenwerpers boven Maassluis. Een deel van de uitgeworpen bommen viel vlak naast de Touwfabriek en één kwam tegen de gevel van de gymnastiekzaal aan de Groen van Prinstererkade tot ontploffing. Die laatste was vermoedelijk bedoeld voor Villa Henriëtte, aan de overkant, waar een deel van de Duitse staf in Maassluis was gehuisvest. De voorgevel van de gymzaal was vrijwel verdwenen, doch verder was het gebouw slechts licht beschadigd. Gelukkig, want de slachtoffers van de 18^e maart stonden erin opgebaard. Er viel ook nog een tiental bommen in het weiland, zonder verdere schade aan te richten. In de Maaslandse veiling waren meer dan 100 paarden van de Duitsers ondergebracht. In de buurt daarvan werd ook een vijftiental bommen geworpen. Het gebouw werd niet getroffen, wel de stal van een nabijgelegen boerderij, die de achtergevel verloor. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	MEI	68
	Maassluis werd op maandag 22 maart opnieuw getroffen door een geallieerd bombardement. Wederom was het doelwit de Witol Olieraffinaderij aan de Heldringstraat. Het enige verschil was dat deze luchtaanval werd uitgevoerd door het 487e Squadron van de Royal New Zealandian Air Force (RNZAF). Ook zij kwamen met twaalf Ventura bommenwerpers afkomstig van de RAF vliegbasis Feltwell in Norfolk Engeland. Rond 14.00 uur die maandag middag laten zij acht à tien brisantbommen, zo’n 30 fosforbommen en een aantal brandbommen vallen op Maassluis. De RNZAF kon nog slechter richten dan RAAF, gelukkig maar want de meeste bommen vielen in de vlietlanden en de landerijen rondom Maassluis. Wel werd het voorste gedeelte van de gymnastieklokaal van de Groen van Prinstererschool getroffen door brisantbommen. Een wrange bijkomstigheid was dat de achttien slachtoffers van het bombardement van 18 maart in het gymnastieklokaal lagen opgebaard. De Groen van Prinstererschool zelf, waarin zich op dat moment ongeveer 300 kinderen bevonden bleef wonderwel gespaard. Deze had enkel wat glas en lichte schade door de luchtdruk en trillingen. Omdat de fosfor- en de brandbommen in open terrein terechtkwamen, werd er verder geen noemenswaardige schade aangericht in Maassluis. Men had wel het vermoeden dat er in de omgeving van de school vele blindgangers lagen. Daarom had de Ortskommandant een gedeelte van de woonwijk in de nabijheid van de school laten ontruimen. Nadat het Sprengkommando een onderzoek gedaan had naar blindgangers en deze hadden opgeruimd werd de woonwijk op dinsdag 23 maart weer vrijgegeven.	VEL1	-

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	 • Gebied waar binnen de bommen vielen en de branden woedde (#WO2MS) o Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.		
	Bomber Command. Maassluis olieraffinaderij. Twaalf Ventura's met jagerescorte, rendez-vous om 13.12 uur. Alle vliegtuigen voerden de opdracht uit en wierpen op een hoogte van 3.300 meter elf ton brisant- en 120 x 30 lbs brandbommen af. De weercondities waren goed, geen wolken boven het doel, maar wel tamelijk heilig. De inslagen werden gezien van het oosten naar het noorden van het doel. Middelmatige vrij goed gerichte Flak. Geen vijandelijke jagers. Evenals op 18 maart werd de raffinaderij net gemist. o Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	ZWA1	480
20-21 februari 1944	Een Junkers Ju-88 kwam rond 22.00 uur neer op drie kilometer ten westen van Delft. o Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.	SGLO	T3446B
23 maart 1944	Air Force. Ook deze dag gingen 768 bommenwerpers van de 8th, geëscorteerd door 841 jachtvliegtuigen, weer naar doelen in Noord- en Noordwest-Duitsland. Hoewel geen alternatieve doelen in Nederland werden genoemd, rapporteerden de Duitsers in hun <i>FTB</i> het volgende: 'In de loop van de morgen binnenvliegen van grote formaties escortejagers voor het opnemen van de bommenwerpers. In verband hiermee werden bommen afgeworpen op [...] een uitrustingsbedrijf in Maassluis (twee Nederlanders gewond). o Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.	ZWA2	182

Tabel 4: Overzicht gebeurtenissen Duitse bezetting tot juni 1944.

De periode juni '44 (D-Day) tot en met oktober '44

De voorbereidingen voor operatie *Overlord* waren al begin 1943 begonnen. De Duitse kustverdediging (de *Atlantikwall*) werd zwaar ondermijnd na de geslaagde geallieerde landingen op 6 juni 1944. De geallieerde opmars naar het noorden verliep redelijk voorspoedig. De geallieerde opmars werd net ten zuiden van Nederland wat vertraagd door een ijlings door de Duitsers opgetrokken verdedigingslinie.

Desondanks werd de tegenstand snel gebroken en kon operatie *Market Garden* van start gaan. In deze operatie zou de nadruk komen te liggen op de juiste afstemming en samenwerking van de luchtlandingstroepen (deel van de operatie dat de naam *Market* kreeg) en de grondtroepen (operatie *Garden*). Het primaire doel van de operatie was de inname van de bruggen over de waterwegen tussen Eindhoven en Arnhem. Om de geallieerde opmars te laten slagen was het belangrijk om de diverse steden en dorpen die op de route lagen van de opmars te bezetten en te behouden met parachutisteneenheden totdat de landlegers de steden en dorpen bevrijden. Voor dit project is de volgende informatie aangetroffen:

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
13 september 1944	Op 13 september 1944 werden bommen geworpen op twee Duitse marineschepen bij Maassluis, ongeveer ter hoogte van Dirkzwager. Eén van beide vaartuigen werd getroffen; de voorsteven dook omlaag tot het schip bijna verticaal uit het water omhoog rees, waardoor de bemanningsleden het water in vielen. Tenslotte dook het schip plotseling steil omlaag en verdween onder water. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	MEI	79
18 september 1944	Bommen op het Schanshoofd, bewoners trekken naar de binnenstad omdat hun huizen getroffen zijn. Geen slachtoffers. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	VEL2	-
19 september 1944	Air Defence of Great Britain. Tussen 10.00 en 12.08 uur voerden 34 Spitfires, uitgestuurd voor speciale patrouillevluchten en gewapende verkenning over Nederland, aanvallen uit op vijandelijke troepen en spoorwegen ten noorden van Rotterdam en op voertuigen, schepen, gashouders en een Flakstelling ten westen van Delft. o <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i>	ZWA2	341
2 oktober 1944	Op de Waterweg wordt om 8.50 uur het Duitse vrachtschip Wachtel geladen met 2500 ton munitie gebombardeerd door RAF. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	VEL2	-

Tabel 5: Overzicht gebeurtenissen juni t/m oktober 1944.

Winter '44-'45 tot en met de Duitse capitulatie mei 1945

De operatie *Market Garden* was voor de geallieerden uiteindelijk geen succes; het leverde strategisch weinig baat op. In de winter van 1944-1945 lag het front nagenoeg onbeweeglijk stil, dwars door Nederland, vanaf de Oosterschelde via Moerdijk richting Nijmegen. In die periode namen de grondgevechten af, maar werden de luchtgevechten en bombardementsvluchten richting Duitsland geïntensiveerd. Ook boven de bezette gebieden in Nederland nam het aantal luchtactiviteiten toe. Voor dit project is de volgende informatie aangetroffen:

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
17 januari 1945	Op woensdag 17 januari 1945 bombarderen tien vliegtuigen van de 2TAF onderkomens voor miniduiboten bij Maassluis. Daarbij wordt ook de spoorlijn Rotterdam – Hoek van Holland tussen Maassluis en Poortershaven op vijf plaatsen getroffen. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	HUU	376
	2nd Tactical Air Force. In de middag voerde No. 322 Squadron een duikbomaanval uit op onderkomens voor miniduiboten bij Maassluis. Elf vliegtuigen werden uitgestuurd, tien voerden de opdracht uit, waarbij negen 500- en 20 250 lbs werden afgeworpen (één 500-ponder werd mee teruggenomen), 22 vielen in het doelgebied. Er werd scheepvaart waargenomen en de spoorlijn ten noorden van het doel werd geraakt door een bom en onderbroken. Er was een hevig, goed gericht Flakvuur. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	ZWA2	518

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
24 januari 1945	Er vallen RAF bommen op en rondom de Vlaardingsedijk, nabij de verbrandingsoven. o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	VEL2	-

Tabel 6: Overzicht gebeurtenissen winter 1944 – mei 1945.

Naoorlogse periode

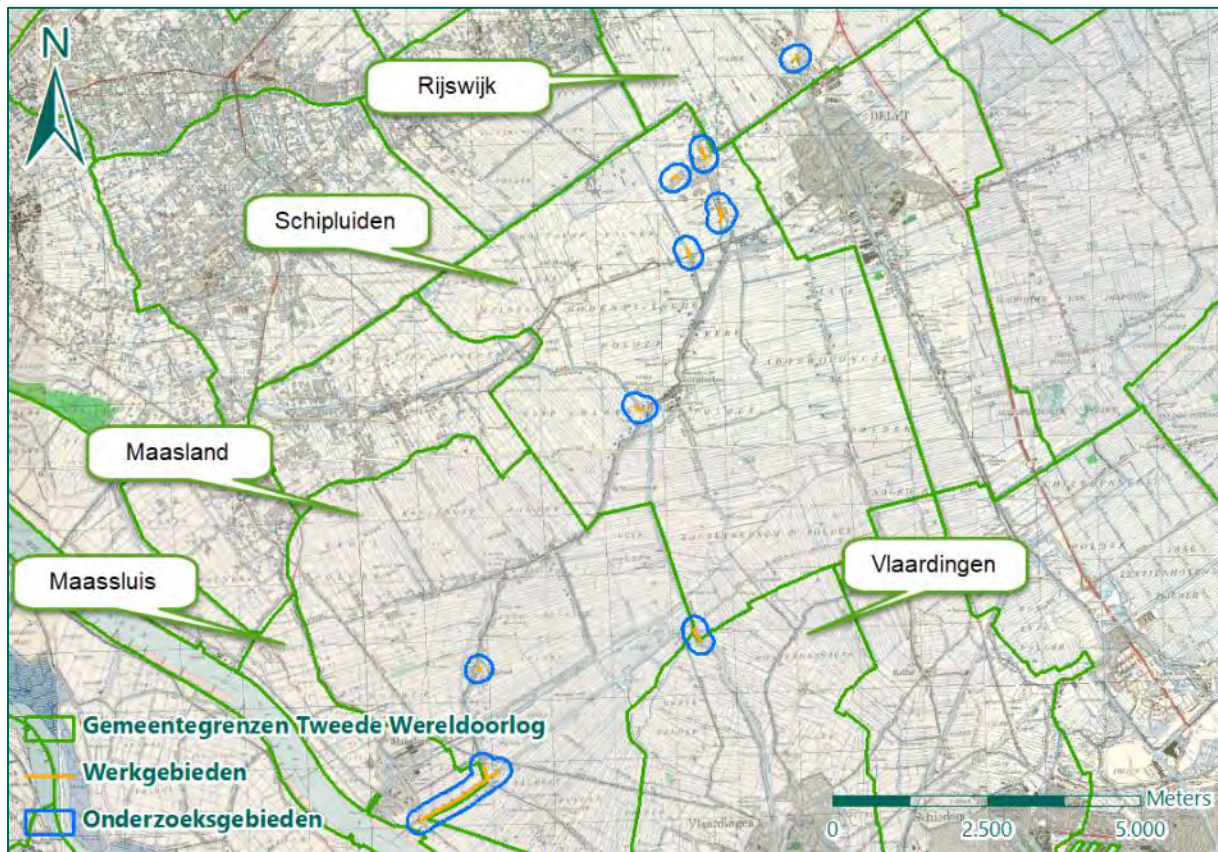
Direct na de oorlog is gestart met de wederopbouw van Nederland. Onderdeel van de wederopbouw was het opruimen van oorlogsstellingen, als bunkers en het ruimen van achtergebleven NGE. Duitse krijgsgevangenen werden aan het werk gezet om de aanwezige mijnevelden te ruimen. Voor dit project is geen relevante informatie aangetroffen.

BIJLAGE 4 GERAADPLEEGDE ARCHIEVEN

Voor dit HVO-NGE zijn diverse archieven geraadpleegd. De relevante informatie uit deze archieven is opgenomen in deze bijlage. Het betreffen gegevens uit de volgende archieven:

- Gemeentearchief Schiedam
- Gemeentearchief Vlaardingen
- Stadsarchief Delft
- Nationaal Archief (NA)
- Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)
- NIOD instituut voor oorlogs-, holocaust- en genocidestudies (NIOD)
- Bundesarchiv-Abteilung Militärarchiv (BAMA)

Volgens de richtlijnen van het WSCS-OCE dienen in gemeentearchieven in ieder geval stukken van de luchtbeschermingsdienst, stukken over aangetroffen/geruimde NGE en oorlogsschaderapporten te worden geraadpleegd. Gedurende de Tweede Wereldoorlog lagen de onderzoeksgebieden binnen de volgende gemeenten: Maasland, Maassluis, Rijswijk, Schipluiden en Vlaardingen, zie Figuur 22. Voor voorliggend onderzoek zijn de archieven van deze (voormalige) gemeenten geraadpleegd. In de gemeentelijke archieven van Maasland, Rijswijk en Schipluiden zijn geen stukken aangetroffen met betrekking op het aantreffen/ruimen van munitie.

Figuur 22: De gemeentegrenzen tijdens de Tweede Wereldoorlog.

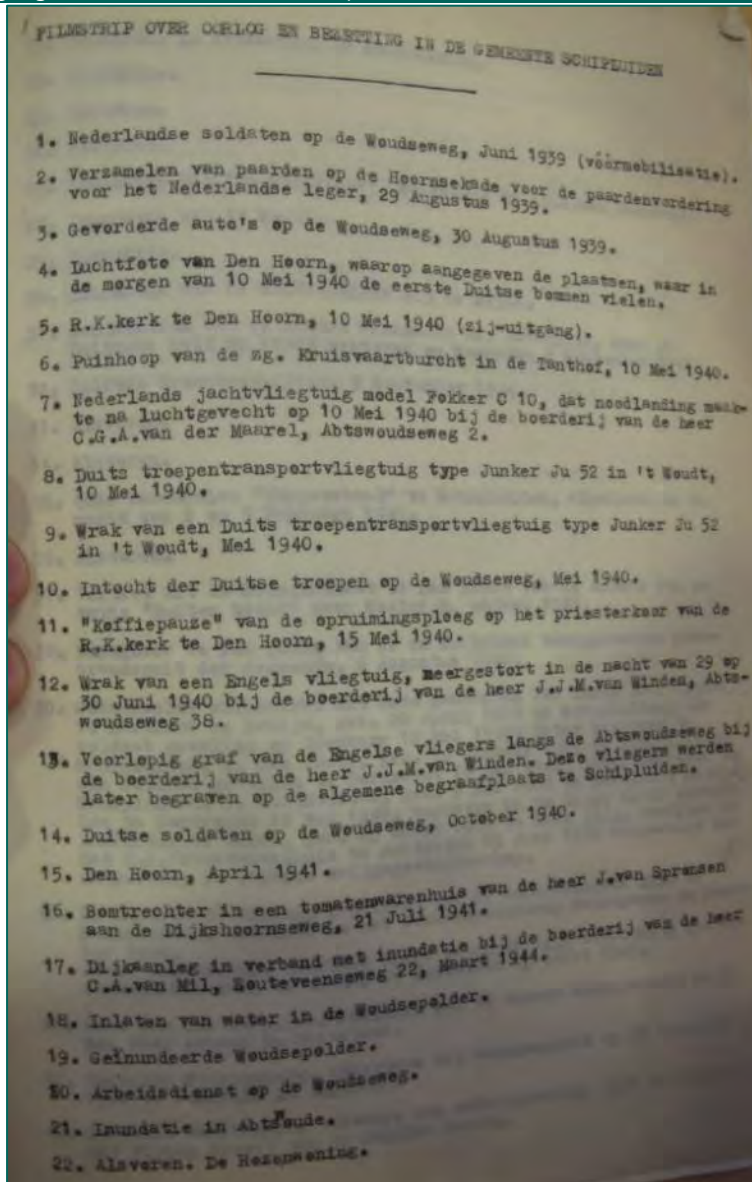
Gemeentearchief Schiedam

Toegang 860. Gemeentebestuur Schipluiden, 1931-1995.	
Inventaris 1185	Inundatie tijdens de bezetting in de 2e Wereldoorlog, 1940-1961.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	
Inventaris 1747	Luchtbeschermingsdienst, 1939-1941.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	

Toegang 860. Gemeentebestuur Schipluiden, 1931-1995.

Inventaris 1750	Luchtbeschermingsplan, 1938-1942.
- Bericht dat op 29 augustus 1940 omstreeks 4.20 uur in de gemeente Schipluiden door bommen of door [granaat]scherven van afweergeschut vijf runderen werden gedood en vijf runderen werden verwond. <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i> - Bericht dat op 25 oktober 1940 omstreeks 5.15 uur een bom werd afgeworpen boven de gemeente Schipluiden die in een weiland terechtkwam en daarin een grote krater sloeg. Verdere schade werd niet aangericht. <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i> - Bericht dat op 26 oktober 1940 om 22.45 uur boven de gemeente Schipluiden een drietal bommen zijn afgeworpen, welke in een weiland terechtkwamen en daarin grote kraters veroorzaakten. Verdere schade werd niet aangericht. <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i>	
Inventaris 1789	Vergoedingen aan getroffen en bij oorlog, 1940-1961.
Schadeopgave aan het pand Delftweg C27/Schipluiden K1177. De schade was veroorzaakt door luchtdruk en scherven van bommen, die in de naaste omgeving vielen op 9 september 1944. <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i>	
Inventaris 1794	Gegevens betreffende de oorlog, 1939-1965.
- Door verschillende oorlogshandelingen ontstond schade aan woningen binnen de gemeente Schipluiden: - Door inundatie van 31 augustus 1939 tot en met 15 mei 1940; - Door stelselmatige schootsveldopruiming van 10 mei tot en met 15 mei 1940; - Door gevechtshandelingen van 10 mei tot en met 15 mei 1940. <i>Niet relevant, het is niet bekend welke en waar gevechtshandelingen hebben plaatsgevonden in de meidagen van 1940.</i> - Lijst met oorlogshandelingen en gebeurtenissen binnen de gemeente Schipluiden:	

Toegang 860. Gemeentebestuur Schipluiden, 1931-1995.

o Niet relevant, alle bovenstaande oorlogshandelingen vonden niet binnen de onderzoeksgebieden plaats.

Inventaris 1966	Luchtbeschermingsdienst, 1940-1941.
-----------------	-------------------------------------

Niet relevant, betreft algemene dossiers.

Inventaris 2154	Gesneuvelde militairen afkomstig uit Schipluiden en militair graf met 3 of 4 inzittenden van een geallieerde bommenwerper, 1941-1958.
-----------------	---

In de nacht van 29 op 30 juni 1940 stortte in de gemeente Schipluiden een brandend vliegtuig neer.

o Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.

Inventaris 2418	Wederopbouw van schade ontstaan in de 2e Wereldoorlog, 1940-1945.
-----------------	---

Niet relevant, alleen de allocatie van bouwmaterialen.

Inventaris 2419	Wederopbouw van schade ontstaan in de 2e Wereldoorlog, 1940-1945.
-----------------	---

Niet relevant, alleen de allocatie van bouwmaterialen.

Gemeentearchief Vlaardingen

Toegang 0253. Luchtbeschermingsdienst.	
Inventaris 30	Plattegrond van de gemeente Vlaardingen met vermelding van de wijken en blokken, volgens welke de luchtbeschermingsdienst is ingedeeld en functioneert, met bijlage.
Niet relevant, betreft algemene dossiers.	
Inventaris 34	Tekeningen van schuilplaatsen, loopgraven, lichtbakken, obstakellichten en sirenes.
Niet relevant, algemene tekeningen van inrichting schuilplaatsen etc.	
Inventaris 52	Registers, houdende de dagrapporten van de uitkijkpost te Vlaardingen-Ambacht, 1940-1941.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 53	Dagrapporten van de uitkijkposten 1940-1944. 10 mei 1940 – 31 dec 1940
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 54	Dagrapporten van de uitkijkposten 1940-1944. 31 mei 1940 24 juli 1940.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 55	Dagrapporten van de uitkijkposten 1940-1944. 1 jan 1941 – 30 dec 1941.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 56	Dagrapporten van de uitkijkposten 1940-1944. 5 jan 1942 – 29 dec 1942.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 57	Dagrapporten van de uitkijkposten 1940-1944. 2 jan 1943 – 30 juni 1943.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 58	Dagrapporten van de uitkijkposten 1940-1944. 1 juli 1943 – 30 dec 1943
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 59	Dagrapporten van de uitkijkposten 1940-1944. 3 jan 1944 – 31 dec 1944.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 68	Proces-verbaal van de bominslag te Vlaardingen op 11 oktober 1940.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 69	Proces-verbaal van de uitwerping van brisantbommen door vliegtuigen op 29 maart 1943.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 7-F-499	Plattegrond met locaties van neergekomen bommen tijdens bombardement op 29 maart 1943.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	

Toegang 0255. Gemeentebestuur Vlaardinger-Ambacht, 1817-1941.	
Inventaris 829	Stukken betreffende het herstel van materiële schade door oorlogsgeweld, 1940-1941.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 1741	Processen-verbaal betreffende gevonden brisantbommen, een granaat enz., opgemaakt door de veldwachter en het hoofd van de luchtbeschermingsdienst, 1940-1941. Afschriften en minuten.
Op 28 december 1940 kwamen omstreeks 19.10 uur vier bommen neer, waarvan er één niet tot ontploffing kwam, op de weilanden van de landbouwers Chardon en Oosthoek, gelegen aan de Holyweg in Vlaardinger-Ambacht. De kraters hadden een doorsnede van ongeveer tien meter middellijn en een diepte van vijf meter. De niet-ontplofte bom, waarvan niets te zien was, veroorzaakte een gat van één meter middellijn en anderhalve	

Toegang 0255. Gemeentebestuur Vlaardinger-Ambacht, 1817-1941.

meter diepte. Een aantal brandbommen, waarvan de hoeveelheid niet kon worden bepaald, is eveneens in de weilanden terecht gekomen maar heeft geen schade aangericht. De bommen waren neergekomen over een afstand van ongeveer vijfhonderd meter. De bommen kwamen neer in een polder, gelegen tussen de gemeenten Kethel en Vlaardinger-Ambacht.

o *Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.*

- Op 11 januari 1941 werden om 17.40 uur twee lichtparachutes en vijf brisantbommen afgeworpen. De twee lichtparachutes kwamen terecht in de Broekpolder en werden meegenomen door Duitse eenheden. De vijf brisantbommen, waarvan één niet tot ontploffing kwam, kwamen terecht op het weiland achter en naast de boerderij van de gebroeders Olsthoorn, Holyweg 33. De kraters hadden, mede ten gevolge van de bevroren grond, slechts een middellijn van circa anderhalve meter en een diepte van één meter. De niet-geëxplodeerde bom lag op ongeveer veertig meter van de boerderij en werd dezelfde avond nog door Duitse eenheden verwijderd. Op het staartstuk van de niet-geëxplodeerde bom was het kenteken SPRA 9-40 waar te nemen. De lengte van het staartstuk bedroeg circa 55 cm en de diameter circa 10 cm. De kleur van het staartstuk was zwart.

o *Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.*

- Op 31 maart 1941, even na 22.00 uur, werden vanuit een laagvliegend vliegtuig in het buurtschap De Kapel aan de Oostveenseweg elf brisantbommen en een serie brandbommen afgeworpen. Vermoedelijk wogen de brisantbommen 50 kg. Alle bommen kwamen in een weiland terecht, alwaar zij explodeerden. Vier schapen werden gedood en de ruiten van omliggende boerderijen werden ingedrukt. Persoonlijke ongevallen kwamen niet voor. De mantels van de uitgeworpen bommen waren geel van kleur. De gaten in het weiland hadden een middellijn van drie tot vijf meter en een diepte van anderhalf tot twee meter.

o *Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.*

- Op 20 april 1941 om 23.55 uur vielen onder de gemeente Vlaardinger-Ambacht in de Hoeliërhoekse en Zouteveense Polder vier brisantbommen. Het vermoedelijke gewicht was 2 x 250 kg en 2 x 50 kg. Alle bommen kwamen in het weiland aan de Kethelweg terecht. Drie bommen explodeerden en veroorzaakten in het weiland gaten met een middellijn van respectievelijk negen en drie meter en een diepte van circa twee meter. De niet-geëxplodeerde bom, die niet zichtbaar was, had een middellijn van circa 50 cm.

o *Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.*

Toegang 0305. Stadsbestuur, later Gemeentebestuur Vlaardingen, 1813-1962.

Inventaris 4619	Rapport betreffende de naoorlogse economische ontwikkelingen in Vlaardingen, met een lijst van ná 1945 in de gemeente gevestigde industrieën.
-----------------	---

Niet relevant, geen relatie met NGE.

Inventaris 4797	Stukken betreffende oorlogsschade, te vorderen bij de Algemeen Gemachtigde voor de Oorlogs- en Defensieschaden.
-----------------	---

Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.

Inventaris 4798	Register van objecten, die oorlogsschade hebben geleden, met omschrijving van de schade, verzekeringen en herstellingen.
-----------------	--

Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.

Inventaris 4799	Staat van aangemelde oorlogsschadegevallen, met vermelding van registratienummers, bedragen en afwikkeling.
-----------------	---

Niet relevant, geen vermeldingen door welk soort oorlogshandelingen schade is aangericht.

Inventaris 4800	Stukken betreffende schade aan eigendommen door de bominslag op 11 oktober 1940 nabij de Hoogstraat 160.
-----------------	--

Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.

Toegang 0305. Stadsbestuur, later Gemeentebestuur Vlaardingen, 1813-1962.

Inventaris 4801	Stukken betreffende de financiële afwikkeling van onkosten voor het herstel van een boerderij, die getroffen is door oorlogshandelingen.
Niet relevant, enkel melding oorlogshandeling, geen verdere details.	

Toegang 0352. Handschriften- en Documentatieverzameling.

Inventaris 607	Rapport van Th.A.A. Werner, hoofd van de Vlaardingse Luchtbeschermingsdienst, betreffende de gebeurtenissen in de eerste oorlogsjaren, 1940.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 608	Rapport van Th.A.A. Werner, hoofd van de Vlaardingse Luchtbeschermingsdienst, betreffende de gebeurtenissen in de eerste oorlogsjaren, 1941-1942.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 610	Aantekeningen betreffende boven Vlaardingen neergeschoten en neergestorte vliegtuigen, door A.P. de Jong, 1940-1945.

Lijst met neerstorte vliegtuigen in Vlaardingen en omstreken:

10 mei 1940	Duitse Dornier DO-17 van Aufklärungs Staffel 7 Flieger Division brandend ten NW van Vlaardingen, door luchtdoel.
idem	Nederlandse Fokker G-1 van Waalhaven in olietank van Oude Matex neergestort.
idem	Nederlandse Douglas 8A van Ypenburg door Duitse jagers neergeschoten tussen Vlaardingen en Schipluiden, 200 m. oost van Vlaardingse Vaart. Toestel nr. 390. Vlieger: Sergeant Mulder, waarnemer-luchtschutter le luit. van Boekhout, beide ongedeerd.
25-26 maart 1942	Een Vickers Wellington bommenwerper wordt neergeschoten en valt brandend neer enkele tientallen meters ten o. van de Hblyweg even voor splitsing Zouteveenseweg. Het toestel kwam om plm. 0005 uur brandend over Vl-Ambacht aanzweven, vlak langs de toren van de Bethelkerk. Het brandde op de grond uit, de staart viel ong. 200 meter verder neer. De bemanning kwam om, 1 lid van de bemanning lag dood onder zijn parachute in het weiland op enige afstand van het wrak. De Wellington, serienr. Z-1321, behoorde tot Nr. 142 squadron RAF. De lichamen van pilot Sgt W.M. Pipher, schutter Sgt R.H.J. Barrie en marconist-schutter sgt. A. Jelly werden in Den Haag begraven.

o Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.

Inventaris 613	Verslag van de gebeurtenissen tijdens de eerste vijf oorlogsdagen bij de 3 ^e batterij luchtdoelartillerie te Vlaardingen, door kapitein C.J. Tuyn, 1940.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 654	Aantekeningen betreffende Engelse luchtaanvallen op Vlaardingen (o.a. het bombarderen van de V-1-installatie in de Sunlightfabrieken), 1944.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 1841	"De meidagen van 1940", artikelen over de 3 ^e Luchtdoelbatterij uit Vlaardingen in de meidagen van 1940 in "Terugblik", 1998.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	

Toegang 0629. Gemeentebestuur Vlaardingen, 1970-1992 (secretariearchief).	
Inventaris 1513	Onderzoek en opruiming van bommen uit de Tweede Wereldoorlog, 1971-1989.
In de Holierhoekse- en Zouteveensepolder zou nog een niet-geëxplodeerde bom uit 1940 aanwezig zijn. Direct na de inslag was tot diep in de ondergrond gezocht naar de bom, echter zonder resultaat. De gemeente Vlaardingen heeft in 1963 door de Mijnopruimingsdienst onderzoek laten uitvoeren naar de bom. Na het onderzoek adviseerde de Mijnopruimingsdienst om de bom te laten zitten en zorg voor te dragen dat er niet al te dichtbij werd geheid.	
o <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i>	

Toegang 0640. Gemeentebestuur Vlaardingen, 1963-1969 (secretariearchief).	
Inventaris 1030	Stukken betreffende de vondst van een bom in de Holy-wijk, 1963-1964.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	

Archief van het gemeentebestuur Maassluis, 1924-1980. [Zonder toegang].	
Inventaris 231	Herstel van oorlogsschaden, 1940-1952.
- Schaderapport van glasschade door explosieve uitwerking van een in de nabijheid van de gemeente Maassluis afgeworpen bom in de nacht van 26 op 27 maart 1942 aan de woningen A. v. Heelstraat 9, 14 en 16 en M. v. Heelstraat 2, 10 en 11. - o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i> - Schadeopgave van Zuiddijk 78, waar in de nacht van 26 op 27 juni 1941 een brandbom neerkwam. - o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i> - Schadeopgave van Zuiddijk 78, waar schade ontstond als gevolg van de explosieve uitwerking van een in de nabijheid neergekomen bom op in de nacht van 26 op 27 maart 1942. - o <i>Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.</i>	
Inventaris 542	Opspuiten van terreinen in de gemeenten Maasland, Vlaardingen en Maassluis met slib uit de Rotterdamse havens, 1956-1971.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	
Inventaris 543	Opspuiten van een gedeelte van de Noord-Nieuwlandse Polder, 1959-1961.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	
Inventaris 544	Opspuiten van gronden in de Steendijkpolder en een gedeelte van de Noord-Nieuwlandse Polder door de gemeente Rotterdam, 1960-1967.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	
Inventaris 580	Politiezorg in het algemeen (politieverslagen 1940-1943 en beleidsnota politie), 1940-1979.
Bericht dat in de nacht van 26 op 27 juni 1941 vanuit een vliegtuig brand- en brisantbommen werden afgeworpen. Hierdoor werd schade aan een woonhuis aangericht, doordat de bovenverdieping is uitgebrand. Bovendien werd enige bomschade aangericht aan het gebouw. Het aantal afgeworpen brandbommen bedroeg veertig. Eén brisantbom kwam in gemeente Maassluis terecht.	
o <i>Niet relevant, zoals blijkt uit inventaris 231 vond de aanval buiten de onderzoeksgebieden plaats.</i>	
Inventaris 582	Optreden van Joden in het openbaar, 1941-1943.
Niet relevant, geen vermelding van oorlogshandelingen.	
Inventaris 622	Begraven van ramp- en oorlogsslachtoffers, 1940-1987.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	
Inventaris 650	Evacuatie burgerbevolking, 1939-1946.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	

Archief van het gemeentebestuur Maassluis, 1924-1980. [Zonder toegang].	
Inventaris 651	Luchtaanvallen op 18 en 22 maart 1943, 1943-1946.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 655	Opruimen van mijnen en munitie, 1973-1976.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 660	Maassluise Vrijwillige Brandweer Vereniging, 1927-1977.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	

Toegang 1073. Archief van de Luchtbeschermingsdienst, 1934-1946.	
Inventaris 1	Luchtbescherming, algemeen, 1935-1945.
Niet relevant, betreft algemene dossiers.	
Inventaris 2	Luchtbescherming, organisatie, 1934-1945.
Niet relevant, betreft algemene dossiers.	
Inventaris 3	Luchtbescherming, personeel, 1940-1946.
Niet relevant, betreft algemene dossiers.	

Stadsarchief Delft

Toegang 115. Hoogheemraadschap van Delfland (Registratuurarchief Delfland - R.A.D.)	
Inventaris 12078	Stukken betreffende het advies aan gedeputeerde staten inzake aanvragen van polderbesturen om vergoeding van oorlogsschade; met besluiten van de Minister van Financiën tot vergoeding, 1941-1942, 1946, 1953-1954.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	
Inventaris 13264	Maatregelen ter bescherming van waterstaatswerken (dijken, boezemkaden, keersluisjes, sluizen en gemalen) tegen oorlogsgevaar en tijdens de oorlog (Wet van 4 april 1940 no. 520 ter beperking van gevaren voor de Waterstaat als gevolg van de tijdsomstandigheden), 1937-1942 en 1945.
Het bestuur van de Holierhoekse- en Zouteveensepolder maakt op 1 juni 1940 melding van ontstane schade aan de boezemkade van de polder [er wordt niet specifiek benoemd welke polder] door het ontploffen van een bom op 10 mei 1940.	
o Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.	
Inventaris 13265	Bemalingsspreiding, 1954-1979.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	
Inventaris 132566	Boezemscheidingen c.a., met 8 kaarten en 4 tekeningen, 1954-1979.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	
Inventaris 15891	Staat opgemaakt door de hoofdingenieur, houdende opgave van in oorlogstijd ontstane vernielingen aan bruggen en de hiermee samenhangende verondieping van de boezem ter plaatse, 1945.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	

Toegang 704. Archief gemeente Rijswijk, 1918-1945.	
Inventaris 1052	Stukken betreffende de organisatie van de luchtbescherming en declaratie van gemaakte kosten 1936-1945, 1940.
Niet relevant.	

Toegang 704. Archief gemeente Rijswijk, 1918-1945.

Inventaris 1053	Stukken betreffende de organisatie van de luchtbescherming en declaratie van gemaakte kosten 1936-1945, 1941.
Niet relevant.	
Inventaris 1054	Stukken betreffende de organisatie van de luchtbescherming en declaratie van gemaakte kosten 1936-1945, 1942.
Niet relevant.	
Inventaris 1055	Stukken betreffende de organisatie van de luchtbescherming en declaratie van gemaakte kosten 1936-1945, 1943.
Niet relevant.	
Inventaris 1056	Stukken betreffende de organisatie van de luchtbescherming en declaratie van gemaakte kosten 1936-1945, 1944.
Niet relevant.	
Inventaris 1057	Stukken betreffende de organisatie van de luchtbescherming en declaratie van gemaakte kosten 1936-1945, 1945.
Niet relevant.	
Inventaris 1262	Stukken betreffende uitvoering van oorlogsmaatregelen door de Duitse bezetter, 1940-1945.
10 mei 1940. Om 11.10 uur viel een Duits vliegtuig tussen een complex glas op de tuinderij gelegen in de Hoekpolder, namelijk Haantje 34 F Rijswijk. o <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i>	
Inventaris 1263	Stukken betreffende uitvoering van oorlogsmaatregelen door de Duitse bezetter, 1940-1945.
Niet relevant.	
Inventaris 1264	Stukken betreffende uitvoering van oorlogsmaatregelen door de Duitse bezetter, 1940-1945.
Niet relevant.	
Inventaris 1265	Stukken betreffende uitvoering van oorlogsmaatregelen door de Duitse bezetter, 1940-1945.
Niet relevant.	
Inventaris 1266	Stukken betreffende uitvoering van oorlogsmaatregelen door de Duitse bezetter, 1940-1945.
Niet relevant.	
Inventaris 1267	Stukken betreffende uitvoering van oorlogsmaatregelen door de Duitse bezetter, 1940-1945.
Niet relevant.	
Inventaris 1271	Stukken betreffende uitvoering van regelingen ter vergoeding van geleden oorlogs- en bezettingsschade, 1941-1945.
Niet relevant.	
Inventaris 1272	Stukken betreffende uitvoering van regelingen ter vergoeding van geleden oorlogs- en bezettingsschade, 1941-1945.
Niet relevant.	

Toegang 704. Archief gemeente Rijswijk, 1918-1945.

Inventaris 1273	Stukken betreffende uitvoering van regelingen ter vergoeding van geleden oorlogs- en bezettingsschade, 1941-1945.
Niet relevant.	
Inventaris 1274	Stukken betreffende uitvoering van regelingen ter vergoeding van geleden oorlogs- en bezettingsschade, 1941-1945.
Niet relevant.	
Inventaris 1275	Stukken betreffende uitvoering van regelingen ter vergoeding van geleden oorlogs- en bezettingsschade, 1941-1945.
Niet relevant.	

Toegang 859. Gemeentebestuur Maasland, 1920-1980.

Inventaris AM 69	Straatnaamgeving (o.a. vervanging wijkindeling door straatnamen), 1936/1979.
Aanvullend geraadpleegd in verband met veranderingen straatnamen.	
Inventaris AM 70	Huisnummering, 1957/1980.
Aanvullend geraadpleegd in verband met veranderingen straatnamen.	
Inventaris AM 371	Correspondentie m.b.t. overlijden van personen door oorlogshandelingen of Duitse bezetting, 1941-1945.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris AM 479	Gemeentelijk luchtbeschermingsplan, 1936/1945/ bsl. 26.01.1938.
Niet relevant, betreft algemene dossiers.	
Inventaris AM 480	Organisatie gemeentelijke luchtbeschermingsdienst, 1937/1940.
Niet relevant, betreft algemene dossiers.	
Inventaris AM 481	Mobilisatie luchtbeschermingsdienst, 1939/1940.
Niet relevant, betreft algemene dossiers.	
Inventaris AM 485	Luchtbescherming/ diverse, 1940/1944.
Niet relevant, betreft algemene dossiers.	
Inventaris AM 486	Voorschriften inzake alarmering bevolking bij luchtaanvallen. 1940/1943.
Niet relevant, betreft algemene dossiers.	
Inventaris AM 496	Overzichten en rapport m.b.t. organisatie van de gemeentelijke brandweer (incl. hulp bij blussingswerk in Rotterdam en Maassluis tijdens de 2e wereldoorlog), 1939/1967.
Niet relevant, betreft algemene dossiers.	
Inventaris AM 730	Indelingen, functionarissen en gebouwen van godsdienstige aard/instellingen – 1921/1969: - Hervormde gemeente Maasland-Maassluis - 1921. - Subsidie herbouw oorlogsschade kerken – 1951-1954-1955. - RK-parochie Maasland – 1956-1962-1969. - Gereformeerde Kerk Maasland – 1950/1964.
Niet relevant, geen vermelding van oorlogshandelingen en NGE.	
Inventaris AM 742	Bemoeiingen met bouwen en slopen van verdedigingswerken, 1946-1953.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	

Nationaal Archief (NA)

Toegang 2.04.53.15. Inspectie Bescherming Bevolking Luchtaanvallen	
Inventaris 76	Meldingen en processen -verbaal ontvangen van gemeenten over geallieerde luchtactiviteiten, Zuid-Holland.
- Bericht dat op 29 augustus 1940 om 4.20 uur in de gemeente Schipluiden door neergekomen bommen of door scherven van een granaat van luchtafweergeschut vijf runderen waren gedood en vijf verwond. <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i> - Bericht dat op 25 oktober 1940 om ongeveer 5.15 uur boven de gemeente Schipluiden één bom werd afgeworpen, welke in een weiland terecht kwam en daarin een grote krater sloeg. Verdere schade werd niet aangericht. <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i> - Bericht dat op 19 december 1940 om 21.00 uur vijf bommen neerkwamen in een weiland, waarvan er twee niet ontploften. Geen schade. <i>Stabsofficier</i> gewaarschuwd. <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i> - Bericht dat op 21 april 1941 om 4.00 uur in de gemeente Schipluiden twaalf brandbommen neerkwamen. Geen schade. <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i> - Bericht dat op 12 mei 1941 om 0.15 uur in de gemeente Schipluiden twee brisantbommen en enige brandbommen in een weiland werden afgeworpen. Eén koe van de gebroeders V.d. Kooy werd gedood. Tevens enige glasschade. <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i> - Bericht dat op 21 juli 1941 om ongeveer 1.00 uur in de gemeente Schipluiden in de tuinen van Arkensteijn en J. van Spronsen 25 brisant- en een groot aantal brandbommen waren neergekomen. Aanzienlijke (glas)schade aan broeikassen en schade aan tuinbouwgewas. Geen persoonlijke ongevallen. <i>Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.3.</i> - Proces-verbaal van afgeworpen bommen in de nacht van 16 op 17 augustus 1941 omstreeks 3.45 uur. Volgens een ooggetuige waren de bommen neergekomen nabij buurtschap Sion in de gemeente Schipluiden. De ooggetuige maakte een ronde en kwam tot de ontdekking dat in enkele tuinen in het buurtschap Sion brandbommen waren neergekomen. Op alle plaatsen waar de brandbommen waren neergekomen en ingeslagen, vertoonden zich kleine gaten in de grond. In de tuin van Jacobus Harting, wonende te Rijswijk Haantje 24, kwamen veertig- tot vijftigtal brandbommen terecht. In zijn tuin werden verschillende kleine kraters, met een middellijn van tien cm, aangetroffen. <i>Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.4.</i> - Bericht dat op 17 augustus 1941 om 4.00 uur in de gemeente Schipluiden aan de Woudselaan in het vrije veld tien brisantbommen en enige brandbommen zijn gevallen. Van de brisantbommen ontploften er negen, één was een blindganger. Deze blindganger lag achter het perceel Schipluiden D4, bewoond door P. van Leeuwen. Er ontstond ernstige glasschade aan drie broeikassen en drie woningen. <i>Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.4.</i> - Bericht dat op 26 oktober [jaartal ontbreekt] om 22.45 uur boven de gemeente Schipluiden een drietal bommen zijn afgeworpen die in een weiland terecht kwamen en daarin grote kraters hebben veroorzaakt. Verdere schade werd niet aangericht. <i>Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.</i>	

Toegang 3.09.34. Militair Gezag in Zuid-Holland.	
Inventaris 43	Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, munitie en andere explosieven.

Toegang 3.09.34. Militair Gezag in Zuid-Holland.	
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 139	Stukken betreffende de behandeling van oorlogsbuit, "war-material" en van beheers kwesties.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	
Inventaris 146	Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, munitie en andere explosieven.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 147	Stukken betreffende het onderzoek naar verongelukte geallieerde vliegtuigen en hun bemanningen en de berging van vliegtuigwrakken.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 231	Stukken betreffende de opruiming van mijnen, munitie en andere explosieven.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 361	Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, springstof en andere explosieven.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 370	Stukken betreffende de bemiddeling bij de behandeling van verzoeken om schadevergoeding wegens geleden schade gedurende de oorlog.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	
Inventaris 454	Ingekomen en doorslagen van uitgaande stukken betreffende oorlogsbuit.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	
Inventaris 465	Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, springstof en andere explosieven.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 529	Stukken betreffende de opruiming van mijnen, munitie en andere explosieven.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 575	Stukken betreffende de opruiming van mijnen, munitie en andere explosieven, 1945.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 596	Ingekomen en doorslagen van uitgaande stukken betreffende de hulp aan oorlogsslachtoffers.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	
Inventaris 703	Stukken betreffende de steunverlening aan oorlogsslachtoffers.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)

Toegang 409. Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940.	
Inventaris 447036	Gevechtsberichten van de 3e compagnie van het III ^e bataljon van het regiment Grenadiers door kapitein O.K. Bartels.
Verslag van de 1^e sectie van de 3e compagnie van het IIIe bataljon van het regiment Grenadiers die verantwoordelijk waren voor het "Scherm Delft", om aldaar de noordzijde van Delft te verdedigen op 10 mei 1940. De Nederlandse soldaten aan de oostzijde van de Vliet werden al snel gevangengenomen door Duitse eenheden. De Nederlandse soldaten aan de westzijde van de Vliet trokken richting Sion, aangezien mededelingen waren ontvangen dat Duitse parachutisten zich in Den Hoorn hadden verzameld.	

Scherm Delft

Toen reeds speedig na de eerste landing van parachutisten bleek, dat slechts zeer weinigen hunner waren geland binnen de huizen van Delft, heeft de C. van dit scherm, na eerst in het voorterrein een zuiveringsactie te hebben ondernomen, de twee middelste steunpunten, gelegen aan de oude weg naar den Haag aan den ingang van Delft, en aan de Brasserskade (in de bebouwing) verzameld, en met dit personeel een omtrekkende beweging ondernomen naar de W.-zijde van de Vliet, alwaar vele par. en de bemanning van in de weilanden aldaar gelande vliegtuigen poegden door te dringen naar de ri.Delft. In samenwerking met het aan de Vliet opgestelde steunpunt van dit scherm kon deze actie worden belet. Te ongev. 7.00 was deze phase beëindigd, waarbij een gedeelte van het personeel van het O.van de Vliet opgesteld steunpunt gevangen genomen werd door den vij., terwijl van het personeel, W. van de Vliet één man sneuvelde. Middelerwijl hield de bezetting van het steunpunt op het viaduct in den snelweg naar Rotterdam stand, totdat dit zich kon vereenigen met uit Delft opgerukte depot-troepen.

De afdeeling, welke haar actie had uitgevoerd ten W. van de Vliet, vereenigde zich hierop met de aldaar aangekomen Delftsche depot-troepen, waarbij de C. van den Majoor van der Zee, Garn.C. van Delft, opdracht kreeg, zich op zijn li.flank, evenwijdig met den spoorlijn Delft-Rijswijk in de ri.Rijswijk te be-

geven. In verband met van burgers ontvangen mededeelingen, dat zich parachutisten in den Hoorn hadden verzameld, rukte deze afdeeling op langs het buurtschap Sion, waar zij te ongeveer 10.00 werd ingesloten door aldaar landende transportvliegtuigen. Toen bij een doorbraakpoging de eigen opstelling door aldaar werkende tuinders aan de tegenpartij werd verraden door angstuitroepen, besloot de C. zich met zijn, tegenover de machtsige tegenpartij te zwakke afdeeling, schuil te houden. Gedurende die periode, waarin de afdeeling door den vij niet werd opgemerkt, konden de bewegingen van den vij. worden verkend, en later aan uit Delft aangerukte depot-troepen worden medegedeeld, waarna deze afdeeling zich bij het vallen van den avond aansloot bij deze depot-troepen, en terugtrok naar Delft, alwaar werd overnacht. Des morgens in, 11 Mei, werden de 14 tot deze afdeeling behorende manschappen ingezet door C. 6e depot Bat. voor bewakingsdiensten te Delft, vanwaar zij terugtrokken, in den loop van den dag, naar den Haag, en zich aansloten bij hun onderdeel. De C. der afdeeling werd belast met de leiding van een S. van 4-6 Dep.Bat., aan welke, onder de bevelen van C.Vesting Holland, de bewaking van het Malieveld te den Haag werd opgedragen, tezamen met een S. van 14 Dep.Bat.. Deze functie werd waargenomen tot en met het oogenblik der capitulatie.

o Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.2.1.

- Verslag van Res. Majoor der Grenadiers H. Fockema Andreae: 10 mei 1940. Vervolgens ben ik teruggegaan naar de troepen aan de zuidwestzijde van de Vliet. Met majoor De Zee, commandant van een Studenten-onderdeel uit Delft, had ik contact gehad met als gevolg, dat de groep aan de zuidwestzijde van de Vliet (ongeveer twee groepen sterk) was verzameld bij de Spiritusfabriek. In opdracht van De Zee nam ik de linkervleugel van de optrekkende eenheid. Dit ging niet al te best, mijn twee groepen waren geestelijk op en gingen zitten.

Toegang 409. Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940.

Ik kwam terecht in de buurt van Sion. Daar stonden in het land enkele Duitse vliegtuigen, die overal op vuurden. De toestand was enigszins verward. We hebben met de mitrailleurs in een paar kassen gezeten. Burgers stonden te schreeuwen en te zwaaien met als gevolg dat ze de aandacht van de Duitsers trokken waardoor ook de kassen vijandelijk vuur ontvingen. Ik kreeg de indruk, dat we daar niet verder konden. We zijn nog een tijd in de buurt gebleven en aan het begin van de middag teruggetrokken naar Delft.

o Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.2.1.

Inventaris 447037	Dagboek van de 3e compagnie van het III ^e bataljon van het regiment Grenadiers door kapitein O.K. Bartels.
-------------------	---

Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.

Inventaris 447038	Verslag over enige persoonlijke bevindingen van de 3e compagnie van het III ^e bataljon van het regiment Grenadiers door kapitein O.K. Bartels.
-------------------	---

Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.

Inventaris 476035	Verslag gegevens van de commandant van de IIe afdeling van het 2e regiment artillerie majoor ir. M. Tans.
-------------------	---

- Gevechtsbericht van 12 mei 1940. Bt. Douqué kwam om 5.00 uur in stelling nabij de Calvé-fabrieken voor het brengen van vuur op Ypenburg. Het bt. heeft deze dag niet geschoten. Bt. Dufour kwam eveneens in stelling nabij de Calvé-fabrieken voor vuur op Wateringen en Den Hoorn. Na aanvankelijk stuksgewijze de infanterie te hebben gevolgd is de bt. wederom verenigd en heeft de colonne Stokkermans ondersteund, door vuur te brengen op Ommedijk en op parachutisten.

o Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.2.3.

- Beschrijving van optreden van res. Kapitein R. Dufour:

Betreffende res. kapitein Ir. R. DUFOUR :

In de door mij opgemaakte voordracht voor de kapitein DUFOUR moet de datum 13 Mei vervallen, daar de batterij op die dag niet heeft gevraagd.

Over het optreden van kapitein DUFOUR bij den Hoorn is mij uit eigen waarneming niets bekend.

Het kanon, waarover hij spreekt in zijn gevechtsbericht, heb ik op de ~~13de~~ dag ^{na de capitulatie} nog gezien. Ik weet niet of de drukbodem er toen nog uit was.

Ik heb mij er over verbaasd, dat de ~~maxim~~ Afdeling in de nacht van 11 op 12 Mei in zijn geheel uit de stelling bij Jaffa werd genomen en in de Noord-rand van Delft moest legeren. Mijn positie was niet van dien aard dat ik kon beoordelen of deze maatregel al dan niet juist was. Persoonlijk had ik liever de stukken ter plaatse in stelling gelaten.

Het stuk dat kapitein DUFOUR 's nachts zonder piket heeft achter gelaten, moet hij -zijn persoon kennende - op bevel van hogerhand hebben achtergelaten. Hij behoort niet tot de categorie personen, die zo iets op eigen gelegenheid zouden doen. Hij is een zeer minitieuze ~~officier~~ officier.

o Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.2.3.

Inventaris 476039	Verslag gegevens van de commandant van de 2e batterij van de IIe afdeling van het 2e regiment artillerie kapitein ir. R. Dufour.
-------------------	--

Verslag van kapitein ir. R. Dufour van de gevechtshandelingen op 12 mei 1940. De artillerie heeft gevraagd op de volgende locaties:

- Dijkhoornseweg;
- Op een schuurtje in de richting van Den Hoorn, gezien vanuit de Kogelgieterij;
- De "Witte Huizen" bij Den Hoorn;
- De Ommedijk.

Toegang 409. Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940.

Zondag 3.00: Opdracht: 1 sectie melden bij Overste Scherpenhuizen; hiervoor luit. Hijmans aangewezen; de andere sectie bij Overste Leeftland. Ik heb mij bij hem gemeld; hij had geen directe opdracht; ik heb hem verzocht mij daarom bij Overste Scherpenhuizen te mogen voegen, wat hij toestond. Toen met geheele bt. opgesteld nabij viaduct van den vorigen dag. Na het melden gewacht tot 8 uur, toen in opdracht van Kapt. Timmer met bt. terug naar park bij Hotel Wilhelmina en ik met Co.groep stelling verkennen voor vuur op Wateringen. Verkend 2 vmdn. in tuin van huis en 2 vmdn. op erf van boerderij, W. van Calvé-fabriek.

Dit gemeld aan Majoor v.Hulst; nadere orders afwachten. Ik terug naar verkende stelling, hoorde van burgers, dat de Duitschers op den Dijkhoornschen weg een vrachtauto dwars op den weg hadden gezet en daar een mitrailleur opgesteld hadden; zij konden mij van uit de stelling de plaats aanwijzen. Ik heb toen den Maj. v.Hulst laten vragen één sectie in stelling te mogen laten komen om daarop vuur te brengen. Ik heb één vmd. gekregen en daarmee gevuld op dien weg na contact opgenomen te hebben met Luit.Vroon van de Inf., die langs de Kastanjevaart en dan dwars door het terrein naar den Hoorn zou optrekken.

Om 13.00 opdracht gekregen met vmd. te gaan naar Kogelgieterij Buitenwatersloot. Daar aangekomen de 3 overige vmdn. onder Luit. Hijmans teruggevonden, die daar in opdracht van Kapt. Timmer gekomen was en met één vmd. aan het vuren was in opdracht van Kolonel Rijke op houten schuurtje in de richting van Den Hoorn; ik heb daarna een vuur op een ander schuurtje afgegeven.

o Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.2.3.

Inventaris 476040	Verslag van de commandant van de 3e batterij van de Ite afdeling van het 2e regiment artillerie kapitein J.Th.V. Douqué.
-------------------	--

Geen aanvullende informatie in vergelijking met inventaris 476035.

Inventaris 481010	Verslag van de commandant van de 1e compagnie van het 6e depotbataljon bewakingstroepen kapitein G. van Lenning.
-------------------	--

- Verslag van kapitein G. van Lenning:
11 mei 1940. Circa 20.30 uur: Compagnie kreeg de opdracht om de brug op ongeveer 1.000 meter voorbij de Kogelgieterij aan de Buitenwatersloot te bezetten.

12 mei 1940. Compagnie rukte op rond 10.00 uur vanaf de Kogelgieterij in de richting van Den Hoorn. Twee groepen en commandogroep gingen links van de weg door de weilanden naar voren. De tochtsloot bij de "Witte Huizen" werd door de commandogroep overschreden. Onmiddellijk werd deze groep vanuit een schuurtje achter de "Witte Huizen" beschoten. Op mijn bevel trok de commandogroep zich achter een steenhoop terug en het schuurtje werd eerst met hevig geweer- en pistoolvuur bestookt en daarna werden er twee handgranaten naar geworpen (eigen fabricaat). Later werd er een plas bloed, enkele banden van een Duitse zware mitrailleur en stukken Duitse parachutisten gevonden.

De Res. 1^e Luit. Kerkhof was ondertussen met enkele soldaten en een korporaal een tiental meters naar voren gegaan en lag tussen enkele broeibakken. Deze luitenant kreeg zwaar frontaal en flankvuur van Duitse mitrailleurs. De luitenant werd hierbij door een buikschot getroffen. De soldaat Van Toorn werd opzij van enkele rode villa's circa twintig meter voor de "Witte Huizen" in de richting van Den Hoorn door het hoofd geschoten en gedood. De sergeant V.d. Wouw trachtte een lichte mitrailleur in stelling te brengen bij de "Witte Huizen" teneinde Lt. Kerkhof te ontzetten. Bij deze poging sneuvelde de korporaal Verkerk en werd soldaat Vlamings zwaar gewond. Door mij en de Lt. Woortman is op diverse der vijanden vuur met geweren gegeven.

Toegang 409. Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940.

Om ongeveer 15.00 uur is het mij gelukt een groep als versterking naar voren te krijgen en heb ik door een mortier, dat bij de Kogelgieterij stond, vuur kunnen geven op de vijand, die zich bij het veilinggebouw Den Hoorn had genesteld. Om ongeveer 16.00 uur is een stuk 7-veld artillerie naar voren gekomen dat ik aanwijzingen heb gegeven vuur te brengen op de trambaan naar Den Hoorn. Hierdoor werden de Duitsers, die zich aldaar hadden genesteld en mij van uit de flank beschoten, verdreven.

Om ongeveer 18.00 uur kreeg bevel als voorcompagnie vooruit te rukken naar Den Hoorn. Bericht was binnengekomen dat ergens achter Den Hoorn in de richting "De Lier" een opstelling moest worden ingenomen. In Den Hoorn verband opgenomen met linker en rechter afdelingen mijner compagnie. Gevechtsaanraking op beide flanken gekregen, geen verliezen.

o *Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.2.3.*

- Verslag van sergeant V.d. Wouw:
12 mei 1940. Op 12 mei 1940 kreeg onze compagnie om ongeveer 8.00 uur de opdracht om een strook in de buurt van Den Hoorn te bezetten, omdat daar een afdeling van ongeveer 200 Duitsers gesignaleerd was, die aanstalten maakten om Delft te bezetten. We rukten op met een beveiliging aan het hoofd tot aan de Kogelgieterij zonder tegenstand te ondervinden. Hier werd de toestand besproken en we kregen de opdracht om te trachten onze stellingen te bezetten. Elke sectie kreeg zijn eigen opdracht en wij gingen voorwaarts. Al spoedig kregen wij vuur, doch ondanks dat, bleef de compagnie vooruitdringen. Op een gegeven moment bevonden wij ons achter enige leegstaande huizen en plotseling werden wij onthaald op een hevig geweer- en mitrailleurvuur, dat zowel vanuit het front als vanaf de flank kwam.

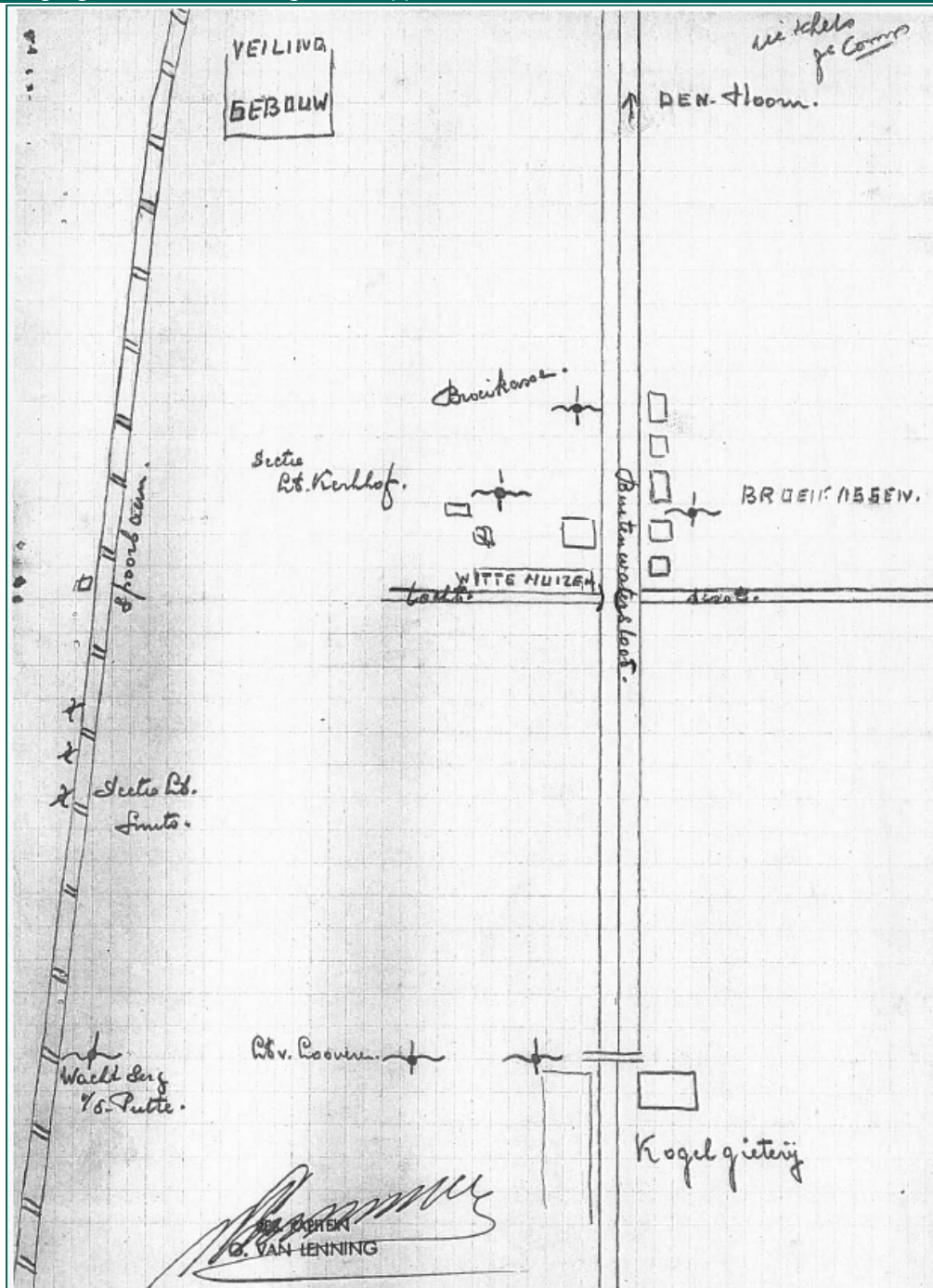
De kogels sloegen naast en tussen ons in en wij moesten ons ijlings achter een steenhoop dekken. Wij bemerkten dat we ook beschoten werden vanuit een schuurtje dat op ongeveer 25 meter voor ons stond. Onmiddellijk openden de kapitein en de luitenant Woortman hier een hevig vuur op. Even later kreeg ik opdracht om er handgranaten naar toe te werpen. Nadat dit was geschied hield het vuren op en toen we gingen kijken vonden we enige bandenpatronen, een plas bloed en stukken van een Duitse soldaat.

Ondertussen bleven onze mensen aanvallen. De luitenant Kerkhof en 4 à 5 man waren ver naar voren doorgedrongen en door hevig vuur van de vijand konden zij niet meer voor of achteruit.

o *Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.2.3.*

- Schets van locaties van oorlogshandelingen op 12 mei 1940.

Toegang 409. Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940.

o Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.2.3.

Inventaris 519004	Verslag van de commandant van de 5e mitrailleurcompagnie kapitein H.A. Boogert.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	

Inventaris 533047	Gevechtsbericht van de commandant van de 3e compagnie van het 2e depot bataljon reserve kapitein F.B.D. van der Ven.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	

Inventaris 533057	Dagboek van de commandant van de 4e compagnie van het 13e depot bataljon reserve kapitein M.H.F. Kessels.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	

Toegang 409. Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940.

Inventaris 533058	Gevechtsbericht van de commandant van de 4e compagnie van het 13e depot bataljon reserve kapitein M.H.F. Kessels.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 533060	Gevechtsbericht van de commandant van de 6e compagnie van het 13e depot bataljon reserve 1e luitenant G.A.H. Slits.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 533061	Verslag van de commandant van de 2e sectie van de 6e compagnie van het 13e depot bataljon sergeant capitulant H.K. Tobben.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 534018	Gevechtsbericht van de commandant van de 1e compagnie van het 6e depot bataljon kapitein G. van Lenning.
Betreft dezelfde informatie als inventaris 481010.	

Toegang 492. De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II.

Hoofddeel III, Deel 4	Onderdeel A. en D. Algemeen overzicht van de strijd om en in de Vesting Holland (zonder het Oostfront) en De strijd tegen de luchtlandingstroepen rondom 's-Gravenhage, kaarten.
Schets van de opstelling van het Nederlandse leger op 10 mei 1940 ten noorden van Delft.	
	
De strijd in de ochtend van 12 mei 1940 nabij Den Hoorn.	

Toegang 492. De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II.

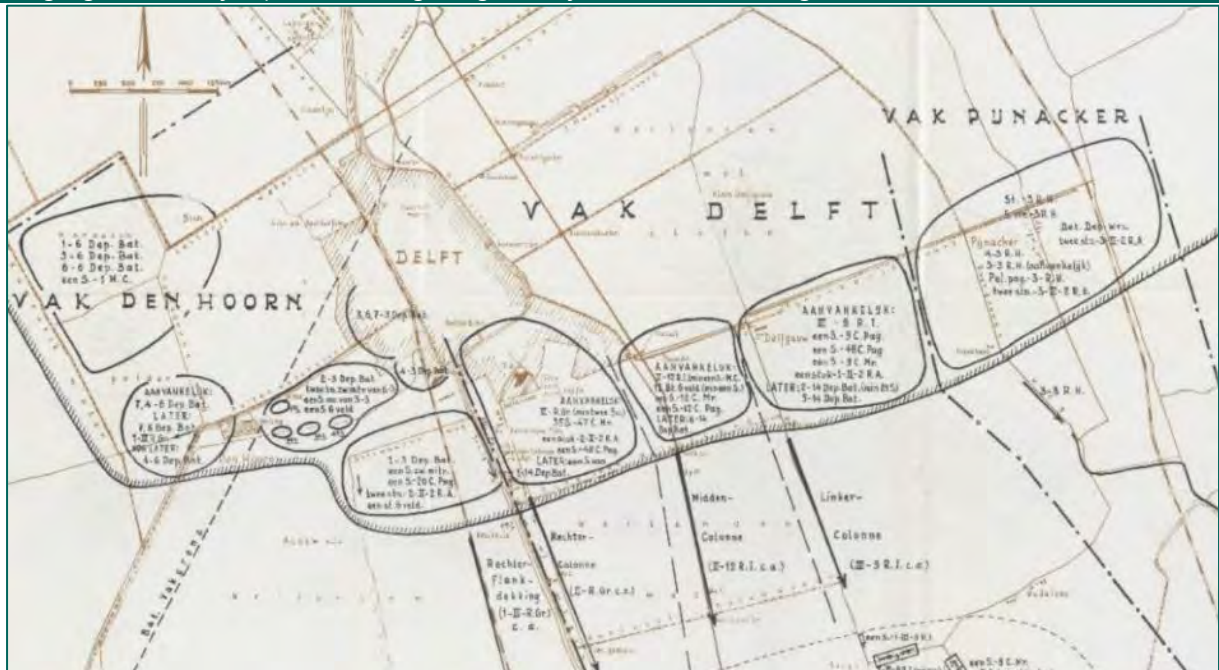

Nederlandse opstelling in de avond van 12 mei 1940 nabij Den Hoorn.

Pantserafweerfront in de vakken Den Hoorn, Delft, Pijnacker en Zoetermeer/Zegwaard en de opmars naar Overschie op 14 mei 1940.

Toegang 492. De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II.

Groepering van Nederlandse troepen in de avond van 14 mei 1940.

- o *Relevant, verdere evaluatie in paragrafen 3.2.1 en 3.2.3.*

Toegang 575. Duitse verdedigingswerken.

Inventaris 26	Datum: 09-01-1945; Schaal/code/blz.: J.A. 221; Omschrijving: Toestand van verdedigingswerken (Sperre 352) bij de splitsing rijksweg Den Haag-Delft (ten noorden van Delft), bijgevoegd een oleaat.
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	

Toegang 575. Duitse verdedigingswerken.

Inventaris 56	Datum: 14-03-1945; Schaal/code/blz.: J.A. 357; Omschrijving: Locatie V-wapens afvuurplaatsen op het terrein van de kogelgieterij in Delft met stellingen, bijgevoegd oleaat. Datum: 20-03-1945; Schaal/code/blz.: J.A. 379; Omschrijving: Waarnemingen betreffende troepenlegering in Rijswijk, bewaking bruggen bij Den Hoorn en Schipluiden, stellingen in Delft, troepenverplaatsingen in Den Haag en rijkswegen tussen Utrecht, Den Haag en Rotterdam.
---------------	---

Niet relevant, geen relatie met NGE en buiten onderzoeksgebieden.

Inventaris 58	Datum: 03-05-1945; Schaal/code/blz.: J.A. 501; Omschrijving: Omvang troepen en troepenverplaatsing in Den Hoorn.
---------------	--

Niet relevant, betreft de gemeente Hoorn en niet Den Hoorn.

Inventaris 181	Datum: 02-04-1943; Schaal/code/blz.: XVIII; Serie/nummer: Margriet; Omschrijving: Verdedigingswerken op en bij de rijksweg van Den Haag naar Delft.
----------------	---

Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.

Inventaris 201	Datum: 12-07-1944; Schaal/code/blz.: 145; Serie/nummer: Vlag; Omschrijving: Locaties van verdedigingswerken in en om Maassluis waaronder een rivierversperring, palenvelden, schepen met luchtdoelgeschut en versperringsmuren.
----------------	---

Kaart met verdedigingswerken bij Maassluis.

o Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.1.

Inventaris 215	Datum: 19-04-1944; Schaal/code/blz.: A 209-I en II; Serie/nummer: Molen; Omschrijving: Verdedigingswerken in en nabij Delft waaronder een bunker, versperringen, loopgraven en legeringsgebouwen [NB beide stukken op één kaart afgebeeld].
----------------	---

Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.

Toegang 575. Duitse verdedigingswerken.

Inventaris 217

Datum: 15-09-1944; Schaal/code/blz.: 217; Serie/nummer: Vlag; Omschrijving: Locatie van verdedigingswerken tussen Maassluis en Vlaardingen waaronder inundatievelden, palenvelden, tankgrachten, loopgraven en mitrailleurnesten.

Kaart met verdedigingswerken tussen Maassluis en Vlaardingen.

o Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.1.

Inventaris 231

Datum: 14-06-1944; Schaal/code/blz.: A 282; Serie/nummer: Molen; Omschrijving: Locatie van verdedigingswerken in en om Maassluis met plattegronden en technische tekeningen van wegversperringen en een radiopeilstation.

Kaart met verdedigingswerken bij Maassluis.

Toegang 575. Duitse verdedigingswerken.

o Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.1.

Inventaris 232

Datum: 21-06-1944; Schaal/code/blz.: A 286; Serie/nummer: Molen; Omschrijving: Locatie van verdedigingswerken in het oostelijk gedeelte van het Westland (tussen Rijswijk, Delft, Schipluiden, Honselersdijk en De Lier), waaronder inundatievelden, Panzer Abwehr Geschütz (PAG) opstellingen, mitrailleurvesten, mijnen- en palenvelden, (artillerie)stellingen en een radiostation.

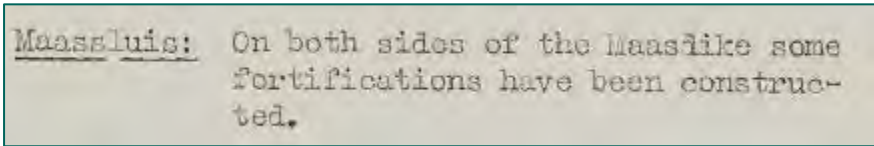
Tekening van verdedigingswerken.

o Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.1.

Inventaris 393

Datum: 19-04-1944; Schaal/code/blz.: GB/6218/44; Serie/nummer: A 209-I en II molen; Omschrijving: Situatieschets van verdedigingswerken in en nabij Delft.

Toegang 575. Duitse verdedigingswerken.	
Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.	
Inventaris 362	Datum: 31-03-1944; Schaal/code/blz.: GB/4646/44 (1:1.000); Omschrijving: Situatieschetsen verdedigingswerken in en bij Maassluis.
Situatieschetsen zijn onleesbaar.	
Inventaris 408	Datum: mei 1944; Schaal/code/blz.: GB/7006/44; Omschrijving: Plattegrond met verdedigingswerken bij Delft, Loosduinen, Monster, Wateringen, Schipluiden, Naaldwijk, Poeldijk, Ter Heide, De Lier en Den Haag, plattegrond van inundaties Utrecht, schets een van viaduct tussen Den Haag en Gouda, overzicht van voorraden in Nederland, schets van een tankgracht bij Raamsdonksveer, Gilze-Rijen en Amsterdam, plattegrond van het Westland (schaal 1:50.000).
Plattegronden en tekst zijn onleesbaar.	
Inventaris 426	Datum: geen datum; Schaal/code/blz.: GB/ 113/44; Omschrijving: Plattegrond De Lier, Schipluiden en omgeving. Bevat tevens een plattegrond met luchtafweeropstellingen in Rotterdam. Datum: 07-04-1944; Schaal/code/blz.: GB/ 116/44; Omschrijving: Berichten betreffende transport: verslag spoorwegen Alkmaar, troepentransport Den Helder en treinwerkplaats in Tilburg. Troepensterkte: vestigingen te Den Helder, legering te Alkmaar, Heiloo, Bergen, Voorburg, Rijswijk en Bilthoven met schets. Defensie: versterkingen te Den Helder en Bilthoven, tankversperring rond Hilversum, verdediging vesting Scheveningen en Clingendael en mitrailleurnesten en prikkeldraadversperringen te Den Hoorn. Inundatie in Noord-Holland. Werkplaatsen: Krupp-fabrieken naar Breslau, Hazemeyer te Hengelo, synthetische benzine te Wesseling bij Siegburg en bedrijven van de Duitse Wehrmacht in Bilthoven. Luchtmacht: dummy-vliegveld bij Buurse, beschrijving vliegveld Twente met schets en kaarten van luchtafweergeschut. Opslag van munitie te Bilthoven en een radiostation te Voorburg
Niet relevant, betreft enkel een plattegrond zonder vermelding van verdedigingswerken en onleesbare tekeningen.	
Inventaris 438	Datum: 08-12-1944; Schaal/code/blz.: E/577/44; Serie/nummer: Z-H; Omschrijving: Berichten betreffende de verdedigingswerken van het Westland, de plaatsen Naaldwijk, Maassluis en Hooge Geest.
Niet relevant, betreft melding dat aan beide kanten van de Maas bij Maassluis versterkingen zijn aangebracht, maar de precieze locaties of soort versterking wordt niet vermeld.	
	
Inventaris 440	Datum: 05-01-1945; Schaal/code/blz.: E/251/45; Serie/nummer: Z-H; Omschrijving: Slagorde, verplaatsingen en legering van Duitse troepen in het Westland, 's-Gravenzande, Naaldwijk, Maasland, Monster, Loosduinen, Poeldijk, De Lier, Hoek van Holland en Wateringen.
Niet relevant, geen relatie met NGE.	
Inventaris 459	Datum: 1944; Schaal/code/blz.: E/819/45 (1:2.500); Omschrijving: Plattegrond verdedigingswerken in Maassluis met verklaringslijst [NB 5 stuks].
Kaart met verdedigingswerken bij Maassluis. Legenda ontbreekt.	

Toegang 575. Duitse verdedigingswerken.

o Niet relevant, het is niet bekend wat op de kaart is afgebeeld.

Inventaris 460	Datum: 08-01-1945; Schaal/code/blz.: E/955/45; Omschrijving: Fotokopie plattegrond betreffende versperringen Nieuwe Waterweg boven Maassluis (Vlag 295).
----------------	--

Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.

NIOD instituut voor oorlogs-, holocaust- en genocidestudies (NIOD)

Toegang 077. Generalkommissariat für das Sicherheitswesen – Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West.

Inventaris 1328	Dagberichten van de Befehlshaber der Ordnungspolizei Den Haag betreffende vijandelijke luchtaanvallen, 1940-1941.
-----------------	---

- 2 oktober 1940. In Maasland kwam één bom in een weiland neer. Geen schade.
 - o Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.
- 25 oktober 1940, om 5.15 uur. In Schipluiden kwam één brisantbom in weiland terecht. Geen schade.
 - o Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.
- 26 oktober 1940, om 22.45 uur. In Schipluiden kwamen drie bommen neer in een weiland. Geen schade.
 - o Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.
- 19 december 1940, om 21.00 uur. In Schipluiden kwamen vijf brisantbommen, waarvan twee blindgangers, neer in een weiland. Geen schade.
 - o Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.
- 1 maart 1941, om 22.05 uur. In Maasland werden meerdere brandbommen in vrij veld afgeworpen. Geen schade. Op 2 maart 1941 werd een complete afwerpcontainer voor brandbommen aangetroffen, waarin 48 brandbommen zaten.
 - o Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.
- 1 maart 1941, om 22.15 uur. In Maassluis kwamen vier brisantbommen, waarvan één blindganger in het vrij veld neer. Geen schade.
 - o Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.
- 3 april 1941, om 23.30 uur. In Maasland werden drie brisantbommen van zware kalibers in het vrij veld afgeworpen. Een landweg met brug werd beschadigd en de elektrische leidingen vernield. Tevens ontstond glasschade aan enige woningen.
 - o Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.

- 20 april 1941, om 23.55 uur. In Vlaardinger-Ambacht kwamen vier brisantbommen, waarvan één blindganger, neer in een weiland. Geen schade.
 - o *Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.*
- 21 april 1941, om 4.00 uur. In Schipluiden werden twaalf brandbommen afgeworpen. Geen schade.
 - o *Niet relevant, geen specifieke locatie bekend.*

Bundesarchiv-Abteilung Militärarchiv (BAMA)

RL 2-II Generalstab der Luftwaffe – Luftwaffeführungsstab

Inventaris 205 Der Oberbefehlshaber der Luftwaffe, 11 mei 1940.

Hieronder afgebeeld een luchtfoto naar aanleiding van de Duitse aanval op vliegveld Den Haag-Ypenburg. Omcirkeld zijn de landingszones van Duitse parachutisten 'Fallschirmjäger' (A) en een veldje waar troepentransportvliegtuigen geparkeerd staan (B), (datum van foto: 10 mei 1940).

- o *Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.6..*

BIJLAGE 5 OVERZICHT LUCHTFOTO'S

Voor dit HVO-NGE is gebruik gemaakt van luchtfoto's van tijdens de oorlog. Luchtfoto's vormen een belangrijke bron, omdat ze een beeld geven van het onderzoeksgebied tijdens de oorlog. Daarnaast kunnen luchtfoto's sporen tonen van oorlogshandelingen, zoals kraters, schade of stellingen. Bij de analyse van luchtfoto's wordt bij voorkeur gewerkt met luchtfoto's die dateren van kort na relevante oorlogshandelingen. Dan zijn sporen van oorlogshandelingen nog het best zichtbaar. Bij foto's van latere datum kan mogelijke schade al hersteld zijn.

De geraadpleegde luchtfoto-instanties betreffen:

- Luchtfotocollectie van de Universiteit Wageningen, afdeling Speciale Collecties (Wageningen UR).
- Luchtfotocollectie Topografische Dienst Kadaster Zwolle, afdeling GEO-informatie (Kadaster).
- Luchtfotocollectie The National Collection of Aerial Photography in Edinburgh (NCAP).
- Luchtfotocollectie van de Haagse Beeldbank.

Uit de geraadpleegde literatuur (zie bijlage 3) en het archiefmateriaal (zie bijlage 4) is gebleken dat op 10 t/m 12 mei 1940 is gevochten door Nederlandse en Duitse eenheden in en in de omgeving van Den Hoorn (Cluster 2). Derhalve is de eerstvolgende, beschikbare luchtfoto van 25 mei 1940 besteld bij NCAP. Daarnaast is gezocht naar geschikte luchtfoto's die genomen zijn na de bombardementen op 20 juli 1941 en 17 augustus 1941. Daarbij wordt rekening gehouden met de hoogte, scherpste en eventuele andere factoren, zoals de afwezigheid van bewolking. Tijdens deze zoektocht zijn geen geschikte luchtfoto's aangetroffen die kort na de bombardementen genomen zijn. Er zijn wel luchtfoto's beschikbaar van 1 september 1941, maar deze zijn van zeer grote hoogte genomen en erg onscherp. De overige gebruikte luchtfoto dateren van 1944 en 1945 en zijn gebruikt om de precieze locaties van Duitse verdedigingswerken te traceren.

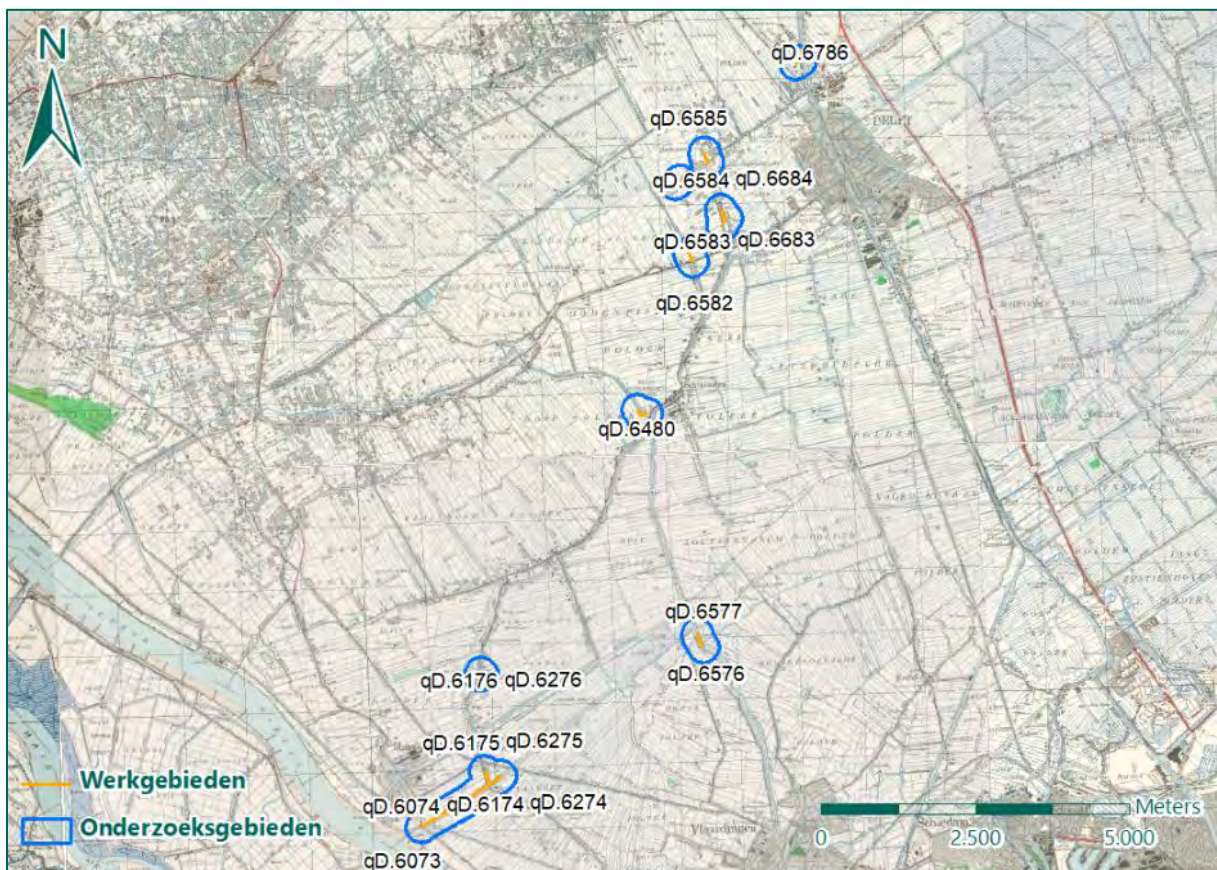
Collectie / sortie	Fotonummer	Datum	Bron
HAA/0028	265	25 mei 1940	NCAP
T/0504	332	1 september 1941	NCAP
289-XI-39	4293	3 september 1944	Wageningen UR
R4/832	3441	13 september 1944	Haagse Beeldbank
R4/832	3442	13 september 1944	Haagse Beeldbank
R4/832	3443	13 september 1944	Haagse Beeldbank
R4/832	3444	13 september 1944	Haagse Beeldbank
R4/832	4290	13 september 1944	Haagse Beeldbank
R4/832	4291	13 september 1944	Haagse Beeldbank
R4/832	4292	13 september 1944	Haagse Beeldbank
R4/832	4293	13 september 1944	Haagse Beeldbank
R4/832	4294	13 september 1944	Haagse Beeldbank
R4/832	4295	13 september 1944	Haagse Beeldbank
4/1553	3007	29 december 1944	Haagse Beeldbank
4/1553	3009	29 december 1944	Haagse Beeldbank
4/1553	3042	29 december 1944	Haagse Beeldbank
719/3200	4540	26 februari 1945	Kadaster
106G-3166	4891	18 maart 1945	NCAP
106G-4894	1176	18 maart 1945	Kadaster
710	4397	18 maart 1945	Kadaster
106G-5077	4036	24 maart 1945	Kadaster
4/2185	4146	7 april 1945	Haagse Beeldbank
4/2185	4176	7 april 1945	Haagse Beeldbank
4/2185	4177	7 april 1945	Haagse Beeldbank
4/2185	4179	7 april 1945	Haagse Beeldbank
337-04	4054	13 april 1945	Wageningen UR
337-04	4056	13 april 1945	Wageningen UR
31-05	3233	28 augustus 1945	Wageningen UR

Tabel 7: Overzicht luchtfoto's WO II.

In tekening 01 zijn de luchtfoto's ingepast.

BIJLAGE 6 UITSNEDE GEALLIEERDE STAFKAART EN THE NATIONAL ARCHIVES

De geallieerde stafkaarten geven een beeld van hoe het gebied er tijdens de oorlog uitzag. Daarnaast zijn de kaarten voorzien van een coördinatenstelsel waardoor het mogelijk is in de Engelse bombardementsgegevens te zoeken naar bombardementen. De onderzoeksgebieden liggen op de geallieerde stafkaarten 2 NE Vlaardingen en 381 Delft. Het *Nord du Guerre*-coördinatenstelsel dat de geallieerden hanteerden tijdens de oorlog was gebaseerd op deze kaartvierkanten. Een kaartvierkant is een locatieaanduiding van één kilometer bij één kilometer. In sommige gevallen zijn de locaties op honderd meter (zescijferig coördinaat) en op tien meter (achtcijferig coördinaat) nauwkeurig. In onderstaand figuur is de geallieerde stafkaart inclusief de onderzoeksgebieden en relevante kaartvierkanten weergegeven.

Figuur 23: Geallieerde stafkaarten met relevante kaartvierkanten.

De bombardementsgegevens zijn afkomstig uit The National Archives (TNA) in Londen en geven gedetailleerde informatie over uitgevoerde bombardementen en luchtaanvallen van de Engelse luchtlegers Second Tactical Air Force, Fighter Command, Coastal Command en Bomber Command. In de database is gezocht op de kaartvierkanten, op de onderliggende coördinaten en op plaatsnamen. Dit heeft de volgende treffers opgeleverd:

Bron	Datum	Omschrijving	Opmerking
AIR 14/2673	20-21 juli 1941	Bomber Command HQ Night Raid Sheets <i>Primary targets</i> Two Wellingtons of No. 1 Group attacked Rotterdam Docks with 28 x 250 lbs. Some bursts seen in Docks. Six Wellingtons of No. 3 Group attacked Rotterdam Docks with 31 x 500 lbs and 5 x 250 lbs bombs. 600 x 4	Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.3.

Bron	Datum	Omschrijving	Opmerking
		lbs incendiary bombs also dropped. Fires seen N.E. Waalhaven and in Maashaven. Four Witleys of No. 4 Group attacked Rotterdam Docks with 3 x 1.000 lbs, 15 x 500 lbs and 22 x 250 lbs bombs. 480 x 4 lbs incendiary bombs also dropped. Fires started in Docks 15, 16 and 17. Large fire already burning N. of these Docks. Fires seen for 100 miles. <i>Last resort targets</i> Six Wellingtons of No. 1 Group attacked several targets including Rotterdam and Schiedam Oil Stores with 1 x 1.000 lbs, 14 x 500 lbs and 29 x 250 lbs bombs. 160 x 4 lbs incendiary bombs also dropped. At Rotterdam, very large fire in area observed, straddled and increased. Eleven Wellingtons of No. 6 Group attacked several targets including Rotterdam Oil Stores with 4 x 1.000 lbs, 57 x 500 lbs and 8 x 250 lbs. 1080 x 4 lbs incendiary bombs also dropped. At Rotterdam, fires were seen.	
AIR 24/233		Bomber Command HQ Night 20/21 July. Cologne and Rotterdam Docks were the main objectives for a force of 137 aircraft. Weather was quite good over the target Rotterdam Docks and out of 24 aircraft detailed 13 attacked comprising 4 Wellingtons of No. 1 Group, 5 Wellingtons of No. 3 Group and 4 Witleys of No. 4 Group. Fires with heavy black smoke were started in the Schiedam area and these could be seen 40 – 50 miles away. Bursts were also seen in the Dock area. In addition, 3 Wellingtons of No. 3 Group and 5 aircraft of No. 4 Group also attacked Oil storages at Rotterdam, as they were unable to reach their primary targets.	
AIR 14/3162		Bomber Command No. 3 Group Bursts and fires seen in N.E. of Waalhaven and Maashaven. 3 x 500 lbs and 1 x 250 lbs bombs and 120 x 4 lbs incendiary bombs dropped. Weather good but hazy.	
AIR 25/1		Bomber Command No. 1 Group Four out of five fresher aircraft detailed found their target Rotterdam.	
AIR 25/52		Bomber Command No. 3 Group Four aircraft of No. 99 Squadron, three aircraft of No. 101 Squadron and three aircraft of No. 214 Squadron on Rotterdam. The freshmen on Rotterdam had a very good time, however, and started many fires. All aircraft returned safely.	
AIR 27/789		Bomber Command No. 99 Squadron <i>Summary of events</i> Geen aanvullende informatie. <i>Details of sortie or flight</i>	

Bron	Datum	Omschrijving	Opmerking
		Three aircraft attacked and took Waalhaven, were already fires were seen, as an aiming point. All crews reported that bombs fell in Waalhaven or Maashaven.	
AIR 27/801		Bomber Command No. 101 Squadron <i>Summary of events</i> Geen aanvullende informatie. <i>Details of sortie or flight</i> Three aircraft reported to have bombed from 9.000, 13.500 and 15.000 ft. One crew reported flashes seen and a small fire and one crew could not observe their results but there was a fire burning on leaving the target, docks identified. The last crew reported seen bombs burst in one of the docks but results of incendiary bombs dropped could not be seen.	
AIR 14/2673	16-17 augustus 1941	Bomber Command HQ Night Raid Sheets <i>Primary targets</i> Five Wellingtons of No. 1 Group attacked Rotterdam-Waalhaven and Docks to West and North with 1 x 1.000 lbs, 34 x 500 lbs and 3 x 250 lbs bombs. Bursts seen across docks. Two Wellingtons of No. 3 Group attacked Rotterdam-Waalhaven and Docks to West and North with 10 x 500 lbs bombs and 240 x 4 lbs incendiary bombs. Bursts – three fairly large fires started in N.W. corner of the Waalhaven. <i>Last resort targets</i> One Halifax of No. 4 Group attacked Rotterdam Docks with 3 x 1.000 lbs and 6 x 500 lbs and 120 x 4 incendiary bombs. Results unobserved. One Whitley of No. 4 Group attacked Rotterdam Docks with 1 x 1.000 lbs, 1 x 500 lbs and 4 x 250 lbs bombs and 360 x 4 lbs incendiary bombs. Bursts seen.	Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.4.
AIR 24/234		Bomber Command HQ Out of Eight Wellingtons of No. 1 Group and two of No. 3 Group, seven attacked the docks. Bombs were seen to burst on the N.W. corner of Waalhaven, also across Docks 18, 19 and 20. Three fairly large fires were visible 30 miles away. In addition, one Halifax and one Whitley of No. 4 Group also bombed the docks. [De overige informatie komt overeen met de informatie uit AIR 14/2673].	
AIR 14/3162		Bomber Command No. 3 Group Two aircraft attacked at 1.35 hrs and 1.46 hrs from 14.000 and 16.000 ft. Bursts seen and fires started in N.W. corner of the Waalhaven. Three fairly large fires.	
AIR 25/1		Bomber Command No. 1 Group Binbrook despatched four freshers, Hemswell one and Lindholme three to Rotterdam. Five of these bombed	

Bron	Datum	Omschrijving	Opmerking
		their target and saw bombs burst across the docks. One of our aircraft is missing.	
AIR 25/52		Bomber Command No. 3 Group Two aircraft on Rotterdam of No. 40 Squadron.	
AIR 37/715	13 september 1944	Second Tactical Air Force (2TAF) HQ Nine Typhoons of No. 439 Squadron/143 Wing. Up at 16.34 hrs, down at 17.49 hrs. Two medium freighters moving southeast D.6074. Attacked with 18 x 500 lbs 00.25 T.D. Possible hit and near misses.	Niet relevant, aanval vond buiten onderzoeksgebieden plaats.
AIR 26/208		Second Tactical Air Force (2TAF) No. 143 Wing Geen aanvullende informatie.	
AIR 27/1879		Second Tactical Air Force (2TAF) No. 439 Squadron <i>Summary of events</i> Geen aanvullende informatie. <i>Details of sortie or flight</i> Nine Typhoons. Up at 17.00 hrs, down at 17.55 hrs. Nine pilots took off with 500 lbs bombs (0.025 tail fused) to attack two freighters last seen standing up the river into Rotterdam harbour. The flight was led by F/O Manson and made at 8.500 feet. Over the area the ships were sighted at D.6074 moving up the river with one or two small boats towing them. Red Flight was detailed to [attack] the one [onleesbaar] up the river south and Blue Flight the other. As Red Flight went into their dive, intense light Flak was put up from the north side of the river, and some heavy Flak, though it proved to be inaccurate. Though one or two sets of bombs were miss, there were several very close to the ships attacked. One freighter received a direct hit and the other was seen smoking as we left the area.	
AIR 37/715	6 oktober 1944	Second Tactical Air Force (2TAF) HQ 26 Typhoons and Spitfires of No. 66 and No. 127 Squadron/132 Wing. Up at 9.25 hrs, down at 14.05 hrs. Ships at D.5182 and D.6074. 25 x 500 lbs dropped, 4 near misses on ship at D.5182 and 2/3 near misses on 2000 ton ship at D.6074.	Niet relevant, aanval vond buiten onderzoeksgebieden plaats.
AIR 26/193		Second Tactical Air Force (2TAF) No. 132 Wing Geen aanvullende informatie.	
AIR 27/600		Second Tactical Air Force (2TAF) No. 66 Squadron <i>Summary of events</i> Geen aanvullende informatie. <i>Details of sortie or flight</i> Ten aircraft dive-bombed shipping in Hook of Holland. Up at 10.20 hrs, down at 11.40 hrs.	
AIR 27/929		Second Tactical Air Force (2TAF) No. 127 Squadron <i>Summary of events</i> Geen aanvullende informatie.	

Bron	Datum	Omschrijving	Opmerking
		<i>Details of sortie or flight</i> Geen aanvullende informatie.	
AIR 37/715	12 oktober 1944	Second Tactical Air Force (2TAF) HQ Eight Typhoons of No. 197 Squadron/146 Wing. Up at 8.05 hrs, down at 12.38 hrs. Ship at D.6074. 8 x 500 lbs dropped but ship attacked was seen to be already sunk. Remainder of aircraft brought bombs back.	Niet relevant, aanval vond buiten onderzoeksgebieden plaats.
AIR 37/993		Second Tactical Air Force (2TAF) No. 146 Wing Shipping west of Rotterdam was attacked by No. 197 Squadron. Target located but first section, while bombing, reported that ships already sunk, probably from some previous attack. Leader called off attack. Four aircraft returned with bombs.	
AIR 27/1169		Second Tactical Air Force (2TAF) No. 197 Squadron <i>Summary of events</i> The C.O. then led seven aircraft of "B" flight with the intention of bombing a 6.000 ton ship coming from Rotterdam, but when the target was located it was seen to have been already sunk, so no attack was made. <i>Details of sortie or flight</i> Eight Typhoons, up at 10.50 hrs, down at 11.30 hrs. [Sent] to attack 6.000 ton ship at D.6704, Rotterdam. The target was located but the first section bombing reported that the ships were already sunk by previous attacks and the leader called off the attack.	
AIR 37/716	6 november 1944	Second Tactical Air Force (2TAF) HQ Twelve Spitfires of No. 308 Squadron/131 Wing. Up at 8.24 hrs, down at 9.34 hrs. 8 x 250 lbs on [train]crossing D.6074. No hits.	Niet relevant, aanval vond buiten onderzoeksgebieden plaats.
AIR 26/192		Second Tactical Air Force (2TAF) No. 131 Wing Geen aanvullende informatie.	
AIR 27/1678		Second Tactical Air Force (2TAF) No. 308 Squadron <i>Summary of events</i> Geen aanvullende informatie. <i>Details of sortie or flight</i> On operation DD.791 to bomb and Armed Recce Train and MET activity areas A, B, and Eastwards to Railway Zwolle – Arnhem. 12 x 500 lbs and 24 x 250 lbs bombs were carried. 4 x 500 lbs and 8 x 250 lbs on crossroad and railline at D.607742, no direct hit observed.	
AIR 37/717	22 januari 1945	Second Tactical Air Force (2TAF) HQ Six Spitfires of No. 302 Squadron/131 Wing. Up at 13.23 hrs, down at 17.24 hrs. 10 x 250 lbs on 4.000 ton ship D.6174 – all N/M's.	Niet relevant, aanval vond buiten onderzoeksgebieden plaats.
AIR 26/192		Second Tactical Air Force (2TAF) No. 131 Wing Geen aanvullende informatie.	
AIR 27/1662		Second Tactical Air Force (2TAF) No. 302 Squadron	

Bron	Datum	Omschrijving	Opmerking
		<i>Summary of events</i> Second operation [of the day] DD.444 to bomb a ship reported in river west of Rotterdam. Ship blew up and sunk within a few minutes. <i>Details of sortie or flight</i> Six aircraft, operation DD.444, bombing ship in river west of Rotterdam. Up at 16.20 hrs, down at 17.20 hrs.	
AIR 37/717	23 januari 1945	Second Tactical Air Force (2TAF) HQ Seven Spitfires of No. 317 Squadron/131 Wing. Up at 9.20 hrs, down at 14.00 hrs. 8 x 250 lbs on what was afterwards discovered to be a wrecked ship at D.6572, two direct hits, 6 x 250 lbs on ship D.6073. R.N.O.	Niet relevant, aanval vond buiten onderzoeksgebieden plaats.
AIR 26/192		Second Tactical Air Force (2TAF) No. 131 Wing Geen aanvullende informatie.	
AIR 27/1709		Second Tactical Air Force (2TAF) No. 317 Squadron <i>Summary of events</i> F/Lt. Snieg led seven aircraft on operation D.452, an armed recce in the area west of Rotterdam. A ship at D.605735 was bombed without result. <i>Details of sortie or flight</i> Geen aanvullende informatie.	
AIR 37/717	23 januari 1945	Second Tactical Air Force (2TAF) HQ Seven Typhoons of No. 609 Squadron/123 Wing. Up at 9.59 hrs, down at 13.45 hrs. 48 R.P. at ship D.6074 – aground with 20 degree list and well rusted. N.R.O.	Niet relevant, aanval vond buiten onderzoeksgebieden plaats.
AIR 27/2103		Second Tactical Air Force (2TAF) No. 609 Squadron <i>Summary of events</i> A large 400 ton type ship was located D.6074 and it appeared to be moving. It was discovered, however, that it was aground with a 20 degree list and the wake was caused by a wreck just behind it. This was not seen until after the attack had been made. Some Flak was met coming up from Maassluis. <i>Details of sortie or flight</i> Geen aanvullende informatie.	

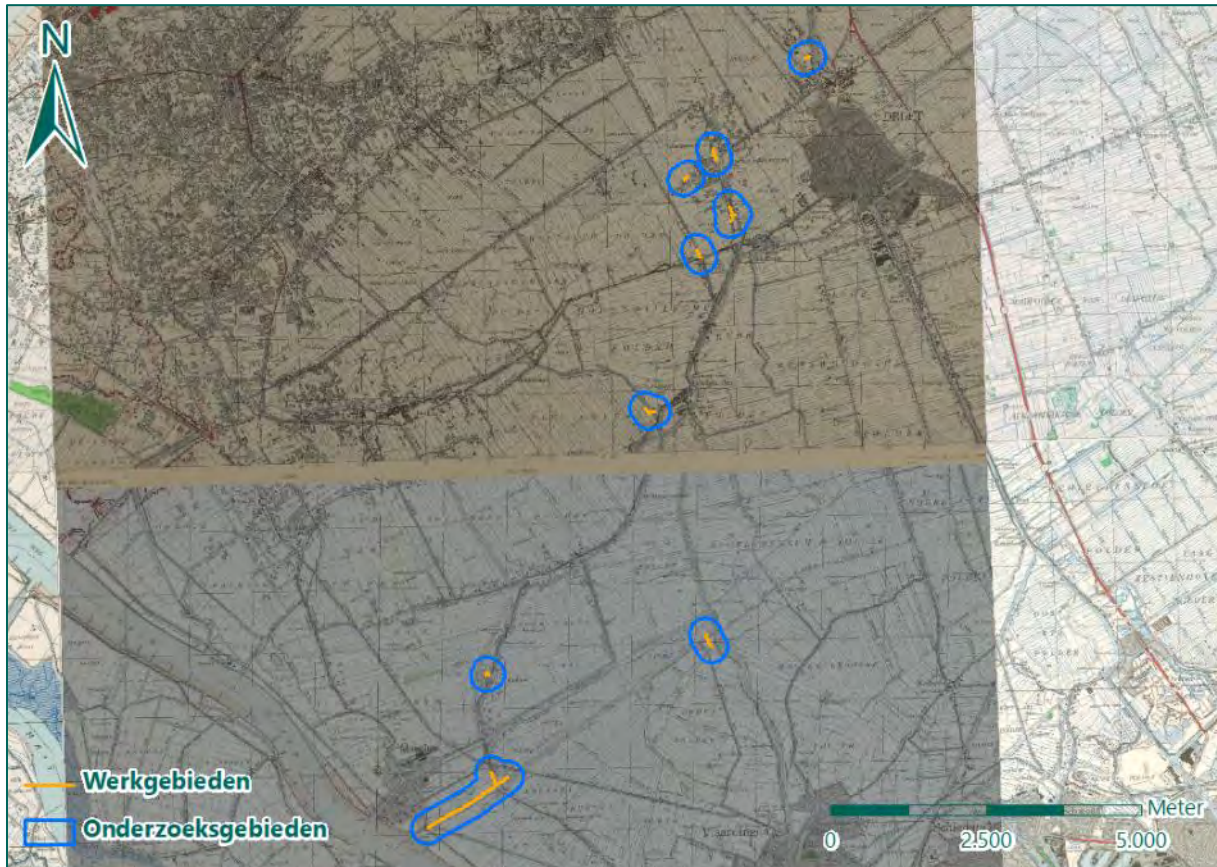
Tabel 8: Bombardementsgegevens.

19771789	Jaagpad 61	2x Restanten van tijdbuis nr. 3 1x Tijdbuis nr. 3 1x Pantsergranaat platkop 4,7 cm (Oud-Hollands, verschoten) 5x Hulzen KKM 1x Motor 3,5 inch raket (leeg) 3x Patronen KKM	Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.6.
19790666	Markt 87	Verkennde zoekactie op het terrein van de Kogelgieterij. Hierbij werd niets aangetroffen.	Niet relevant, er werd geen NGE aangetroffen.
19790949	Zwethkade Zuid 32	1x Pantsergranaat 4,7 cm (niet verschoten)	Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.
19791257	Gemeentehuis Schipluiden	2x Patroon KKM 1x Huls KKM	Niet relevant, geen specifieke locatie bekend waar de munitie is aangetroffen.
19793625	Burgemeester van Gentsingel 14	1x Pantsergranaat 25 pr	Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.
19803486	Lange Kleiweg	1x Oefen Antitankmijn M6A2	Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.
19891294	Ter hoogte van het gemaal Zuidbuurt 1 in de Aalkeet Buitenpolder	Advies van de EOD om geen zoekactie te houden naar aanleiding van een ooggetuigenverslag van neergekomen bom.	Niet relevant, geen munitie geruimd.
19942345	Lange Kleiweg 137	2x Ontstekingsinrichting	Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.
19971842	Lange Kleiweg 137	16x Handgranaat nr. 12 8x Rookhandgranaat HC/gekleurde rook 28x Rookhandgranaat DM 23 4x Lichamen Rookhandgranaten DM 23 (uitgebrand)	Niet relevant, buiten onderzoeksgebieden.
20041813	Dijkhoornseweg 39	Advies van de EOD om geen zoekactie te houden naar aanleiding van een mogelijk achtergebleven blindganger. Het betrof vermoedelijk een vliegtuigbom.	Relevant, verdere evaluatie in paragraaf 3.2.2 en 3.3.

Tabel 9: Overzicht munitieruimingen EOD in en in de nabijheid van de onderzoeksgebieden.

BIJLAGE 8 EOD: MIJNENVELDKAART EN MMOD

De EOD heeft de mijnenveldkaarten aangeleverd. Indien er zich mijnenvelden bevinden dan zijn deze met rood aangegeven. Zoals blijkt uit Figuur 25 lagen binnen de onderzoeksgebieden geen mijnenvelden. Aangezien geen verdere aanwijzingen zijn aangetroffen over achtergebleven mijnen binnen de onderzoeksgebieden, wordt geconcludeerd dat er geen mijnen zijn achtergebleven binnen de werkgebieden.

Figuur 25: Mijnenveldkaarten EOD.

BIJLAGE 9 DEFENCE OVERPRINT

REASeuro beschikt over verschillende Defence Overprints uit the Library and Archives Canada (LAC) in Ottawa. Een Defence Overprint is een geallieerde stafkaart waarop, onder andere naar aanleiding van luchtfotoanalyse, Duitse stellingen zijn ingetekend. De voor dit project beschikbare Overprints dateren van 25 maart 1945. In onderstaande figuren zijn uitsneden opgenomen waarop de onderzoeksgebieden per cluster zijn weergegeven op de Overprints. De legenda van de Defence Overprints is weergegeven in [Figuur 28](#). In paragrafen 3.1 en 3.5 is de informatie van de Defence Overprints beoordeeld en geëvalueerd.

Figuur 26: Defence Overprint 2 NE Vlaardingen bij de onderzoeksgebieden in Cluster 1. Trajecten 103, 107, 111 en 118.

Figuur 27: Defence Overprint 381 Delft bij de onderzoeksgebieden in Cluster 2. Trajecten 109 1b, 109 2b, 113, 119 01, 137, 219 1b en 412.

DEFENCE LEGEND

For annotation of enemy defences in Western Europe
Edition of December 1944

The choice of Colour(s) for annotation is NOT limited, but the meaning of each colour used will be stated clearly on the map-sheet.
Additional symbols NOT appearing in this legend will be explained on the map-sheet on which they are used.

1. General

Unconstructed (on left of symbol)	?
Obscured	M
Dummy (on left of symbol)	!
Under Construction	U/C
Constructional Activity	WK
Camouflaged	Cam

2. Defence Works

(a) Field Defences		
Strongpoint	X	(C)
Gun-emplacement (see also under Weapons)	()	(C)
Railway-gun turntable	()	(C)
Reason-pit (see also under Weapons)	()	(C)
Observation Post	()	(C)
Artillery O.P.	()	(C)
Fire-block	()	(C)
Communication trench	()	(C)
Dig-out shelter	()	(C)
Fortified	()	(C)
Vehicle Boys	()	(C)

(b) Concrete Defences

Fort	()	(C)
Strongpoint in concrete	()	(C)
Concrete shelter (type-number shown on left of symbol, e.g. 503)	()	(C)
Concrete shelter (under construction)	()	(C)
Concrete shelter with cupola	()	(C)
Gun-trench (see also under Weapons)	()	(C)
Pillbox for infantry weapon (see also under Weapons)	()	(C)
In the case of large concrete forts and pillboxes with several emplacements the number of weapons should be shown by a corresponding number of weapon signs in the direction of fire, e.g.	()	(C)
Concrete shelter with emplacement on roof (weapon sign on top of symbol, see also under Weapons)	()	(C)
Concrete O.P.	()	(C)
Concrete Artillery O.P.	()	(C)

3. Weapons

(a) Artillery		
Artillery Weapon (unspecified)	()	(C)
Fixed coast gun	()	(C)
Fixed coast How	()	(C)
Mobile gun or gun-how	()	(C)
Mobile How	()	(C)
AA Gun	()	(C)
A.T. Gun	()	(C)
(b) Projectors		
Multi-projector (Mortar)	()	(C)
Multi-projector anti aircraft	()	(C)
Multi-barrelled mortar (Mortar)	()	(C)
(c) Infantry		
Infantry Weapon (unspecified)	()	(C)
M.G.	()	(C)
Mortar	()	(C)
AA MG	()	(C)
Flamethrower	()	(C)

The reason-pit symbol () used alone indicates "unoccupied".

Note: The symbol 'f' may be used to indicate any weapon, whether occupied or unoccupied. This must be stated on the map sheet concerned.

(d) Searchlights

Searchlight	()	(C)
Searchlight	()	(C)

Exact Position of Weapons and Strongpoints

1	Where possible the middle of the base is the exact position of the weapon or strongpoint. The base of the symbol is considered to be the centre of it as marked at in the legend below. In the absence of an arrow the base shall be the point of the symbol.	2	Where one symbol is used to denote a battery or several weapons the exact position of each weapon is indicated by a dot. If these dots are some distance from the symbol a line is drawn to connect each dot to the symbol. When the exact position of each weapon is unknown the base of the gun symbol is placed to the centre of the battery.	3	Certain symbols are of such a shape that the base is difficult to define. These for the most part are: Unconstructed defences of various types with the letter 'U' in the base; the exact position is the middle of the symbol.	4	For clarification the following code has been placed against each of the symbols below: (C) - Colour of the base of symbol (M) - Middle of the base of symbol (B) - Base of the base of symbol (D) - Dot of the base of symbol
---	---	---	--	---	---	---	--

4. Obstacles

Wire	X X X X X X X
Concertina Wire	X X X X X X X
Road-block (movable)	()
Road-block (fixed)	()
Anti-tank obstacle (unspecified)	()
Dragon's teeth	()
Anti-tank ditch	()
Covered Tank-trap	()
Anti-tank wall	()
Anti-tank obstacle	()
Steel anti-tank obstacle	()
Mountains	()
Anti-aircraft obstacles	()
Beach underwater obstacles	()

5. Minefields

Mine	()
Minefield	()

6. Demolitions

Demolition or crater site	()
Demolition or crater site (high charge laid)	()
Cratered or demolished site	()
Demolished area	()

7. Naval

Boat and Belt	()
Mine Boats	()
Wreck, blockship	()

8. Reprisal Weapon Installations

Site (unspecified)	()
Flying Bomb Site	()
Rocket Site	()
Ammunition Dump	()
Score Dump	()

9. Signals Installations

Signal Station (unspecified)	()
Line-telegraph station	()
Wireless station	()
Wireless and line-telegraph station	()
Radio Station (unspecified)	()
Radio Station (cross-watching)	()
Radio Station (aircraft reporting)	()
Anti-aircraft W/T receiving station	()
The following to be written on left of appropriate symbol:	
Jamming Station	()
Beam	()
Direction Finding	()
Medium Frequency	()
Very High Frequency	()
Ground or overhead cable	()
Buried cable	()
Junction box	()
Overhead Power Cable	()

10. Personnel Accommodation

Barracks	()
Mixed Camp (number of halls shown on left of symbol)	()
Area in military occupation	()
Hospital	()

11. Storage Facilities

Dump (unspecified)	()
Ammunition Dump	()
Ordnance Dump	()
Engineer Dump	()
Supplies Dump	()
Petrol Dump	()
For other types of storage, write "Med", "C.W.", "Mag" etc on left of basic dump symbol.	

12. Airfields

Airfield	()
Landing-ground	()
See-plate base	()

Office of A.C. of S., G-2, SHAEP

Figuur 28: Legenda van de Defence Overprint.

BIJLAGE 10 IN HET VERLEDEN UITGEVOERDE ONDERZOEKEN

REASeuro beschikt over een aantal eerder uitgevoerde onderzoeken. In deze bijlage wordt een overzicht gegeven van deze onderzoeken. Per onderzoek is aangegeven wat de relevantie is voor het huidige onderzoek.

Nr.	Opsteller	Datum / kenmerk	Titel
1.	REASeuro	15 september 2004 / RO-040034	Rapport Quicksan Harnaspolder gemeente Midden-Delfland
2.	REASeuro	4 oktober 2004 / RO-040040	Rapport Quicksan Hoekpolder gemeente Rijswijk
3.	Saricon	20 november 2006 / 72208-04-VO-03	Probleeminventarisatie/probleemanalyse gemeente Westland
4.	REASeuro	28 juni 2016 / RO-160119	Historisch Vooronderzoek NGE Verzorgingsplaatsen Rijkswaterstaat

Tabel 10: Overzicht in het verleden uitgevoerde onderzoeken

1. REASeuro, 15 september 2004, RO-040034

Naar aanleiding van de herontwikkeling van de Harnaspolder in de gemeente Midden-Delfland heeft Tauw bv Regio Zuidwest opdracht verleend aan REASeuro om een historisch onderzoek in te stellen naar mogelijke achtergebleven NGE. In de Quicksan, gebaseerd op voornamelijk literatuur- en archiefonderzoek werd geconcludeerd dat in mei 1940 rondom het Zwethgemaal intensief is gevochten met voornamelijk handvuurwapens. Daarnaast zouden gedumpte NGE in de bagger van de Harnaswetering en op een voormalige vuilstort langs de Zweth kunnen worden aangetroffen. Een NGE-Risicogebied werd niet afgebakend. Voor voorliggend onderzoek leveren deze conclusies geen aanvullende informatie op.

2. REASeuro, 4 oktober 2004, RO-040040

De gemeente Rijswijk en het Hoogheemraadschap van Delfland waren voornemens om een deel van de Hoekpolder in te richten als tijdelijke berging voor overtollig regenwater in het geval van calamiteiten. Voorafgaand aan de werkzaamheden heeft REASeuro hier een historisch vooronderzoek uitgevoerd.

Figuur 29: Onderzoeksgebied Rapport Quicksan Hoekpolder gemeente Rijswijk zoals aangeduid in het rapport RO-040040 van REASeuro uit 2004.

Geconcludeerd werd ook hier dat rond het Zwethgemaal was gevochten met voornamelijk handvuurwapens. Mogelijk was door deze gevechten verschoten KKM achtergebleven. Andere achtergebleven NGE werden niet

verwacht. Aangezien de Zweth buiten de onderzoeksgebieden van voorliggend onderzoek liggen, levert de conclusie van het onderzoek van REASeuro uit 2004 geen aanvullende informatie op voor voorliggend onderzoek.

3. Saricon, 20 november 2006, 72208-04-VO-03

In 2006 heeft Saricon voor de gehele gemeente Westland een probleeminventarisatie- en analyse uitgevoerd conform de toenmalige Beoordelingsrichtlijn Opsporen Conventionele Explosieven (BRL-OCE). Binnen het onderzoeksgebied van het voorliggende onderzoek wordt in de probleeminventarisatie melding gemaakt van een dumplocatie, op de inventarisatiekaart aangegeven met nummer 249:

Figuur 30: Dumplocatie met nummer 249 zoals aangeduid in het rapport 72208-04-VO-03 van Saricon uit 2006.

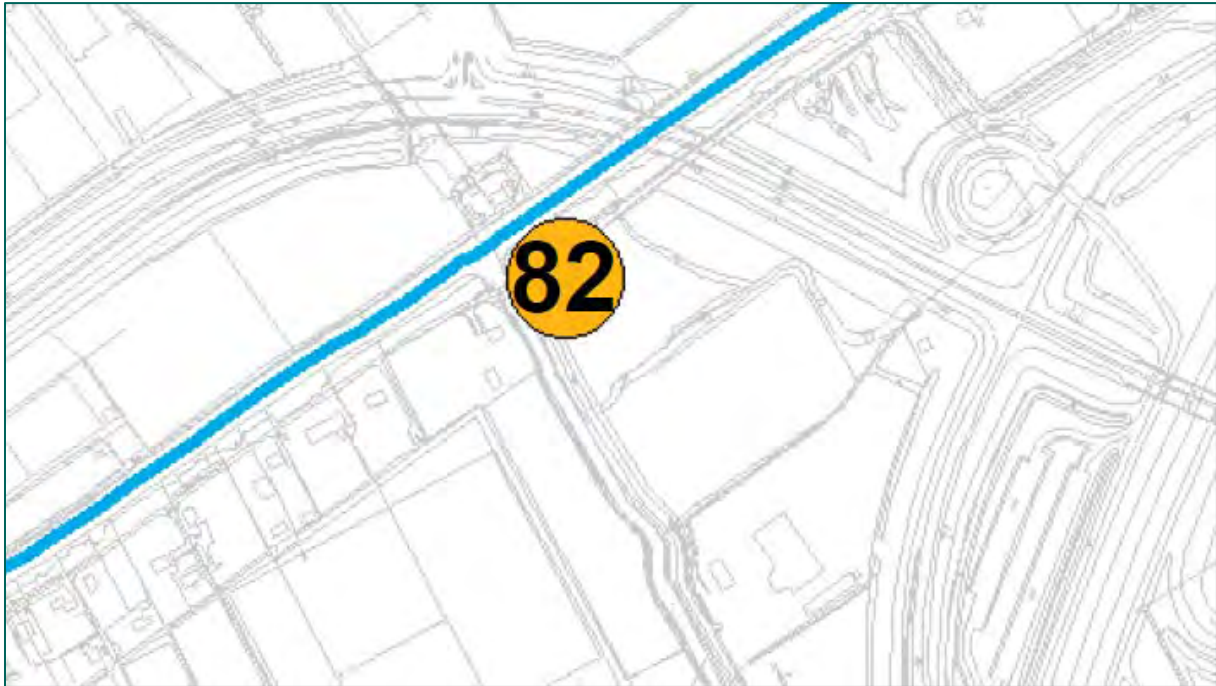
Hierbij hoort de volgende toelichting:

Dumplocatie met nummer 249

Bron: getuige hr. Holtkamp, bewoner van Zwetkade Noord (huisnummer 1?). Zijn familie is generaties lang bekend in het gebied. Getuigenverklaring, opgenomen door dhr. C. Voets, gemeente Westland. Getuige heeft aangegeven dat er tijdens de oorlog explosieven zijn gedumpt ter hoogte van de huidige Zwetkade Zuid. De dumplocatie zou zich ten zuiden van de watergang de "Zweth" bevinden, achter de dijk. Getuige heeft expliciet aangegeven dat zich op de risicokaart aangegeven locatie munitie in de bodem zou bevinden. Het is niet uitgesloten dat in de directe omgeving ook munitie kan worden aangetroffen

In deze analyse wordt met nummer 82 op de bodembelastingkaart een gebied verdacht op gedumpte munitie aangegeven. Bij nummer 82 wordt de volgende toelichting gegeven:

Dump van explosieven is gemeld door een getuige. Betreft dump van explosieven achter de dijk aan de Zweth. Exacte begrenzing van de dumplocatie is niet bekend, derhalve is een cirkel getrokken op de probleemanalysekaart op de locatie waar explosieven vermoed worden. Het is niet uitgesloten dat zich buiten deze cirkel ook explosieven bevinden. Te verwachten explosieven zijn klein kaliber munitie, hand- en geweergranaten, munitie voor granaatwerpers, mortiergranaten en handvuurwapens. Vermoedelijk zijn de explosieven niet dieper dan twee meter onder het maaiveld gedumpt. Het NGE-Risicogebied dat door Saricon is afgebakend, ligt buiten de huidige onderzoeksgebieden.

Figuur 31: Verdacht gebied (munitiedump) nummer 82 op de kaart van Saricon zoals aangeduid in het rapport 72208-04-VO-03 van Saricon uit 2006.

4. REASeuro, 28 juni 2016, RO-160119

Volgens de richtlijnen van het WSCS-OCE heeft REASeuro in 2016 namens Rijkswaterstaat vier verzorgingsplaatsen langs de rijkswegen A15, A12 en A4 onderzocht. Eén van deze onderzoeklocaties, aangeduid als Peulwijk A4, lag in de directe nabijheid van de huidige onderzoeksgebieden in Cluster 2. Uit het onderzoek bleek dat tijdens de Duitse inval in mei 1940 in de nabijheid van het onderzoeksgebied grondgevechten plaatsvonden tussen Nederlandse en Duitse eenheden. Daarnaast is gebleken dat bij de Zweth meermaals munitie is aangetroffen na de oorlog. Deze munitie was vermoedelijk afkomstig van bagger uit de Delftse grachten, waar mogelijk munitie in was gedumpt gedurende de meidagen van 1940. Aangezien de grondgevechten op 500 meter van het werkgebied plaatsvonden en de naoorlogs aangetroffen munitie op 350 meter van het werkgebied werd gevonden, werd ter plaatse van het toenmalige werkgebied geen NGE-Risicogebied afgebakend. Deze conclusie levert voor voorliggend onderzoek geen aanvullende informatie op.

Figuur 32: Het werk- en onderzoeksgebied Peulwijk A4, zoals aangeduid in het rapport RO-160119 van REASeuro uit 2016.

BIJLAGE 11 CHECKLIST WSCS-OCE EN VERZENDLIJST

Actie	Verwijzing rapport
Aanleiding van het HVO-NGE	Paragraaf 1.1
Omschrijving en doelstelling van opdracht	Paragraaf 1.3
Begrenzing van het onderzoeksgebied	Paragraaf 1.2
Beschrijving uitvoering onderzoek (incl. betrokken personen)	Zie offerte
Verantwoording bronnenmateriaal (incl. bronverwijzing)	Hoofdstuk 2
Leemten in kennis	Paragraaf 3.7
Advies	Paragraaf 4.2

Verzendlijst:

- 1 digitaal exemplaar van het rapport voor de opdrachtgever.

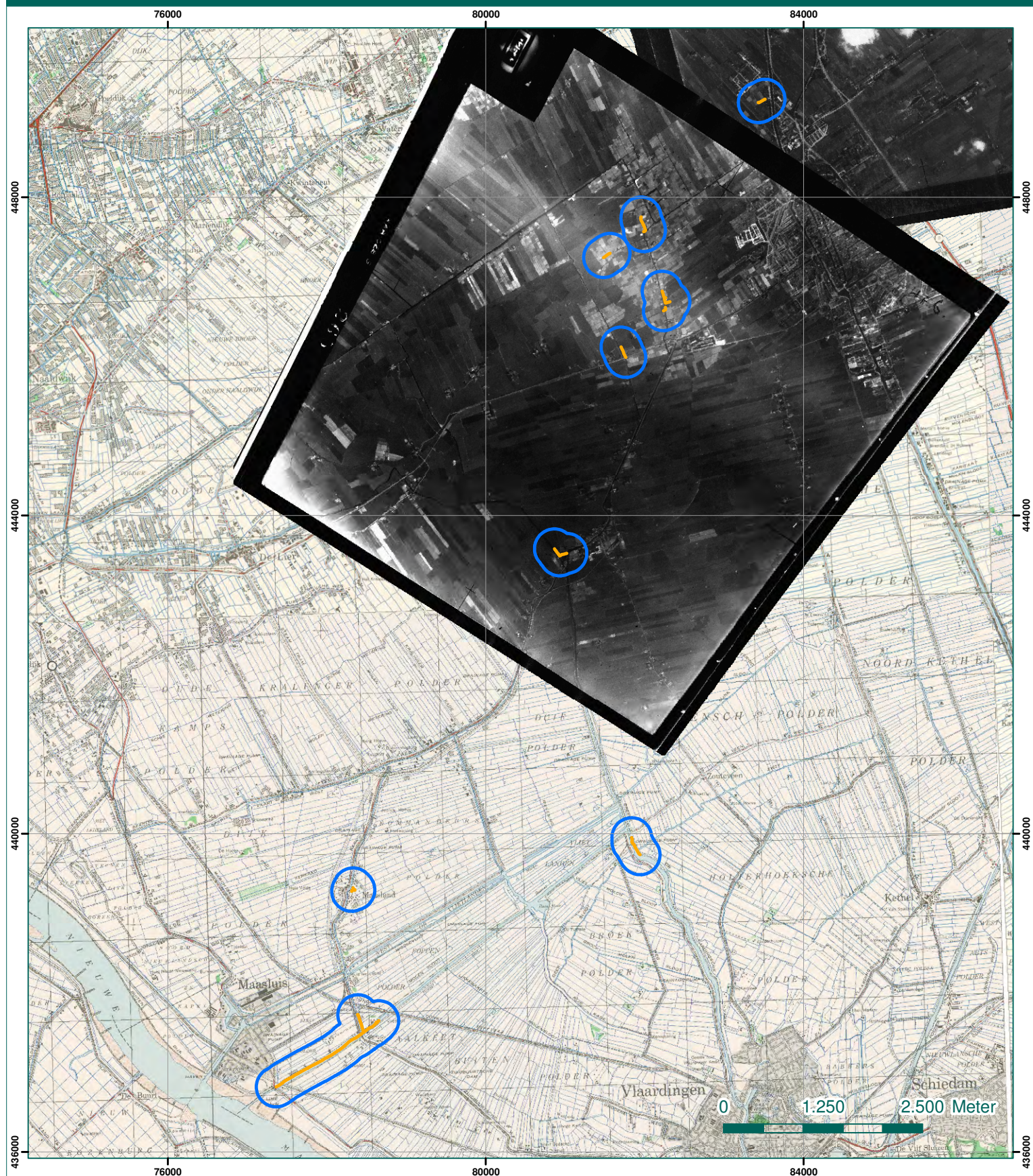
BIJLAGE 12 TEKENINGEN

Tekening 01A: Inpassing luchtfoto's 1940-1941

Tekening 01B: Inpassing luchtfoto's 1944

Tekening 01C: Inpassing luchtfoto's 1945

Tekening 02: Vergelijking geallieerde stafkaart met huidige topografische kaart

- Werkgebieden
- Onderzoeksgebieden

BGO Maassluis en Midden-Delfland

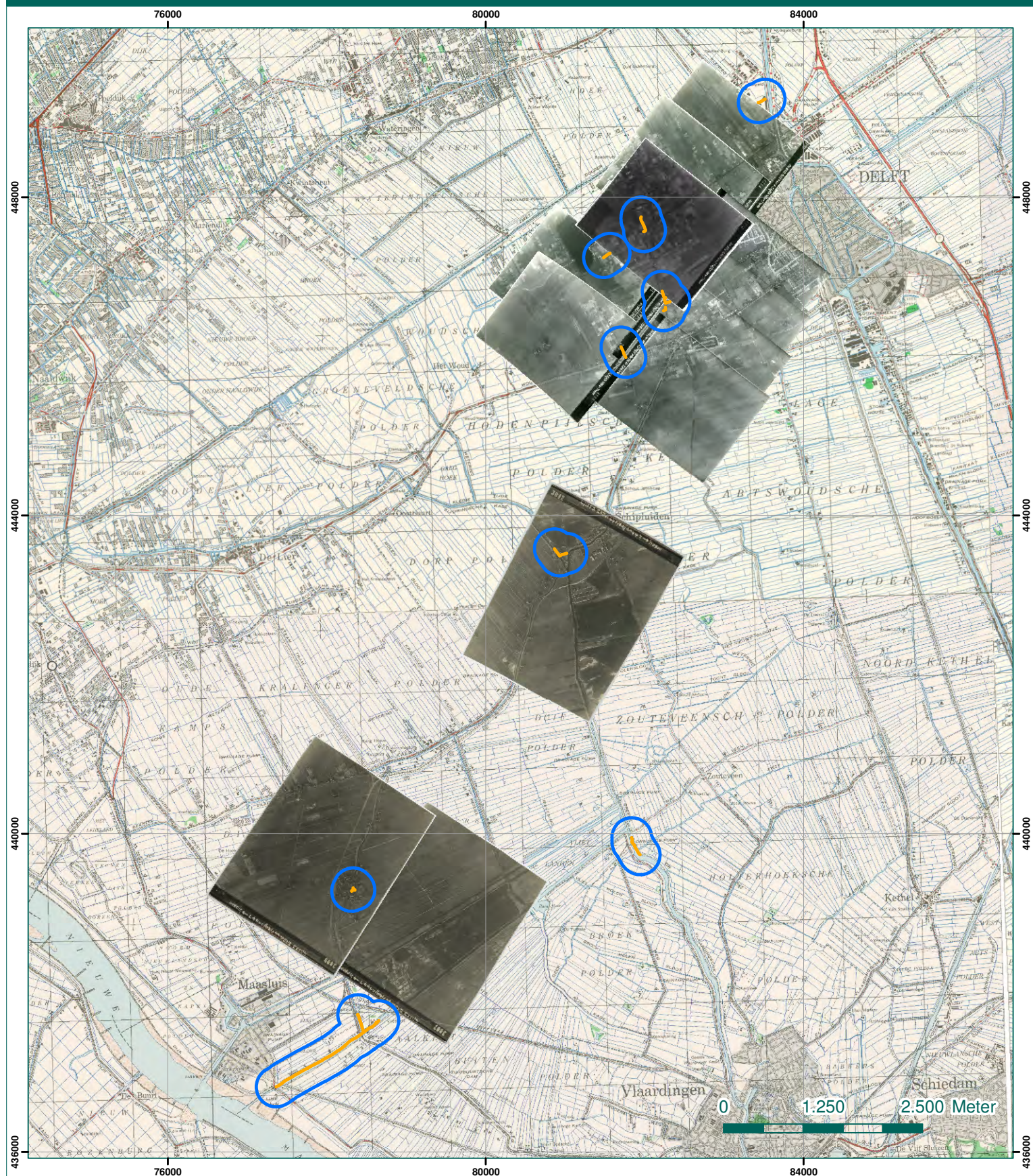
Luchtfoto's 1940-1941

Rapportnummer RO-170288

Getekend:	T. Kloosterman	15-12-2017	Tekening no:
Gecontroleerd:	L. Arlar	15-12-2017	72828-01-01A
Akkoord:	M. Taks	15-12-2017	

Riel Explosive Advice & Services Europe B.V.
 Businesspark Van Riel
 Alphenseweg 4A 5133 NE Riel
 Postbus 21 5133 ZG Riel
 Tel: 013-5186076
 E-mail: info@reaseuro.com

- Werkgebieden
- Onderzoeksgebieden

BGO Maassluis en Midden-Delfland

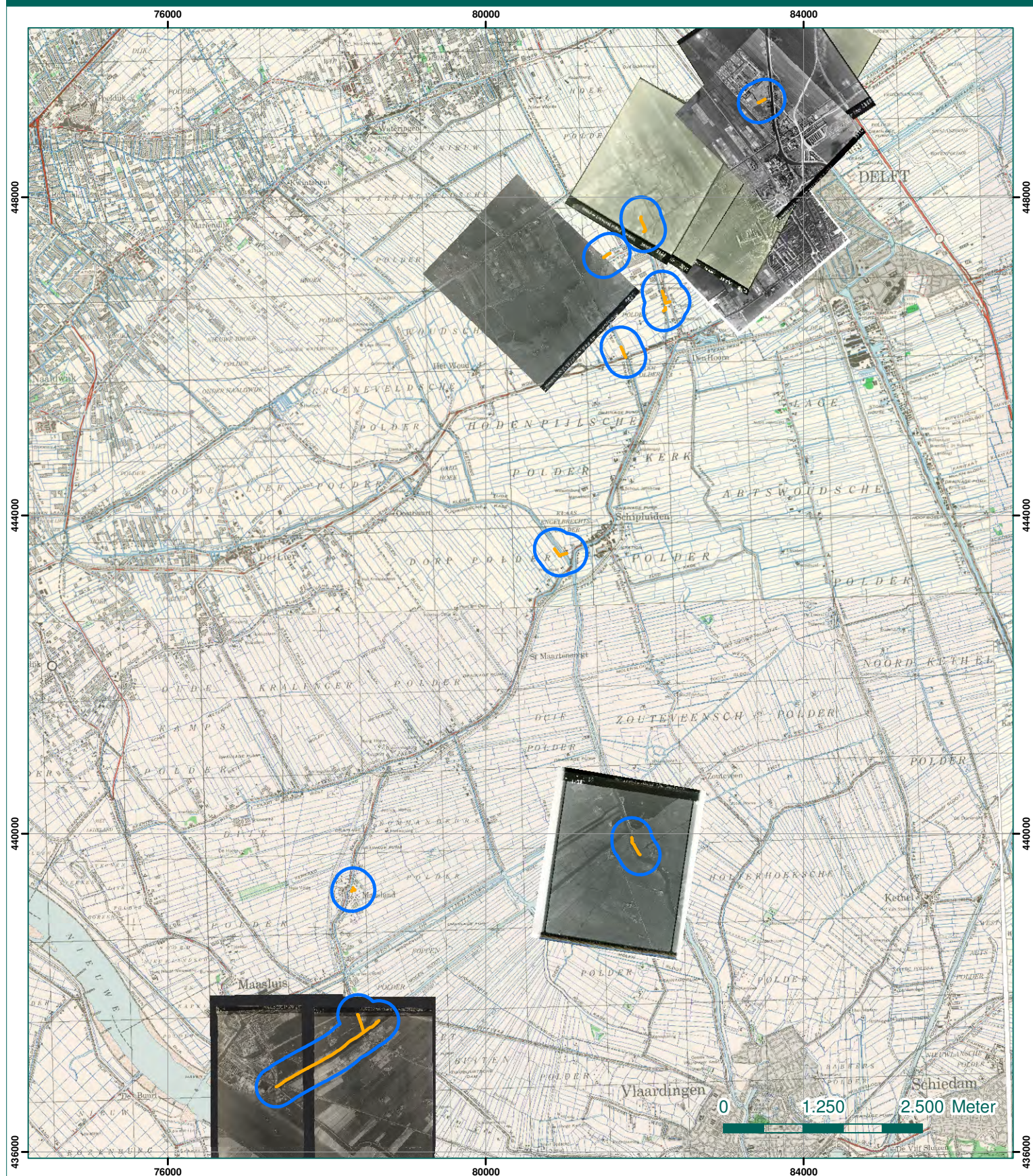
Luchtfoto's 1944

Rapportnummer RO-170288

Getekend:	T. Kloosterman	15-12-2017	Tekening no:
Gecontroleerd:	L. Arlar	15-12-2017	72828-01-01B
Akkoord:	M. Taks	15-12-2017	

Riel Explosive Advice & Services Europe B.V.
 Businesspark Van Riel
 Alphenseweg 4A 5133 NE Riel
 Postbus 21 5133 ZG Riel
 Tel: 013-5186076
 E-mail: info@reaseuro.com

- Werkgebieden
- Onderzoeksgebieden

BGO Maassluis en Midden-Delfland

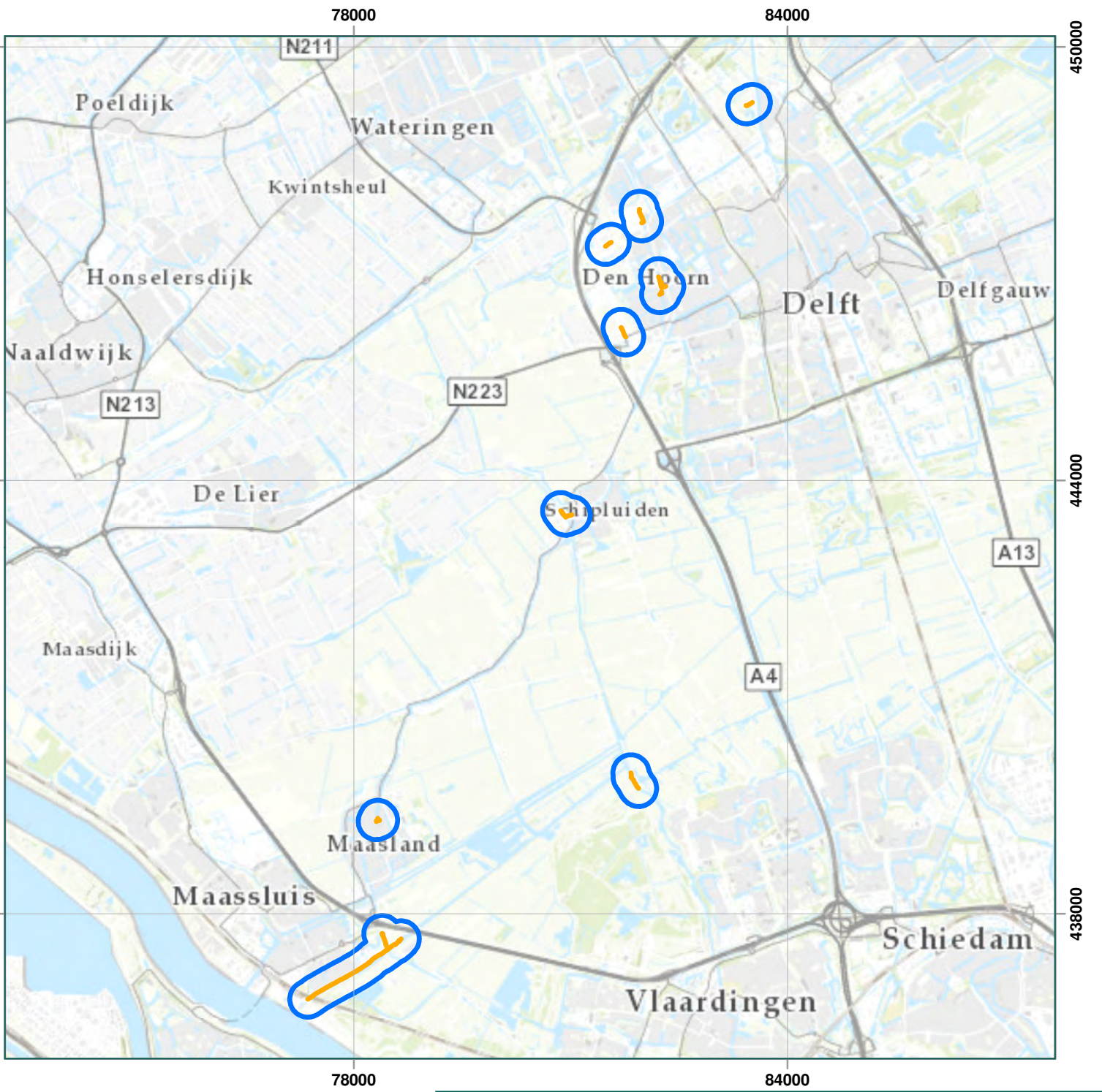
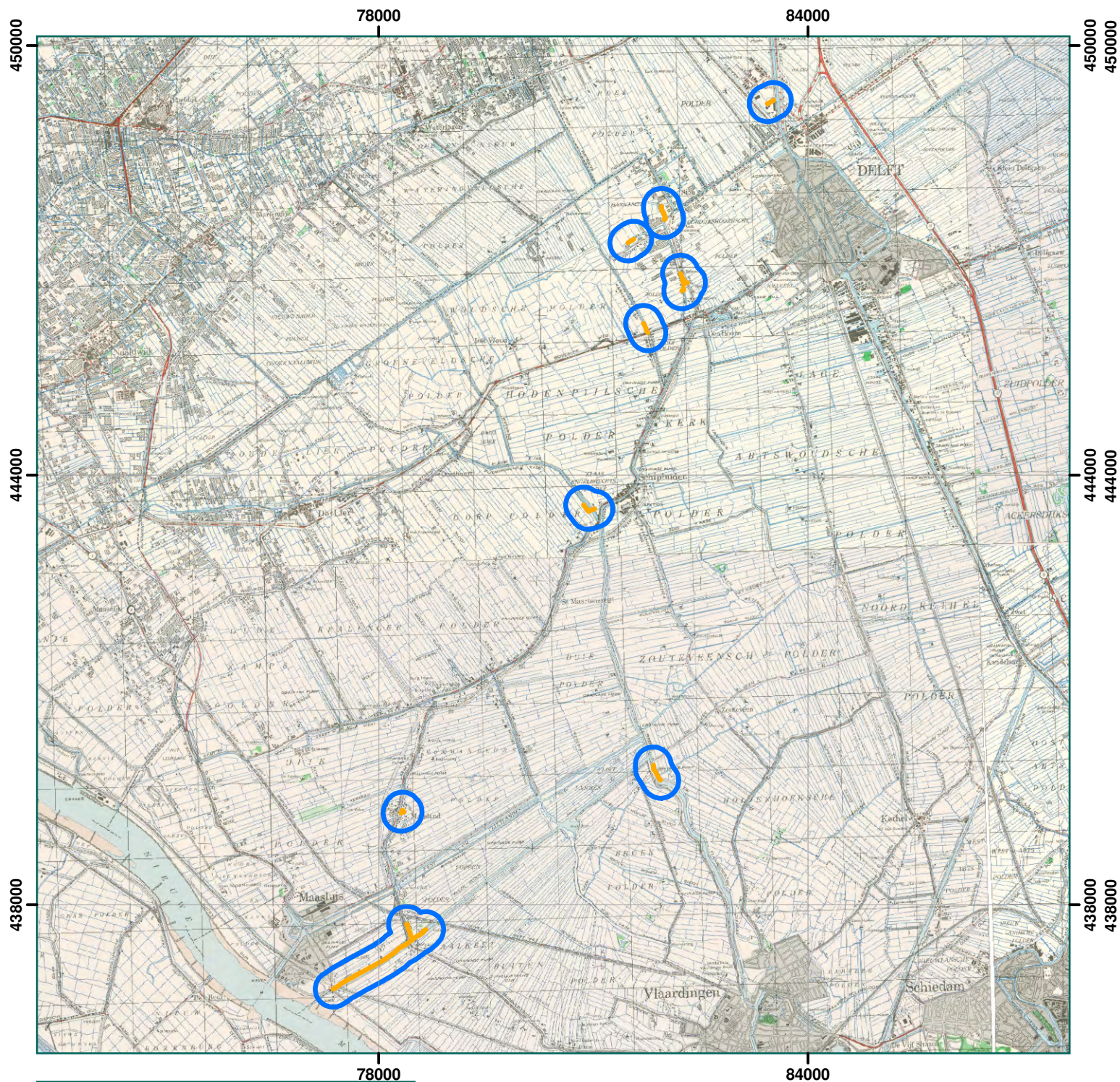
Luchtfoto's 1945

Rapportnummer RO-170288

Getekend:	T. Kloosterman	15-12-2017	Tekening no:
Gecontroleerd:	L. Arlar	15-12-2017	72828-01-01C
Akkoord:	M. Taks	15-12-2017	

Riel Explosive Advice & Services Europe B.V.
Businesspark Van Riel
Alphenseweg 4A 5133 NE Riel
Postbus 21 5133 ZG Riel
Tel: 013-5186076
E-mail: info@reaseuro.com

— Werkgebieden
— Onderzoeksgebieden

BGO Maassluis en Midden-Delfland

Vergelijking geallieerde stafkaart met huidige topografische kaart

Rapportnummer RO-170288

Getekend:	T. Kloosterman	15-12-2017	Tekening no:
Gecontroleerd:	L. Arlar	15-12-2017	72828-01-02
Akkoord:	M. Taks	15-12-2017	

Riel Explosive Advice & Services Europe B.V.
Businesspark Van Riel
Alphenseweg 4A 5133 NE Riel
Postbus 21 5133 ZG Riel
Tel: 013-5186076
E-mail: info@reaseuro.com